МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Процедурний інструментарій оцінювання ризиків шахрайства при виконанні аудиту фінансової звітності ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0713-оа
спеціальності 071 Облік і оподаткування
освітньої програми Облік і аудит
Д.В. Казначеєв
Керівник: д.е.н., професор Проскуріна Н.М.
Рецензент: д.е.н., професор Варламова І.С.

ЗАПОРІЖЖЯ – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедрою _____ Н.М. Проскуріна
«___»_____ 2024 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Казначеєву Даніїлу Вікторовичу

1. Тема роботи: Процедурний інструментарій оцінювання ризиків шахрайства при виконанні аудиту фінансової звітності ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»
керівник роботи Проскуріна Неля Миколаївна, д.е.н., професор,
затверджені наказом ЗНУ від 29 грудня 2023 року № 2252-с.

2. Строк подання студентом роботи 25 листопада 2024 року

3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та фінансової звітності установи.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): уточнити сутність економічної категорії «шахрайство»; надати рекомендації щодо застосування алгоритму аудиторських процедур при аудиті фінансової звітності з метою недопущення пропуску помилок та шахрайства; запропонувати методичні підходи та прийоми щодо запобігання появи помилок та шахрайства; розробити внутрішній стандарт аудиту щодо виявлення помилок та шахрайства в фінансовій звітності підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 20 рис., 28 табл. і 9 формул

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Проскуріна Н.М. професор	05.08.2024 р.	05.08.2024 р.
2	Проскуріна Н.М. професор	09.09.2024 р.	09.09.2024 р.
3	Проскуріна Н.М. професор	03.10.2024 р.	03.10.2024 р.

7. Дата видачі завдання: 01 червня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2024	виконано
2.	Написання вступу	липень 2024	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2024	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2024	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2024	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2024	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2024	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	листопад 2024	виконано

Студент _____ Д.В. Казначеєв
(підпис)

Керівник роботи _____ Н.М. Проскуріна
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 122 с., 20 рис., 28 табл., 9 формул, 75 літературних джерел.

АУДИТ, ШАХРАЙСТВО, ПОМИЛКА, СУТТЄВІСТЬ ПОМИЛОК, АУДИТОРСЬКИЙ РИЗИК, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АУДИТОРА, ВНУТРІШНІ СТАНДАРТИ АУДИТУ

Об’єкт дослідження – процес організації та методики проведення аудиту аудиторськими компаніями та процес зниження ризику невиявлення суттєвих викривлень, спричинених шахрайством.

Мета дослідження – обґрунтування теоретико-методичних аспектів виявлення шахрайства та помилок в аудиторській практиці, розробка заходів стосовно їх попередження, практичних рекомендацій щодо удосконалення методичних підходів до проведення аудиту, а також зниження ризиків фінансової звітності, як забезпечення достовірності аудиторської перевірки.

Інструментарій дослідження склали такі методи: індукції та дедукції; теоретичного узагальнення, групування, абстрактно-логічний метод та інші.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

– уточнено поняття «шахрайство»;

– узагальнено причини виникнення бухгалтерського ризику;

– визначено фактори які впливають на визначення рівня суттєвості;

– узагальнено компоненти системи внутрішнього контролю бухгалтерських ризиків та взаємозв’язок етапів резервування і видів внутрішнього контролю;

– запропоновано схему бухгалтерських проводок з обліку наслідків бухгалтерських ризиків;

– надано рекомендації щодо застосування методів аудиторської

вибірки;

– удосконалено підходи до зниження відповідальності аудитора та формування ризикової ситуації в бухгалтерському обліку;

– розроблено внутрішній стандарт аудиторської фірми.

Застосування запропонованих рекомендацій на практиці сприятиме вдосконаленню організації аудиторської діяльності та зниженню ризику невиявлення суттєвих викривлень, спричинених шахрайством. Результати дослідження, зокрема уточнення поняття «шахрайство», узагальнення причин виникнення бухгалтерського ризику та розробка методичних підходів до визначення рівня суттєвості, спрямовані на підвищення достовірності аудиторської перевірки.

Розроблені рекомендації щодо використання методів аудиторської вибірки, удосконалення системи внутрішнього контролю та створення внутрішнього стандарту аудиторської фірми сприятимуть зниженню ризиків бухгалтерської звітності, підвищенню якості облікової інформації та ефективності управлінських рішень. Отримані результати можуть бути впроваджені у практику аудиторських компаній, що дозволить забезпечити більшу надійність аудиту та підвищити рівень довіри до фінансової звітності.

SUMMARY

Qualifying work contains 122 pp., 20 fig., 28 tab., 9 formulas,75 references.

AUDIT, FRAUD, ERROR, MATERIALITY OF ERRORS, AUDIT RISK, AUDITOR'S RESPONSIBILITY, INTERNAL AUDIT STANDARDS

The object of research is the process of organising and conducting an audit by audit companies and the process of reducing the risk of failure to detect material misstatements caused by fraud.

The purpose of the study is to substantiate the theoretical and methodological aspects of detecting fraud and errors in audit practice, develop measures to prevent them, practical recommendations for improving methodological approaches to the audit, and reduce financial reporting risks as a means of ensuring the reliability of the audit.

The research methodology includes the following methods: induction and deduction, theoretical generalization, grouping, abstract-logical methods, and others.

The scientific results obtained in the study, which have scientific novelty, are as follows:

– the concept of «fraud» has been clarified;

– the causes of accounting risks have been generalized;

– factors influencing the determination of the materiality threshold have been identified;

– components of the system of internal control over accounting risks and the interrelation between reserve stages and types of internal control have been summarized;

– an accounting entry scheme for recording the consequences of accounting risks has been proposed;

– recommendations on the application of audit sampling methods have been provided;

– approaches to reducing auditor liability and addressing risk situations in accounting have been improved;

– an internal standard for an auditing firm has been developed.

The practical application of the proposed recommendations will contribute to improving the organization of auditing activities and reducing the risk of undetected material misstatements caused by fraud. The study results, particularly the clarification of the concept of «fraud», the generalization of causes of accounting risks, and the development of methodological approaches to determining materiality levels, are aimed at enhancing the reliability of audit procedures.

The developed recommendations on the use of audit sampling methods, the improvement of internal control systems, and the creation of an internal standard for auditing firms will help reduce financial reporting risks, improve the quality of accounting information, and increase the effectiveness of management decisions. The results obtained can be implemented in the practice of auditing firms, enabling more reliable audits and enhancing trust in financial reporting.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

АФ – Аудиторська фірма;

ВР – властивий (невідємний) ризик;

ККУ – Кримінальний кодекс України;

МСА – Міжнародні стандарти аудиту;

МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності;

ПАТ –публічне акціонерне товариство;

ПДВ – податок на додану вартість;

п. – пункт;

ПП – приватне підприємство;

НП(С)БО – Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку;

РК – ризик контролю;

РН – ризик невиявлення;

ст. – стаття;

тис. грн. – тисяч гривень;

ТОВ – Товариство з обмеженою відповідальністю;

ЦКУ – Цивільний кодекс України.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
РЕФЕРАТ
SUMMARY
СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ
ВСТУП ……. 10
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ШАХРАЙСТВА ТА ПОМИЛОК В АУДИТОРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ
1.1 Економіко правова сутність шахрайства та помилок в аудиті ……. 15
1.2 Аудиторські ризики та їх класифікація в аудиті …… 28
1.3 Відповідальність керівництва та дії аудитора у разі виявлення шахрайства та помилок …….. 36
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ ШАХРАЙСТВА ТА ПОМИЛОК ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»
2.1 Організаційно – економічна характеристика підприємства ……. 44
2.2 Методика проведення аудиту фінансової звітності …….. 52
2.3 Процедури виявлення шахрайства та помилок в аудиті ……. 60
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ НА ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»
3.1 Удосконалення системи управління бухгалтерськими ризиками при складані фінансової звітності ……. 78
3.2 Напрями зниження ризиків фінансової звітності, як забезпечення її достовірності ……. 87
3.3 Розробка внутрішніх стандартів аудиту щодо виявлення помилок та шахрайства …… 101
ВИСНОВКИ ……... 109
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ ……... 113
ДОДАТОК А. Характеристика аудиторських ризиків відповідно до видів 120

ВСТУП

У сучасних українських реаліях, де інформаційні ризики постійно зростають, набуває особливої актуальності забезпечення достовірності фінансової, економічної та управлінської інформації, що використовується різноманітними підприємствами та організаціями. Саме тому виникла необхідність у проведенні незалежних аудиторських перевірок фінансової звітності.

Аудиторські перевірки, які проводяться відповідно до Міжнародних стандартів аудиту (МСА) та з урахуванням особливостей українського законодавства, мають на меті підтвердити достовірність фінансової інформації, що надається користувачам. Це є важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, інвестування, кредитування та інших видів економічної діяльності.

Під час ведення бухгалтерського обліку можуть виникати як навмисні, так і ненавмисні помилки. Навмисні помилки часто пов’язані з шахрайством, тоді як ненавмисні – з неуважністю або недостатньою кваліфікацією обліковців. Невиправлені помилки можуть призвести до спотворення фінансової звітності, що, в свою чергу, може спричинити неправильні управлінські рішення, недоплату податків та інші негативні наслідки для підприємства.

Аудитори, проводячи ретельний аналіз фінансової інформації та облікових записів, покликані виявляти будь-які викривлення даних та помилки в звітності. Завдяки цьому, зацікавлені користувачі можуть бути впевнені в достовірності наданої їм інформації та приймати на її основі обґрунтовані рішення.

Помилки в бухгалтерському обліку – це ненавмисні відхилення від правильної обробки фінансової інформації. Вони можуть бути спричинені різноманітними факторами, такими як арифметичні прорахунки, пропуски

даних, неправильне тлумачення фактів, технічні збої або недоліки у системі внутрішнього контролю.

Під час аудиту часто виникають ситуації, коли виявлені порушення спочатку можуть виглядати як навмисне шахрайство. Однак, після детального аналізу, такі порушення можуть виявитися простими помилками. Чітке розмежування між шахрайством та помилками є складним завданням і потребує глибокого розуміння специфіки кожного з цих явищ. Обидва вони є актуальними проблемами сучасної аудиторської практики.

Актуальність дослідження проблем виявлення шахрайства та помилок під час аудиту пояснюється необхідністю розробки науково обґрунтованих методів, які дозволять мінімізувати ризик того, що суттєві спотворення фінансової інформації, спричинені навмисними махінаціями, залишаться непоміченими. Важливим завданням є удосконалення як теоретичних засад аудиту, так і практичних інструментів, які застосовуються для ефективного виявлення помилок та шахрайства. Крім того, необхідна розробка внутрішніх стандартів аудиторських компаній, що забезпечать високу якість проведення перевірок.

Дослідження проблем виявлення помилок та шахрайства в аудиті є предметом наукових праць багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Аренс А., Лоббек Дж., Усач Б.Ф., Робертсон Дж.К., Бондаря В. П., Дмитренко І. М., Єлісовенко Ю.П., Лубенченко О. Е., Петрик О.А., Проскуріної Н. М., Редько О.Ю. Рядської В. В., Шалімової Н. С. та інших. Їхні дослідження значною мірою сприяли розвитку теорії та практики аудиту в цій галузі.

Незважаючи на значні досягнення науки, питання виявлення шахрайства та помилок в аудиті залишається актуальним і потребує подальшого дослідження. Відсутність єдиного розуміння поняття «шахрайство», різноманітних його форм, а також чіткої класифікації ризиків, з якими стикаються аудитори, ускладнюють процес проведення ефективної аудиторської перевірки. Крім того, існуючі методики виявлення шахрайства

та помилок потребують вдосконалення, а також розробки ефективних способів зниження ризику невиявлення таких порушень.

Мета даного дослідження полягає у розробці теоретичних основ та практичних рекомендацій щодо виявлення шахрайства та помилок в аудиті. Зокрема, дослідження спрямоване на:

- уточнення поняття «шахрайство» та його різновидів;
- аналіз нормативно-правової бази україни, що регулює аудиторську діяльність, та дослідження статистики злочинів, пов'язаних з шахрайством;
- визначення ролі та обмежень аудиту у виявленні шахрайства;
- дослідження сучасних моделей класифікації помилок та шахрайства та їх проявів у фінансовій звітності;
- теоретичне обґрунтування впливу бухгалтерських ризиків на виникнення помилок та шахрайства;
- аналіз складових аудиторського ризику та розробка заходів щодо його зниження;
- систематизація послідовності дій аудитора при оцінці ризиків та розробці відповідних процедур;
- групування факторів ризику шахрайства та аналіз їх впливу на фінансову звітність;
- дослідження відповідальності аудитора за невиявлення шахрайства та помилок;
- аналіз типових махінацій та способів захисту аудиторів від відповідальності;
- розробка компенсаційних заходів для зниження наслідків відповідальності аудиторів.
- розробка алгоритму аудиторських процедур для ефективного виявлення помилок та шахрайства;
- пропозиція методичних підходів та прийомів запобігання виникненню помилок та шахрайства;
- розробка внутрішнього стандарту аудиту щодо виявлення помилок

та шахрайства;

Очікується, що результати цього дослідження сприятимуть підвищенню ефективності аудиторських перевірок та забезпечать достовірність фінансової звітності.

Об'єктом дослідження є процес організації та проведення аудиту аудиторськими компаніями, зокрема, аспекти, пов'язані зі зниженням ризику невиявлення значних помилок, спричинених навмисним шахрайством.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних питань, пов'язаних з виявленням шахрайства та помилок під час аудиту, а також удосконаленням процесу проведення аудиторської перевірки.

Для проведення дослідження були використані такі методи: індукція та дедукція: для уточнення понять «шахрайство» та «помилка» в контексті аудиту; теоретичне узагальнення, групування та порівняння: для розробки класифікації аудиторських ризиків; абстрактно-логічний метод: для виявлення недоліків існуючих підходів до аудиту та розробки нових пропозицій.

У результаті дослідження було досягнуто наступних результатів:

- уточнено поняття «шахрайство» та проаналізовано його різновиди;
- узагальнено причини виникнення бухгалтерських ризиків та їх вплив на достовірність фінансової звітності;
- визначено фактори, що впливають на оцінку суттєвості помилок, а також компоненти системи внутрішнього контролю, які допомагають знизити бухгалтерські ризики;
- запропоновано схему обліку наслідків бухгалтерських ризиків та практичні рекомендації щодо запобігання виникненню помилок та шахрайства;
- розроблено алгоритм аудиторських процедур для ефективного виявлення помилок та шахрайства;
- удосконалено підходи до зниження відповідальності аудитора та управління ризиками в бухгалтерському обліку;

– розроблено внутрішній стандарт аудиторської фірми щодо виявлення шахрайства та помилок, який визначає процедури виявлення та оцінки ризику невиявлення.

Загалом, результати дослідження спрямовані на підвищення ефективності аудиторських перевірок та забезпечення достовірності фінансової звітності.

Інформаційною базою дослідження обрано ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ».

Матеріальною базою дослідження стали: чинне законодавство України, статистичні дані, первинні документи підприємств, а також вітчизняні та зарубіжні наукові публікації, присвячені проблемам шахрайства та помилок в аудиті.

Розроблені в рамках дослідження підходи та методи можуть бути ефективно застосовані аудиторськими фірмами для організації та проведення аудиту фінансової звітності підприємств. Запропоновані рекомендації щодо вдосконалення методики аудиту можуть бути використані для підвищення якості аудиторських перевірок в Україні.

Результати дослідження суттєво доповнюють існуючу теоретичну базу організації аудиту в українських умовах.

Структура кваліфікаційної роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг роботи становить 99 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ШАХРАЙСТВА ТА ПОМИЛОК В АУДИТОРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

1.1 Економіко правова сутність шахрайства та помилок в аудиті

Українська економіка зазнала значних трансформацій протягом років реформування. Сьогодні ми спостерігаємо позитивні зрушення, такі як поступове зростання обсягів виробництва, як-от промислового та сільськогосподарського, а також приплив інвестицій, які сприяють розвитку економіки.

Одним із ключових напрямів розвитку сучасної України є закріплення демократичних цінностей, забезпечення прав і свобод людини та боротьба з негативними явищами, такими як тіньова економіка, корупція та організована злочинність. Для досягнення цих цілей необхідно здійснити радикальні зміни в економічній, правовій та організаційній сферах.

Згідно зі ст. 3 Конституції України [1], основним обов'язком держави є забезпечення прав і свобод людини. Процес становлення демократичної правової держави в Україні нерозривно пов'язаний зі зміцненням законності та правопорядку. Одним із фундаментальних прав людини є право власності. Проте, історія людства свідчить про постійні зазіхання на це право.

Злочини проти власності завжди були в центрі уваги дослідників. Зокрема, такі злочини, як крадіжка, грабіж та розбій, детально вивчені в юридичній літературі. Однак, злочини, пов'язані з обманом та зловживанням довірою, відповідальність за які передбачена ст. 190 ККУ «Шахрайство» [2], досліджені значно менше. Цей факт свідчить про недостатню розробленість наукових та практичних аспектів боротьби з такими злочинами.

Незважаючи на це, проблемою попередження, розкриття та кваліфікації

шахрайств займалися такі відомі вчені, як М. Й. Коржанський [3], П. П. Михайленко [4], О. В. Смаглюк [5], В. В. Сопко [6], С. В. Бардаш [7], О. А. Петрик [8], Ю. П. Єлісовенко [9], Н. М. Малюга [10], Ф. Ф. Бутинець [11], Н. І. Петренко [12]. Їхні дослідження зробили значний внесок у розвиток цієї галузі аудиту що визначення ознак шахрайства в контексті МСА та дії норм ККУ.

Кількість злочинів, пов'язаних із шахрайством, в Україні значно зросла протягом 2017-2023 рр.. Згідно зі статистикою МВС України [13]:

– 2017 рік: зафіксовано близько 30 000 злочинів, пов'язаних із шахрайством;

– 2018 рік: кількість випадків склала 35 000;

– 2019 рік: зафіксовано 45 000 таких злочинів;

– 2020 рік: кількість шахрайства зросла до 50 000;

– 2021 рік: було зареєстровано 60 000 випадків;

– 2022 рік: через поширення онлайн-шахрайства та вплив війни кількість справ досягла 70 000;

– 2023 рік: зафіксовано понад 80 000 шахрайства, що стало історичним максимумом.

З цих випадків:

– питома вага злочинів, де особи не встановлені, зростає через складність розкриття кіберзлочинів;

– динаміка росту злочинів показує, що з кожним роком злочини, пов'язані з шахрайством, становлять все більшу частку загальної злочинності, досягаючи понад 20% у 2023 році.

Однак статистика не відображає повною мірою реальний стан справ щодо кількості вчинених шахрайств, оскільки цей вид злочинності має високу латентність. Багато випадків шахрайства не потрапляють до статистичної звітності правоохоронних органів через низку суб'єктивно-об'єктивних факторів:

– потерпілі можуть не усвідомлювати, що матеріальні збитки є

результатом спланованої злочинної діяльності, і тому не звертаються до органів внутрішніх справ за допомогою;

– шахрайство може помилково кваліфікуватися працівниками поліції як інші злочини, наприклад, крадіжка (ст. 185 ККУ), заподіяння шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 ККУ), фіктивне банкрутство (ст. 218 ККУ) та інші види майнових злочинів;

– потерпілі можуть не довіряти правоохоронним органам, сумніваючись у їх здатності відновити порушене право власності та розкрити шахрайство;

– деякі потерпілі намагаються самостійно вирішити питання з шахраями без звернення до правоохоронців;

– шахрайські дії можуть бути спрямовані на осіб, що займаються сумнівною діяльністю, які не бажають привертати увагу правоохоронців;

– постраждалими можуть бути бізнесмени, політики чи інші особи, які не хочуть афішувати свої фінансові чи політичні прорахунки, що може поставити під загрозу їхній авторитет та бізнес-відносини.

Перехід України до ринкової економіки супроводжувався зростанням економічної активності, розвитком нових видів бізнесу та ускладненням фінансових відносин. Ці процеси, на жаль, створили сприятливі умови для розвитку різноманітних видів злочинної діяльності, зокрема шахрайства.

Сучасне шахрайство значно відрізняється від того, яке було відоме за часів планової економіки. Ринок, з його конкуренцією та новими фінансовими інструментами, став родючим ґрунтом для появи нових, більш складних і витончених схем обману. Банківське шахрайство, комп'ютерні злочини, шахрайство на ринку нерухомості та в інших сферах стали звичним явищем.

Проблема шахрайства має давню історію. Ще в Біблії засуджувались обманні дії під час торгівлі [17].

Відомий український криміналіст М. Й. Коржанський у своїх дослідженнях зазначав, що підроблення мір і ваг у Стародавньому Римі

вважалось тяжким злочином. Це свідчить про те, що проблема шахрайства турбувала людство протягом століть. Зокрема, автор у роботі «Теорія кваліфікації злочинів» вказує, що такі маніпуляції особливо суворо каралися у випадках, коли вони стосувалися продуктів харчування, оскільки це ставило під загрозу суспільне здоров'я та довіру до системи торгівлі. Покарання варіювалося залежно від статусу винуватця: для нижчих класів – фізичні роботи чи інше жорстоке покарання, а для почесних громадян – тимчасове вигнання чи позбавлення посади [3].

З часом шахрайство стало окремим видом корисливих майнових злочинів, що набуло нових форм і почало завдавати серйозних збитків потерпілим. Це вимагало реагування з боку державних органів для ефективної боротьби з таким явищем.

Проте індустрія розваг та політико-економічні процеси не залишаються на місці, а постійно змінюються під впливом прогресу. Держава, яка повинна захищати права і інтереси своїх громадян, іноді сама ставала на шлях шахрайства, використовуючи обман для збагачення казни та можновладців. Наприклад, рулетка, що стала королевою казино, з'явилася у Франції за часів Людовика XIV та кардинала Мазаріні, який був частиною уряду. Тодішня французька влада активно сприяла поширенню цієї гри серед широких верств населення по всій країні, аби збільшити державний бюджет без підвищення податків і зборів, при цьому не викликаючи великого невдоволення серед громадян [3].

Віктимологи стверджують, що власною відкритістю та довірливістю потерпілі самі створюють умови для виникнення шахрайства і сприяють появі злочинців. ЗМІ часто висвітлюють резонансні випадки шахрайства і запрошують експертів для надання порад щодо запобігання таким ситуаціям. Однак люди не можуть жити, не довіряючи оточуючим, вважаючи, що така небезпека трапиться з усіма, але не з ними. За статистикою, кожен п'ятий є азартною особою, і це може спонукати шахрая зробити його жертвою.

Існує безліч способів ошукати людей, причому ці методи з часом

змінюються та стають більш витонченими й інтелектуальними. Шахраї постійно удосконалюють свої навички, не забуваючи і старі перевірені способи. Можна виділити десятки, а то й сотні сфер, де вони діють.

Багато сучасних країн передбачають в своєму кримінальному законодавстві шахрайство як злочин, спрямований проти власності. Визначення шахрайства в законах різних держав схожі, але при цьому мають особливості, що відповідають соціальним, економічним і правовим умовам цих країн. Наприклад, французьке законодавство дає таке визначення шахрайства (ст. 405 ККУ): «Той, хто використовує помилкове ім’я або звання, або обманними способами намагається переконати в існуванні вигаданих підприємств, влади чи кредиту, або створює уявлення про успіх чи інші вигадані події, спонукаючи до передачі грошей, майна чи цінних паперів» [8]. Французький кодекс окремо виділяє шахрайство та зловживання довірою.

У Кримінальному кодексі Німеччини шахрайство визначається як дії, спрямовані на отримання протиправної вигоди шляхом введення в оману чи підтримки помилки, видаючи неправдиві факти за правду, або спотворюючи чи приховуючи істинні факти [8].

В американських штатах шахрайство розглядається як різновид розкрадання, разом із крадіжкою та привласненням, хоча деякі шахрайські дії визнаються самостійними злочинами (наприклад, обман кредиторів) [8].

В Україні термін «шахрайство» в ККУ визначається як заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Існують різні погляди на визначення поняття шахрайства серед правознавців. Наприклад, Н. М. Малюга вважає, що поняття шахрайства не можна обмежувати лише диспозицією статті 190 ККУ. Вона пропонує розширене тлумачення шахрайства, яке охоплює не тільки діяння, передбачені цією статтею, а й більш широкий спектр дій. За його думкою, шахрайство включає не лише злочинні дії, але й заподіяння майнової шкоди

шляхом обману або зловживання довірою. Таким чином, під шахрайством варто розуміти всі форми обману, що призводять до збитків для потерпілих, навіть якщо вони не підпадають під кримінальні норми [10].

Ю. П. Єлісовенко розширює поняття шахрайства, включаючи в нього всі злочини, що здійснюються за допомогою обману. Зокрема, до шахрайства він відносить такі дії, як обман покупців та замовників, підроблення грошей і цінних паперів, а також крадіжки з елементами обману. Таким чином, Єлісовенко пропонує більш широке розуміння шахрайства, охоплюючи різноманітні форми злочинної діяльності, де використовується обман для досягнення незаконної вигоди [9].

Як було зазначено раніше, законодавець в Україні не вирішив застосовувати розширене тлумачення поняття шахрайства в ст. 190 ККУ, обмежившись лише описом конкретних діянь, що складають цей злочин. Таким чином, розмежування шахрайства від інших подібних злочинів здійснюється за родовим об'єктом, суб'єктом злочину, метою та мотивом вчинення. Це дозволяє чітко визначити межі відповідальності за шахрайство та не включати інші злочини, навіть якщо вони вчиняються з використанням обману.

Однак, підходи до трактування поняття «шахрайство» відрізняються серед науковців (табл. 1.1).

Підсумовуючи наукові підходи, можна запропонувати таке визначення поняття «шахрайство»: це умисні дії, вчинені однією чи кількома особами серед керівництва або найманих працівників, а також третіми сторонами, які застосовують обман для здобуття незаконних або нечесних вигод, що призводять до спотворення результатів фінансової звітності.

Аби підвищити ефективність виявлення та запобігання шахрайству та помилкам під час проведення аудиту фінансової звітності, міжнародні експерти розробили спеціальні стандарти. Зокрема, МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності» детально описує обов'язки аудитора у цій сфері.

Таблиця 1.1 – Порівняння термінології різних науковців, що визначають поняття «шахрайство»

Автор	Тлумачення
Усач Б.Ф. [14]	акцентує увагу на навмисних діях службових осіб та керівництва, які призводять до спотворення облікової та звітної інформації
Лесько О. Й., Черниш А. В. [15]	підкреслюють навмисний характер шахрайських дій, спрямованих на неправильне представлення фінансової звітності
МСА 240 [16]	дає більш широке визначення шахрайства, включаючи дії не лише внутрішніх, а й зовнішніх осіб, які з метою отримання незаконної вигоди вводять в оману користувачів фінансової звітності
Аренс А., Лоббек Дж. [17]	поділяють це визначення, додаючи, що шахрайство може бути скоєне як індивідуально, так і групою осіб
ККУ [2]	визначає шахрайство як злочин проти власності, який полягає в незаконному заволодінні чужим майном шляхом обману або зловживання довірою
Дж. Робертсон [18]	додає до цього визначення ще один важливий аспект – намір ввести в оману третіх осіб, таких як інвестори та кредитори.

Згідно з МСА 240, аудитор повинен звертати увагу на два основних види шахрайства:

Викрадення активів – це коли працівники підприємства крадуть гроші або інше майно, намагаючись приховати свої дії шляхом фальшування документів або маніпуляцій з обліком.

Створення неправдивої фінансової звітності - це навмисне спотворення фінансових показників з метою введення в оману інвесторів, кредиторів та інших користувачів фінансової звітності. Це може включати як заниження, так і завищення доходів чи витрат, приховування зобов'язань тощо.

Таким чином, МСА 240 надає аудиторам чіткі орієнтири для виявлення та запобігання шахрайству, що дозволяє підвищити довіру до фінансової звітності та забезпечити захист інтересів користувачів цієї звітності [16].

Шахрайство включає в себе не тільки мотив для його вчинення, але й свідоме здійснення цих дій. Воно полягає в маніпуляціях з обліковими записами та підробці первинних документів, реєстрів і звітності. Це також включає навмисні зміни в облікових записах, які спотворюють фінансові та господарські операції з метою порушення законодавства України або

внутрішньої облікової політики підприємства. До шахрайства відносяться також умисні помилки в оцінці активів і методах їх списання, приховування результатів записів чи документів, а також надання неправдивої інформації щодо відображених операцій. Крім того, шахрайство включає незаконне заволодіння грошовими або матеріальними цінностями та неправильне відображення записів у бухгалтерії (рис. 1.1).

У міжнародній практиці часто застосовують термін «некоректність», який включає всі види порушень законодавства, зокрема шахрайство, незаконні дії та помилки. Кваліфікація вчинків, відповідно до принципу презумпції невинності, може бути визначена лише судом.

Шахрайство та помилка відрізняються тим, що перше є навмисною дією, а друге – ненавмисною. Шахрайство спричиняє викривлення фінансової звітності з метою обману, тоді як помилка зазвичай виникає через несвідоме приховування фактів.

У процесі оцінки достовірності фінансової звітності в економічній літературі активно використовується термін «матеріальність». У контексті обліку та аудиту помилку або пропуск вважають матеріальними, якщо через це користувач звітності може бути введений в оману при прийнятті рішення або понести фінансові збитки. Існує три рівні матеріальності помилок і пропусків [19, с. 50].

Рівні суттєвості помилок в аудиті поділяються на три основні категорії. Перший рівень охоплює незначні помилки, які не впливають на рішення користувачів фінансової звітності. Другий рівень стосується помилок, що можуть вплинути на прийняття рішень, але загальна картина фінансового стану підприємства залишається достовірною. Третій рівень включає серйозні помилки, які суттєво спотворюють фінансову звітність і можуть призвести до неправильних рішень з боку користувачів.

Оскільки аудит покликаний забезпечити достовірність фінансової звітності, він має бути спланований таким чином, щоб виявити всі суттєві неточності.

Рисунок 1.1 – Типи навмисних викривлень у фінансовій звітності

Варто зазначити, що поняття «помилка» в аудиті має досить широке тлумачення і може відрізнятися в різних джерелах.

У економічній літературі існує різноманіття думок щодо трактування сутності цієї категорії (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Порівняння термінології різних науковців, що визначають поняття «помилка»

Автор	Тлумачення
МСА 240 [16]	ненавмисне викривлення інформації у фінансовій звітності, включаючи пропуск загальної суми або розкриття
Гончарук Я. А., Рудницький В. С. [20]	означає ненавмисні огріхи у фінансових звітах
Дж. Робертсон [18]	ненавмисне перекручення даних бухгалтерського обліку і звітності

Основні види помилок на думку Дорош Н. І. класифікуються за двома групами (рис. 1.2).

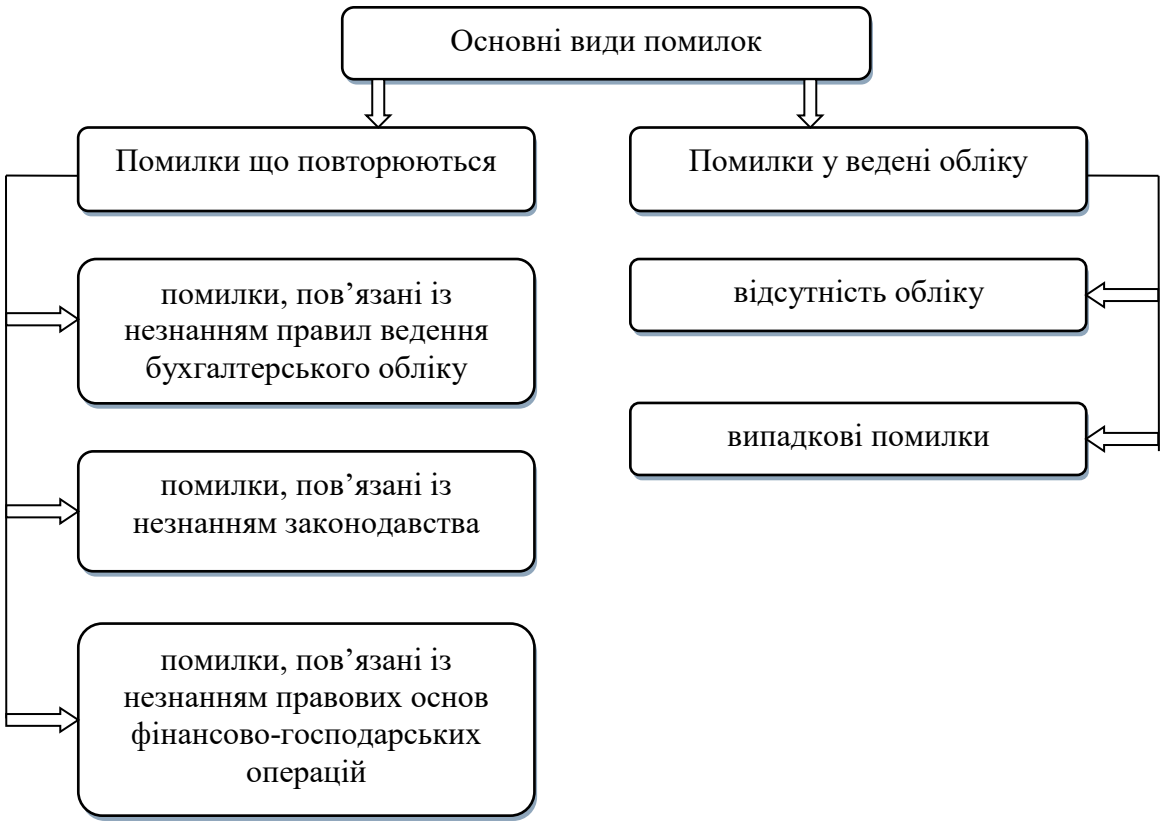

Рисунок 1.2 – Класифікація помилок за двома групами

При аналізі помилок в аудиті важливим є поняття «суттєвість помилок». Дане поняття використовується для визначення того, на які саме елементи обліку слід звертати найбільшу увагу під час перевірки. Воно дозволяє аудитором виділяти статті і рахунки, які можуть містити помилки або бути нетиповими, а також допомагає оцінювати зібрані під час аудиту дані. Суттєвість помилок також впливає на рішення щодо форми і змісту аудиторського висновку.

Відповідно до МСА класифікація помилок більш конкретизована (рис. 1.3).

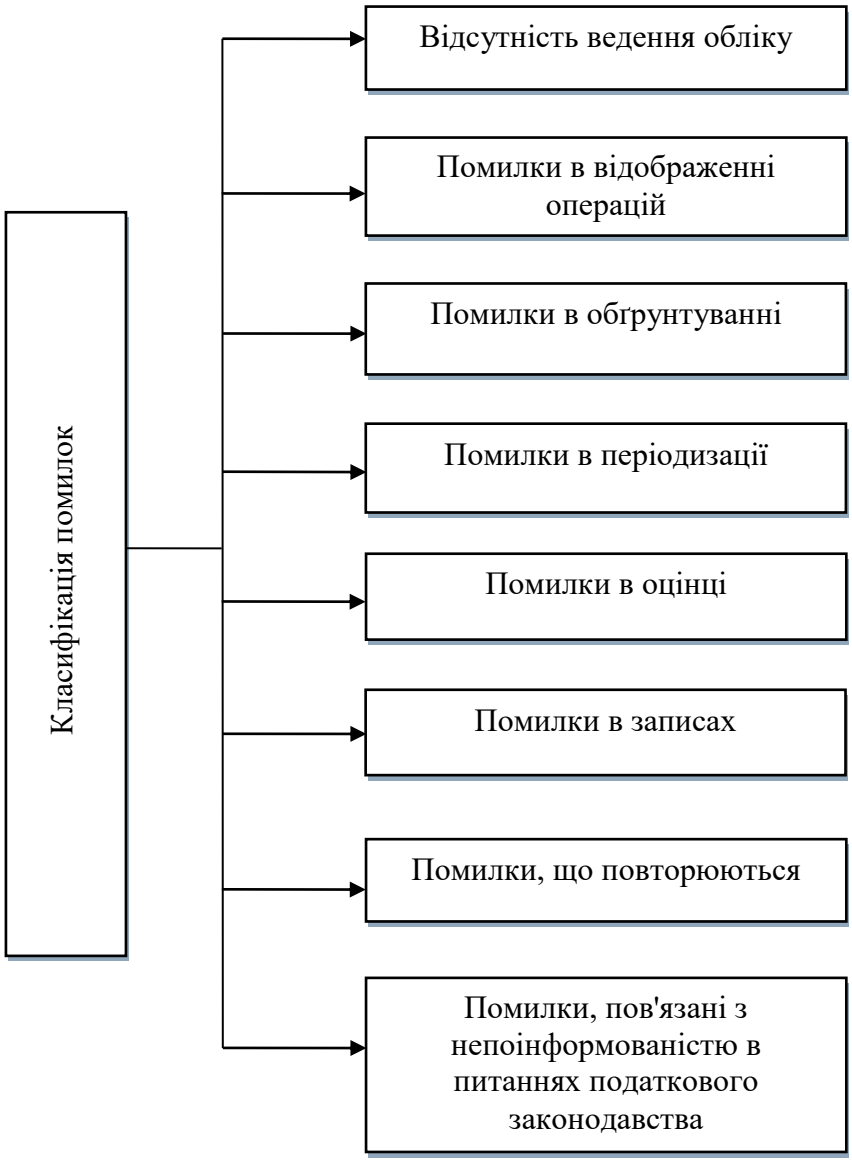

Рисунок 1.3 – Класифікація помилок відповідно до МСА

Поняття «суттєвість» в аудиті має ключове значення і визначає, наскільки значущими є помилки або пропуски у фінансовій звітності. Хоча різні джерела надають дещо відмінні формулювання, суть залишається незмінною [19].

Суттєвість можна визначити як межу, переступивши яку, помилка або пропуск можуть вплинути на рішення користувачів фінансової звітності. Іншими словами, якщо помилка настільки велика, що користувач, спираючись на неточні дані, прийме неправильне рішення, то така помилка вважається суттєвою.

Існують різні підходи до визначення суттєвості. Деякі автори акцентують увагу на розмірі помилки, інші – на її впливі на рішення користувачів. Проте, всі вони сходяться на тому, що суттєвість – це не абсолютна величина, а скоріше відносне поняття, яке залежить від конкретних обставин [20].

Міжнародний стандарт аудиту 320 (МСА 320) «Суттєвість при плануванні та проведення аудиту» детально пояснює, що таке суттєвість у контексті аудиту фінансової звітності.

Згідно з цим стандартом, інформація вважається суттєвою, якщо її відсутність, неправильне представлення або неточність можуть вплинути на рішення, які користувачі фінансової звітності приймають на її основі. Іншими словами, якщо помилка в звітності може призвести до того, що користувачі зроблять неправильні висновки і приймуть невірні рішення щодо інвестування, кредитування або інших фінансових операцій, то така помилка є суттєвою [21].

Таким чином, поняття «суттєвості» в аудиті є фундаментальним і визначає межі відповідальності аудитора. Визначення суттєвості є складним завданням і вимагає від аудитора професійного судження та глибокого розуміння бізнесу клієнта.

У практиці аудиту існує три рівні суттєвості (матеріальності) помилок і пропусків (табл. 1.3) [20, с. 60].

Таблиця 1.3 – Рівні суттєвості помилок і пропусків

Рівень	Тлумачення
I	дрібні описокі чи прорахунки, які настільки незначні, що не впливають на загальне сприйняття фінансової звітності і не можуть змінити рішення користувачів. Коли аудитор виявляє лише такі помилки, він дає "добре" фінансовому звіту.
II	більш серйозні проблеми, які можуть вплинути на рішення інвесторів, кредиторів чи інших користувачів. Однак, якщо загальна картина фінансів підприємства все одно залишається зрозумілою і достовірною, аудитор може зробити застереження, але загалом оцінку поставить позитивну.
III	найсерйозніший вид помилок, коли фінансова звітність вже не може вважатися достовірною. Якщо керівництво відмовляється виправляти такі помилки, аудитор вимушений дати негативну оцінку звіту, оскільки він не відображає реального фінансового стану підприємства.

Суттєвість в аудиті – це поняття, яке визначає, наскільки важлива та значуща конкретна помилка або неточність у фінансовій звітності. Іншими словами, це допомагає аудитору зрозуміти, які саме помилки можуть серйозно вплинути на рішення людей, які користуються цією звітністю, наприклад, інвесторів, кредиторів або регулятивних органів.

Рівень суттєвості – це індивідуальний показник для кожного підприємства. Він залежить від багатьох факторів, таких як розмір бізнесу, його спеціалізація, фінансовий стан і цілі, які переслідують користувачі фінансової звітності. Наприклад, для великої компанії з мільярдними оборотами помилка в кілька тисяч гривень може бути незначною, а для маленького підприємства – дуже суттєвою.

При визначенні суттєвості аудитор враховує не тільки абсолютний розмір помилки, але й її відносну вагу. Тобто, важливо не тільки те, скільки коштує ця помилка, але й як вона впливає на загальну картину фінансового стану підприємства. Крім того, суттєвість залежить від того, в якій саме частині фінансової звітності виявлена помилка. Наприклад, помилка в розрахунку прибутку більш суттєва, ніж помилка в розрахунку амортизації, оскільки прибуток є одним з ключових показників, який використовується для оцінки ефективності діяльності підприємства.

Визначення рівня суттєвості – це складний процес, який вимагає від

аудитора професійних знань і досвіду. Аудитор повинен добре розуміти бізнес свого клієнта, щоб оцінити, які саме показники фінансової звітності є найбільш важливими для користувачів. Правильне визначення суттєвості дозволяє аудитору зосередитися на найбільш значущих аспектах перевірки і забезпечити високу якість аудиторської роботи.

Аудит є важливою соціальною діяльністю, яка може значно сприяти боротьбі з такими негативними явищами, як корупція, відмивання грошей, приховування реального фінансового стану підприємств, зокрема державних, стосовно активів, пасивів, прибутку та дивідендів.

Зацікавленість у проведенні якісного та добросовісного аудиту є не лише у замовників – власників і інвесторів, але й у державі, податкових органах і суспільстві загалом.

Аудитор повинен відповідати цим очікуванням, підвищуючи якість своїх послуг і таким чином сприяючи підвищенню довіри до національного аудиту та формуванню гарної репутації аудиторських фірм.

Незважаючи на це, аудиту властиві певні обмеження, які несуть ризик того, що деякі суттєві викривлення у фінансових звітах можуть залишитися непоміченими, навіть при належному плануванні та виконанні аудиту згідно з МСА.

1.2 Аудиторські ризики та їх класифікація в аудиті

Аудит в Україні знаходиться на етапі свого розвитку, тому на сьогоднішній день ринок аудиторських послуг є нестабільним і ще не достатньо ефективним. Це пояснюється недостатнім розумінням можливостей аудиту, низьким рівнем кваліфікації кадрів, а також недосконалістю методологічної та нормативної бази аудиторської діяльності. У таких умовах аудиторська діяльність піддається значним ризикам. Зміни в

господарських умовах та конкуренція роблять підприємницьку діяльність, зокрема аудиторську, складним економічним процесом. Тому керівники, які планують стратегію розвитку свого бізнесу, повинні добре розуміти теорію ризиків.

Підприємництво завжди пов'язане з ризиком. Не є винятком і аудит фінансової звітності.

Аудиторський ризик – це ймовірність того, що аудитор випустить суттєву помилку або шахрайство під час проведення аудиту та висловить необґрунтовану аудиторську думку.

Розуміння аудиторського ризику є критично важливим для ефективного планування та проведення аудиту. Адже саме від оцінки цього ризику залежить, на які саме аспекти фінансової звітності аудитор зверне найбільшу увагу.

Оцінка аудиторського ризику допомагає аудитору визначити, які саме процедури необхідно провести для отримання достатніх доказів. Завдяки правильному розподілу зусиль аудитор може зосередитися на найбільш ризикових областях фінансової звітності. Від правильної оцінки аудиторського ризику залежить достовірність висновків аудитора.

На рівень аудиторського ризику впливають як внутрішні фактори підприємства (наприклад, система внутрішнього контролю), так і зовнішні фактори (наприклад, стан економіки). Крім того, важливу роль відіграє кваліфікація аудитора та використовувані ним методи аудиту.

Незважаючи на важливість поняття аудиторського ризику, в науковій літературі та практиці аудиту існують різні підходи до його визначення та оцінки. Це пов'язано з складністю цього поняття та його багатогранністю (табл. 1.4).

Аудитори можуть помилятися двояко.

Пропустити помилку: Коли в фінансових документах є серйозна помилка, але аудитор її не помічає і дає позитивну оцінку. Це трапляється найчастіше.

Таблиця 1.4 – Порівняння термінології різних науковців, що визначають поняття «аудиторський ризик»

Автор	Тлумачення
Білуха М.Т. [23]	це ситуація, коли аудитор помилково підтверджує достовірність фінансової звітності, яка насправді містить помилки.
Дорош Н. І. [21]	це ризик того, що аудитор може пропустити важливі проблеми у фінансовій звітності, які можуть спотворити реальну картину фінансового стану підприємства.
Бондар М.І. [24]	це ризик видачі неправильного висновку про фінансову звітність, коли в ній є серйозні помилки.
МСА 200 [16]	це ризик того, що аудитор може помилково підтвердити достовірність фінансової звітності, яка містить значні помилки.

Знайти помилку там, де її немає: Коли аудитор вказує на проблеми у фінансовій звітності, хоча насправді все гаразд. Коли ми говоримо про аудит, завжди присутній ризик зробити помилку. Цей ризик можна розділити на два типи: ризик для репутації аудиторської фірми та ризик неправильної оцінки фінансової звітності [21, с. 49].

Ризик для бізнесу аудиторської фірми пов'язаний з можливими негативними наслідками для аудиторської фірми, навіть якщо аудиторський висновок був правильним. Це можуть бути судові позови, втрата репутації тощо. Аудиторський ризик – це імовірність того, що аудитор пропустить серйозні помилки або шахрайство у фінансовій звітності компанії. Для детальнішого розуміння цього ризику, його поділяють на три складові:

1) властивий ризик – ризик, пов’язаний безпосередньо з характером діяльності компанії. Чим складнішим і динамічнішим є бізнес, тим вищий цей ризик.

2) ризик контролю – ризик того, що внутрішня система контролю компанії не зможе запобігти або виявити помилки у фінансовій звітності. Чим слабша система контролю, тим вищий цей ризик.

3) ризик невиявлення – ризик того, що аудиторські процедури, які застосовує аудитор, не дозволять виявити серйозні помилки або шахрайство, навіть якщо вони є.

Розуміння цих складових є ключовим для ефективного проведення

аудиту. Оцінка кожного з цих ризиків дозволяє аудитору зосередитися на найбільш вразливих місцях фінансової звітності та забезпечити високу якість аудиторських послуг.

При оцінці ризику контролю аудитор звертає увагу на такі фактори: ефективність керівництва, якість внутрішнього контролю, компетентність співробітників, складність бізнес-процесів тощо. Ризик невиявлення залежить від того, наскільки ретельно аудитор планує і проводить свою роботу. Якщо оцінка властивого ризику та ризику контролю висока, аудитор повинен застосувати додаткові аудиторські процедури, щоб знизити ризик невиявлення до прийнятного рівня.

Таким чином, аудиторський ризик є невід’ємною частиною будь-якого аудиту. Його успішне управління дозволяє аудитору забезпечити високу якість аудиторських послуг та підвищити довіру до фінансової звітності.

Оцінка аудиторського ризику є складним процесом, який вимагає від аудитора професійних знань та досвіду. Аудитор повинен враховувати безліч факторів, включаючи специфіку діяльності клієнта, ефективність його системи внутрішнього контролю та інші фактори (рис. 1.4).

Незважаючи на те, що аудиторський ризик (пов'язаний з виявленням помилок у фінансовій звітності) є добре дослідженим, підприємницький ризик аудиторської фірми (пов'язаний з фінансовою стабільністю, репутацією, юридичними ризиками тощо) отримує менше уваги.

Крім того, недостатньо дослідженим є вплив комп'ютеризації на аудиторський ризик. Використання складних програмних продуктів та автоматизованих систем може призводити до помилок, які важко виявити.

Для всебічного розуміння діяльності АФ недостатньо враховувати лише аудиторський ризик. Необхідно також аналізувати вплив зовнішнього середовища, яке складається з ринку аудиторських послуг, системи національного аудиту та загального стану економіки. Такий комплексний підхід дозволяє розглядати аудиторську фірму як відкриту систему, що постійно взаємодіє зі своїм оточенням.

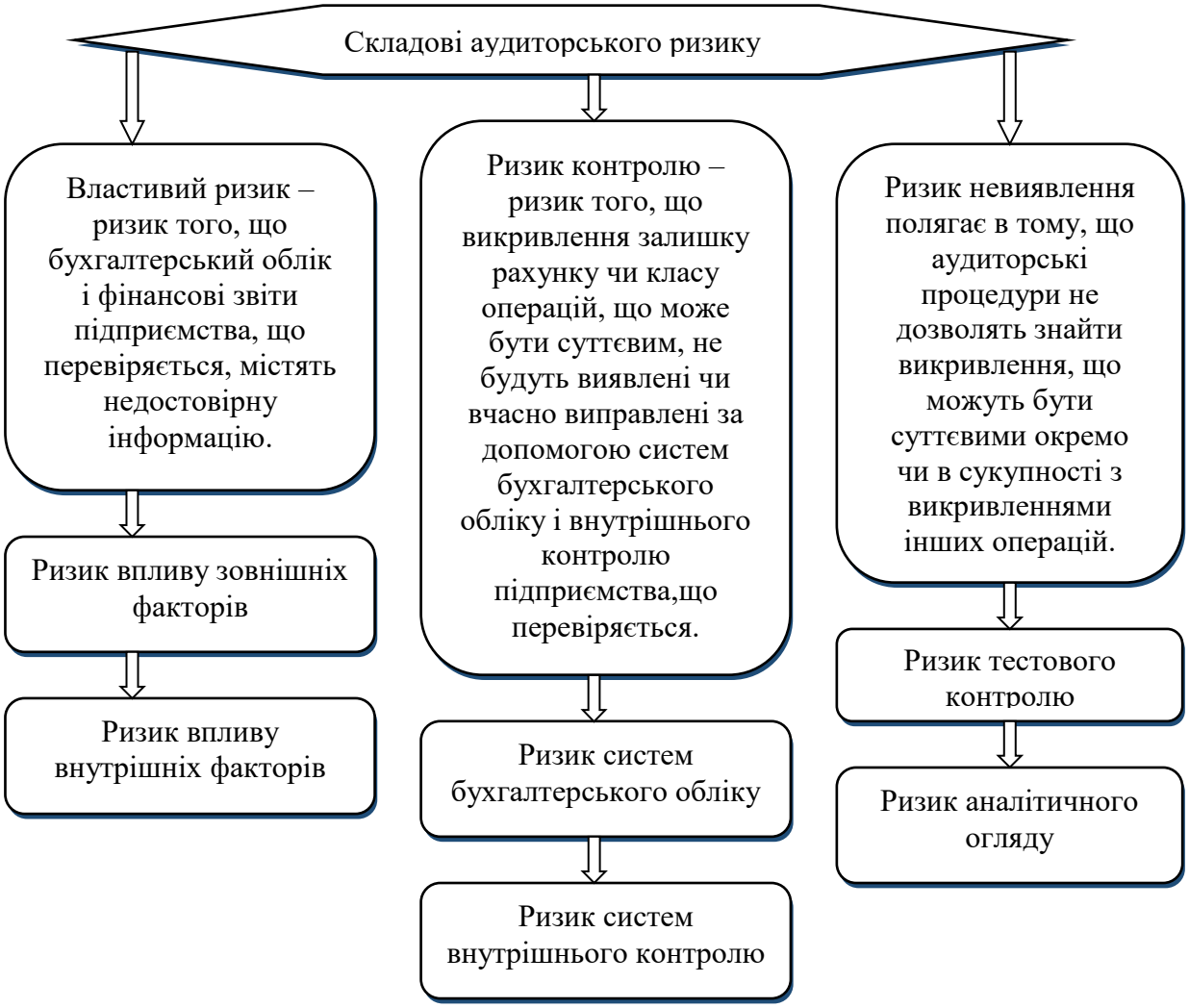

Рисунок 1.4 – Складові аудиторського ризику

Щоб ефективно управляти ризиками, які виникають в процесі аудиту, необхідно їх класифікувати. Це дозволяє аудиторам чітко визначити, на які саме аспекти діяльності клієнта слід звернути особливу увагу. Оцінка ризиків допомагає виявити потенційні проблеми у системі обліку клієнта та спланувати аудиторські процедури таким чином, щоб мінімізувати ймовірність виникнення помилок або шахрайства. Таким чином, класифікація і оцінка ризиків є важливими інструментами для забезпечення високої якості аудиторських послуг.

В економічній літературі є безліч підходів до класифікації ризиків, і деякі з них можуть бути використані для загальної класифікації ризиків в аудиторській діяльності (рис. 1.5).

Рисунок 1.5 – Класифікація ризиків в аудиторській діяльності в економічній літературі

Структура і деталізація кожної групи ризиків, а також характеристика окремих їх видів, представлені в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Класифікація підприємницьких і професійних ризиків аудиторської діяльності

Група ризиків	Підгрупа ризиків	Опис ризиків	Приклади
1	2	3	4
Підприємницькі ризики	Ризики, пов'язані з клієнтом	Можливість втрати клієнта, його неплатоспроможності або зменшення попиту на аудиторські послуги	Зміна власника бізнесу, фінансові труднощі клієнта, поява нових конкурентів на ринку
	Ризики, пов'язані з ринком	Вплив конкурентного середовища, змін законодавства та економічної нестабільності на діяльність клієнта	Поява нових аудиторських фірм, посилення вимог до аудиту, інфляція
Професійні ризики аудитора	Властивий ризик	Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на діяльність клієнта, які аудитор не може безпосередньо контролювати	Зміни законодавства, стихійні лиха, помилки в управлінні компанією
	Ризик контролю	Недоліки в системах бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю клієнта	Відсутність розподілу обов'язків, слабкий контроль за касовими операціями, неефективна система документообігу
	Ризик невиявлення	Обмеження аудиторських процедур, пов'язані з вибірковим контролем та аналітичними процедурами	Неможливість перевірити всі операції, помилки в оцінці суттєвості
Ризики при наданні додаткових послуг	Консультаційний ризик	Можливі помилки в наданні консультацій клієнту	Неправильне тлумачення податкового законодавства, неефективні рекомендації щодо управління
	Експертний ризик	Помилки при проведенні експертиз	Неправильна оцінка вартості активів, завищення або заниження резервів

Продовження таблиці 1.5

1	2	3	4
Ризики, пов’язані з використанням ІС	Технічні ризики	Сбої в роботі обладнання, проблеми з мережею	Вихід з ладу сервера, перебої з електропостачанням
	Програмні ризики	Помилки в програмному забезпеченні, несанкціонований доступ	Віруси, хакерські атаки, помилки програмування
	Інформаційні ризики	Втрата даних, розголошення конфіденційної інформації	Несанкціонований доступ до баз даних, фізичне знищення носіїв інформації
	Організаційні ризики	Неефективна організація облікових процесів в ІС	Відсутність розподілу обов’язків, недостатній контроль доступу до системи

Підприємницькі ризики (ризики бізнесу аудитора) – це небезпека виникнення фінансових втрат (отримання збитків) від здійснення аудиторської діяльності. Професійні ризики аудитора – це ризики, які безпосередньо пов’язані з виконанням аудитором своїх професійних обов’язків.

В Додатку А наведено характеристика аудиторських ризиків відповідно до кваліфікаційних ознак.

Оцінка ризиків в аудиті є важливим процесом, який передбачає послідовну низку дій. Спочатку здійснюється вибір методів виявлення та аналізу ризиків, а потім збирається необхідна інформація та проводиться її обробка. Далі відбувається ідентифікація ризиків, яка включає визначення їх суті, класифікацію, дослідження джерел виникнення, факторів впливу та інших характеристик. Після цього визначаються можливі наслідки ризикових подій.

Наступним етапом є оцінка ризиків, яка може бути як загальною (високий, середній, низький), так і кількісною (у відсотках, грошових одиницях). Для цього будуються моделі ризику та застосовуються відповідні методи. Заключним етапом є розробка заходів щодо зменшення або

уникнення ідентифікованих ризиків.

Таким чином, правильна оцінка аудиторських ризиків дозволяє ефективно планувати аудит, знижувати ймовірність пропуску помилок та шахрайства, а також підвищувати якість аудиторських послуг.

1.3 Відповідальність керівництва та дії аудитора у разі виявлення шахрайства та помилок

МСА 240 встановлює правила та рекомендації для аудиторів щодо виявлення шахрайства під час перевірки фінансової звітності. Цей стандарт зобов'язує аудиторів враховувати ризик того, що фінансова звітність може бути свідомо спотворена через шахрайство або помилки.

Додаток 1 до МСА 240 наводить приклади факторів, які можуть свідчити про ризик шахрайства. Ці фактори поділяються на три групи: характеристики керівництва (його здатність, тиск, стиль керівництва, ставлення до контролю), стан галузі (економічне та регуляторне середовище) та операційні характеристики підприємства (складність структури, характер операцій, фінансовий стан).

Основна відповідальність за запобігання шахрайству лежить на керівництві підприємства, зокрема на вищому управлінському персоналі. Однак, аудитор також відіграє важливу роль у виявленні шахрайства, оскільки має використовувати спеціальні методи та процедури для оцінки ризиків і виявлення ознак можливих махінацій (табл. 1.6).

На нашу думку, основна відповідальність за запобігання шахрайству та помилкам лежить на керівництві підприємства.

Сучасна аудиторська теорія виділяє три основні види внутрішнього шахрайства: незаконне привласнення активів (найпоширеніша форма, особливо махінації з грошовими коштами та чеками), корупцію та

шахрайські твердження у фінансовій звітності.

Таблиця 1.6 – Відповідальність управлінського персоналу за попередження та виявлення випадків шахрайства та помилок

Ланка відповідальності	Види відповідальності	Заходи зменшення ризику викривлень
Керівництво підприємства	- Відповідальність за фінансову звітність підприємства. - Відповідальність за уникнення і виявлення фактів шахрайства та помилок. - Відповідальність за надання користувачам фінансової звітності підприємства і аудиторського звіту.	- Створення власної юридичної служби. - Залучення юридичних фахівців для консультацій. - Організація ефективної системи обліку і внутрішнього контролю. - Підтримка відповідності та ефективності систем обліку і контролю. - Розробка внутрішніх правил і контроль за їх виконанням. - Навчання персоналу. - Систематизація нормативних актів.
Вищий управлінський персонал	- Відповідальність за цілісність системи обліку і звітності. - Відповідальність за контроль і моніторинг ризиків. - Відповідальність за фінансовий контроль і дотримання законодавства.	- Моніторинг змін у законодавстві. - Впровадження систем внутрішнього контролю. - Розробка і дотримання посадових інструкцій. - Забезпечення належної кваліфікації працівників. - Моніторинг дотримання посадових інструкцій і дисциплінарні заходи для порушників. - Залучення юридичних консультантів. - Ведення реєстрів основних законів і книги скарг.
Управлінський персонал	- Відповідальність за створення умов для контролю. - Відповідальність за підтримку заходів і процедур. - Відповідальність за ефективне ведення бізнесу.	- Забезпечення функціонування систем обліку і контролю. - Повне і своєчасне відображення господарських операцій.

Зловживання службовим становищем для отримання незаконного прибутку є поширеним видом шахрайства. Типовими прикладами таких дій є нелегальний продаж товарів, які не відображені в обліку, незаконне списання

або приховане викрадення майна компанії. Корупція в організації зазвичай відбувається, коли працівник або керівник вступає в змову з сторонніми особами.

Типовими проявами корупції є хабарі, неправомірні виплати, маніпуляції з цінами та інші незаконні дії. Для успішної боротьби з шахрайством необхідно вміти розпізнавати його ознаки на ранніх етапах. Шахраї часто намагаються приховати свої злочини, використовуючи різноманітні виправдання (рис. 1.6).

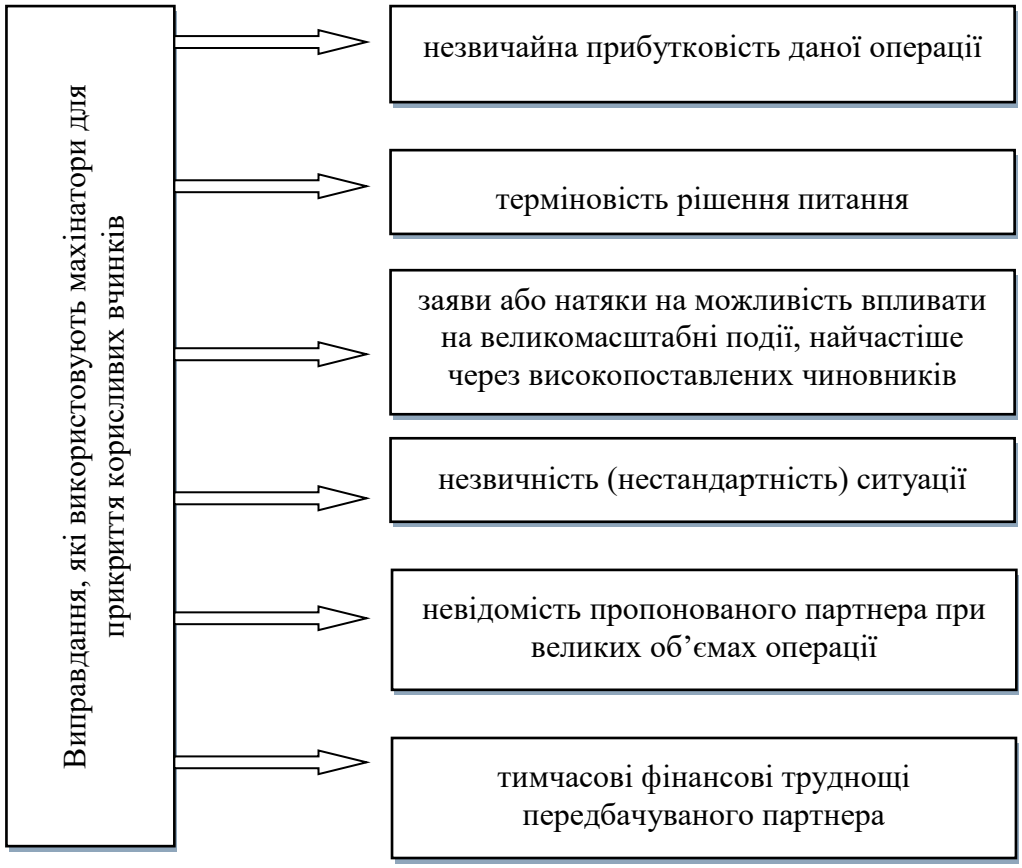

Рисунок 1.6 – Виправдання, які використовують махінатори для прикриття корисливих злочинів

Згідно з МСА, основне завдання зовнішнього аудитора полягає не в пошуку шахрайства, а в перевірці правильності ведення бухгалтерського обліку та підтвердженні достовірності фінансової звітності.

Звіт незалежного аудитора не містить інформації про виявлені факти шахрайства, оскільки це виходить за межі його повноважень.

В Україні відповідальність за шахрайство регулюється різними законами, включаючи Цивільний кодекс, Кримінальний кодекс та Кодекс про адміністративні правопорушення (табл. 1.7).

Таблиця 1.7 – Юридичні терміни, які використовуються для розуміння відповідальності аудитора

Термін	Визначення	Характерні ознаки	Рівень відповідальності
Порушення контракту	Невиконання умов угоди.	Може бути як навмисним, так і ненавмисним.	Цивільна відповідальність за прямі збитки.
Недбалість	Відсутність належної ретельності.	Ненавмисне порушення обов'язків.	Цивільна відповідальність. Рівень відповідальності залежить від ступеня недбалості (звичайна, груба).
Груба недбалість (халатність)	Високий ступінь недбалості.	Явне відхилення від стандартів професійної діяльності.	Може призвести до кримінальної відповідальності.
Зловживання	Умисне вчинення шкідливих дій.	Наявність умислу заподіяти шкоду.	Кримінальна відповідальність.
Взаємна недбалість	Поєднання недбалості обох сторін.	Обидві сторони не дотримувались належної обережності.	Співвідношення відповідальності визначається судом з урахуванням ступеня вини кожної сторони.

Аудитори також несуть відповідальність за свою роботу. У разі неналежного виконання своїх обов'язків вони можуть бути притягнуті до цивільної, адміністративної або навіть кримінальної відповідальності. Цивільна відповідальність передбачає відшкодування збитків, адміністративна – штрафи, а кримінальна – більш серйозні покарання за навмисне надання неправдивої інформації.

Фахівці, які надають професійні послуги, завжди несуть відповідальність перед своїми клієнтами. Ця відповідальність закріплена в договорах про надання послуг.

Існує декілька причин, чому все частіше виникають ситуації, коли

аудитори притягуються до відповідальності. Серед основних причин можна виділити зростання очікувань користувачів фінансової звітності щодо ролі аудиторів, посилений контроль з боку регуляторних органів, таких як Комісія з цінних паперів, та ускладнення процесів аудиту через зростання масштабів бізнесу, використання нових технологій та збільшення складності господарських операцій.

Крім того, різноманітність принципів бухгалтерського обліку ускладнює роботу аудитора. Відсутність єдиних критеріїв для оцінки вибору того чи іншого принципу обліку створює додаткові труднощі при проведенні аудиту.

Відповідальність аудиторів є багатогранною і охоплює різні аспекти їх діяльності. Її можна розділити на кілька видів: відповідальність перед клієнтами, цивільну відповідальність перед третіми особами та кримінальну відповідальність.

Щоб краще зрозуміти відповідальність аудитора, необхідно розглянути основні юридичні терміни, які з нею пов'язані.

На практиці найчастіше аудитори стикаються з відповідальністю перед клієнтами. Багато судових справ виникають через те, що аудитори не виявили помилки або шахрайство під час проведення аудиту. Це, зазвичай, пов'язують з недостатнім професіоналізмом або недбалістю аудиторів.

Коли аудиторська фірма опиняється в судовому процесі, вона зазвичай використовує одну з трьох основних стратегій захисту або їх комбінацію.

Перша стратегія полягає в запереченні наявності обов'язку надавати певну послугу. Фірма може стверджувати, що не існувало договору, який би зобов'язував її виконувати конкретні дії.

Друга стратегія полягає в тому, щоб довести, що робота була виконана без недбалості. Аудиторська фірма підкреслює, що аудит проводився відповідно до МСА. Навіть якщо помилки не були виявлені, аудитор не несе відповідальності, якщо дотримувався всіх необхідних процедур. МСА 200 і МСА 240 прямо вказують на те, що аудит не може гарантувати виявлення

всіх помилок.

Третя стратегія передбачає посилання на спільну відповідальність за виникнення проблеми. Фірма може стверджувати, що клієнт також зробив певний внесок у виникнення ситуації, яка призвела до збитків.

Важливо розуміти, що аудиторська фірма може нести відповідальність перед третіми особами, які покладалися на фінансову звітність, складену з помилками. До таких осіб належать акціонери, інвестори, банки, кредитори, співробітники та клієнти компанії.

Коли аудитори опиняються в судовому процесі, пов'язаному з їхньою професійною діяльністю, вони зазвичай використовують дві основні лінії захисту: доведення відсутності недбалості при виконанні роботи та доведення відсутності контрактних відносин.

Перший аргумент вважається більш вагомим, оскільки дотримання МСА є ключовим фактором. Однак довести в суді, особливо перед присяжними, що робота була виконана без помилок, досить складно.

Другий аргумент, пов'язаний з відсутністю контракту, залежить від особливостей місцевого законодавства.

Перед початком співпраці з клієнтом аудиторська фірма повинна ретельно оцінити його керівництво. МСА 315 рекомендує аудиторам отримати достатнє розуміння діяльності клієнта, включаючи систему внутрішнього контролю, щоб визначити потенційні ризики та розробити відповідні аудиторські процедури.

Аудитор несе відповідальність не тільки перед клієнтом, але й перед законом. Згідно з ККУ, за внесення завідомо неправдивих відомостей до офіційних документів, у тому числі до аудиторського висновку, передбачена кримінальна відповідальність. Покарання за таке правопорушення може включати штраф, обмеження волі та позбавлення права займатися певними видами діяльності.

Аудитори та аудиторські фірми можуть нести кримінальну відповідальність за різноманітні правопорушення, пов'язані з їхньою

діяльністю. Це може бути ухилення від сплати податків, порушення валютного законодавства, легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, фіктивне банкрутство та інші. Крім того, аудитори можуть бути притягнуті до відповідальності за хабарництво, як хабарник, так і той, хто пропонує хабар.

Якщо аудитор залучається до кримінального провадження як фахівець, то його процесуальний статус та обов'язки прирівнюються до статусу свідка. За надання неправдивих показань або відмову від дачі показань аудитор може нести кримінальну відповідальність.

Таким чином, аудитори, як і будь-які інші суб'єкти підприємницької діяльності, повинні дотримуватися вимог чинного законодавства, щоб уникнути відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень.

Найкращим захистом аудитора від судових позовів є дотримання високих професійних стандартів та глибоке розуміння правових аспектів аудиторської діяльності. Важливо усвідомлювати, що основна відповідальність за фінансову звітність лежить на керівництві підприємства, а роль аудитора полягає у висловленні незалежної думки щодо її достовірності.

Аудиторська діяльність має свої обмеження, такі як застосування вибіркового методу, обмеженість часу досліджень, можливі недоліки системи внутрішнього контролю підприємства та ризик змови з метою маніпуляції фінансовою інформацією. Тому аудитор не може гарантувати абсолютну точність фінансової звітності.

Незважаючи на ці обмеження, аудитор може вживати заходів для мінімізації ризиків. Важливо бути уважним до сигналів про можливі проблеми, таких як нечесність клієнта зі своїми контрагентами. Також необхідно уникати надмірної довіри до тверджень клієнта та піддаватися тиску з його боку.

Якісно оформлені робочі документи є важливим доказом належного виконання аудиторських процедур. У разі судового розгляду вони можуть

відіграти вирішальну роль у захисті аудитора.

Для зниження ризиків аудитори можуть збільшити обсяг аудиторських процедур, залучити висококваліфікованих фахівців та розробити спеціальні методики для оптимізації ризиків.

Таким чином, відповідальність за фінансову звітність розподіляється між керівництвом підприємства та аудитором. Аудитор, дотримуючись професійних стандартів та вживаючи необхідних заходів, може мінімізувати ризики судових позовів.

Для зменшення ризиків, пов'язаних з моральною та майновою відповідальністю, аудиторські фірми можуть запровадити нові методи та підходи до проведення аудиту. Зокрема, пропонується розробити нову методику фінансового аналізу підприємств, яка базуватиметься на визначенні динаміки власного капіталу з урахуванням корисності придбаних активів. Такий підхід дозволить отримати більш детальну та точну інформацію про фінансовий стан підприємства.

Крім того, можна удосконалити методику експрес-аналізу фінансових коефіцієнтів та розробити нову методику, яка враховуватиме ліквідаційну вартість деяких активів, таких як дебіторська та кредиторська заборгованість.

Запровадження цих нових методів дозволить підвищити якість аудиторських послуг та знизити ймовірність виникнення ситуацій, які можуть призвести до відповідальності аудиторських фірм.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЙНО – МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ ШАХРАЙСТВА ТА ПОМИЛОК ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»

2.1 Організаційно – економічна характеристика підприємства

ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» є однією з провідних компаній в Тернополі, яка спеціалізується на наданні послуг у галузі аудиту, бухгалтерського обліку та консультування. Фірма також надає послуги у сферах управлінського, фінансового та податкового консультування, проводить стратегічні ринкові дослідження, оцінку майнових комплексів і впроваджує інформаційні технології для бізнесу.

ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» створена 12 липня 1995 року Особливістю ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» є здатність надавати клієнтам високоякісні послуги в широкому спектрі напрямків, що охоплюють фінансовий, управлінський та юридичний консалтинг. Комплексне обслуговування корпоративних клієнтів є унікальною послугою, в рамках якої компанія не має рівних серед інших регіональних фірм. ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» обслуговує підприємства всіх форм власності в різних галузях, зокрема в паливно-енергетичному комплексі, харчовій промисловості, машинобудуванні, телекомунікаціях, транспорті, торгівлі та багатьох інших.

Структура ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» включає п’ять відділів, кожен з яких спеціалізується на певних напрямках діяльності: обов’язковий аудит, ініціативний аудит, огляд фінансової звітності, підготовка фінансової інформації, погоджені процедури, консультаційні послуги та інші. З організаційною структуру можна ознайомитись на рисунку 2.1.

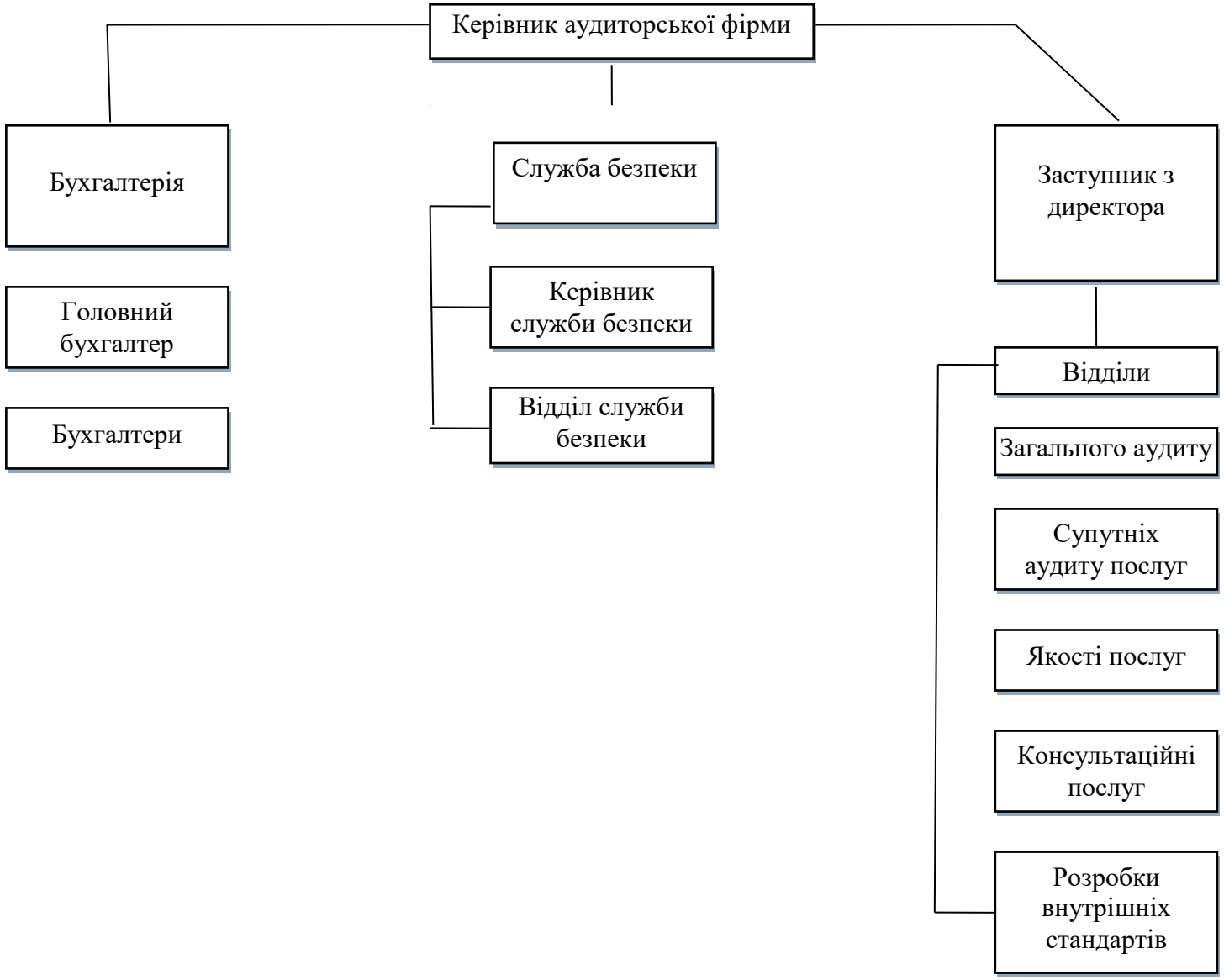

Рисунок 2.1 – Організаційна структура ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»

Основною особливістю діяльності ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» на ринку аудиторських послуг є ідеальний баланс між високою якістю обслуговування та розумною ціною. Фірма здобула репутацію завдяки стабільним та взаємовигідним відносинам з понад 200 підприємствами, організаціями та установами Тернополя та області. Кожен клієнт для компанії є унікальним, і відношення до нього – індивідуальне.

Протягом своєї діяльності на ринку аудиту компанія провела більше тисячі аудиторських перевірок різних організацій. ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» пропонує повний спектр послуг для вітчизняних та іноземних компаній, включаючи комплексні аудиторські процедури, розробку стратегій, управлінські технології, реструктуризацію, антикризове управління, маркетингові дослідження та юридичні консультації.

ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» – одна з розвинутих фірм на ринку аудиту Тернопільського регіону, про що свідчать результати аналізу основних економічних показників за 2022-2023 роки (табл. 2.1).

Приріст обсягу наданих послуг відображає зростання доходу та прибутковості фірми в результаті успішного виконання аудиторських та консалтингових послуг. Приріст обсягу діяльності в порівнянні з 2022 роком склав 36,7% у діючих цінах та 35,8% в порівнянних цінах, що свідчить про високий попит на послуги фірми, а також про ефективну стратегію у сфері надання аудиторських послуг.

Чистий дохід зріс на 36,7%, що складає 479,5 тис. грн, що може бути результатом розширення клієнтської бази, збільшення обсягу робіт та підвищення ціни на послуги через збільшення їх складності.

Попри зростання собівартості на 36,7% через розширення бізнесу, компанія досягла збільшення прибутку від основної діяльності на 34,8%. Це свідчить про ефективне управління витратами та підвищення продуктивності. Збільшення податку на прибуток є логічним наслідком зростання доходів.

Таблиця 2.1 – Зведена таблиця основних техніко-економічних показників за 2022 – 2023 рр.

Показники	2022 р. тис. грн	2023 р. тис. грн	Зміна, «+»,«-» тис. грн.	Темп зростання, %
Дохід від реалізації, послуг	1567,8	2143,2	+575,4	+136,7
Чистий дохід	1306,5	1786,0	+479,5	+136,7
Собівартість	752,5	1028,8	+276,3	+136,7
Валовий прибуток (збиток)	554,0	757,2	+203,2	+135,7
Інші операційні доходи	223,7	302,1	+78,4	+135,0
Адміністративні витрати	35,2	56,7	+21,5	+161,1
Витрати на збут	28,1	42,2	+4,1	+114,6
Інші операційні витрати	74,4	38,1	-36,3	-51,2
Прибуток від операційної діяльності	640,0	922,3	+234,6	+134,1
Інші доходи	87,8	90,3	+2,5	+102,8
Інші витрати	17,8	40,1	+22,3	+225,3
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	721,7	972,5	+250,8	+134,8
Податок на прибуток	180,4	243,1	+62,7	+134,8
Чистий прибуток від звичайної діяльності	541,3	729,4	+188,1	+134,7

Загальна сума доходів компанії зросла на 65,6%, завдяки збільшенню виторгу від реалізації продукції та послуг на 57,5%. Це свідчить про високий попит на продукцію компанії та вдалу маркетингову стратегію. Додатково, зросли й інші операційні доходи, що може бути пов'язано з розширенням спектру послуг (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Аналіз структури доходів ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»

Показник	2022 р.		2023 р.		Зміни	
	сума, тис. грн	%	сума, тис. грн	%	«+», «-», тис. грн	темп зростання, %
Виторг від реалізації продукції	1567,8	83,42	2143,2	84,52	+575,4	+136,7
Інші операційні доходи	223,7	11,9	302,1	11,92	+78,4	+135,0
Інші доходи	87,8	4,68	90,3	3,56	+2,5	+102,8
Разом	1879,3	100	2535,6	100	+656,3	-

Абсолютну більшість доходів підприємства складають кошти, отримані в результаті його основної діяльності (95,32% та 96,44% відповідно). З цієї суми,

левову частку становлять доходи від надання послуг – 83,42% та 84,52% відповідно. Інші джерела доходів, такі як інвестиційна чи фінансова діяльність, мають незначний вплив на загальний дохід компанії (4,68% та 3,56%). Така структура доходів є типовою для підприємств, які надають послуги, оскільки саме операційна діяльність, а зокрема надання послуг, має бути основним джерелом прибутку (рис. 2.2).

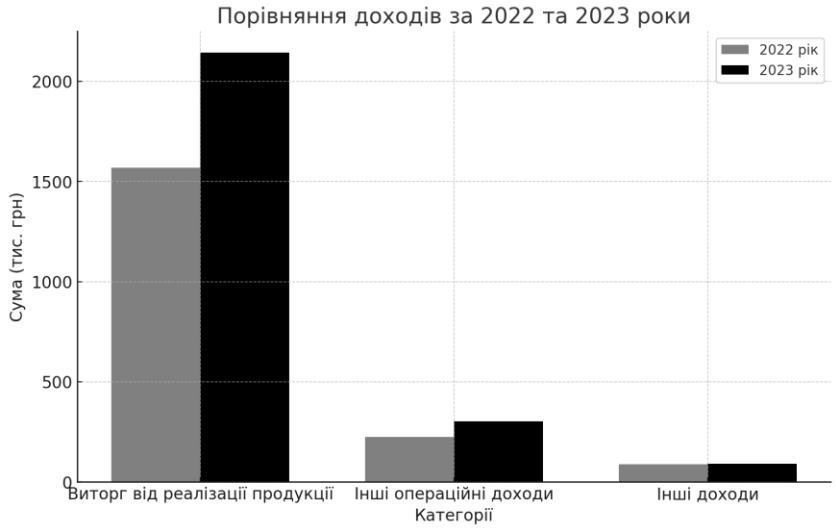

Рисунок 2.2 – Структура доходів у 2022 та у 2023 роках

Найбільшу частку у витратах аудиторської фірми займає вартість наданих нею послуг. Ця складова витрат зросла на 276,3 тисячі гривень. Таке збільшення можна розглядати як позитивну тенденцію, оскільки воно є прямим наслідком розширення обсягів надання аудиторських послуг. Іншими словами, чим більше послуг надається, тим більшою є вартість ресурсів, необхідних для їх надання (табл. 2.3)

Зростання адміністративних витрат на 21,5 тисяч гривень є негативним аспектом, оскільки воно пов'язане зі збільшенням заробітної плати працівників адміністративного апарату підприємства.

Таблиця 2.3 – Аналіз структури витрат ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»

Показник	2022 р.		2023 р.		Зміни	
	сума, тис. грн	%	сума, тис. грн	%	«+», «-», тис. грн	темп зростання, %
Собівартість реалізованої продукції	752,5	70,97	1028,8	73,14	+276,3	+136,7
Адміністративні витрати	35,2	3,31	56,7	4,04	+21,5	+161,1
Інші операційні витрати	74,4	7,02	38,1	2,7	-36,3	-51,2
Інші витрати	17,8	1,68	40,1	2,86	+22,3	+225,3
Податок на прибуток	180,4	17,02	243,1	17,29	+62,7	+134,8
Разом	1060,3	100	1406,8	100	+346,5	-

Проте, слід зазначити, що інші операційні витрати скоротилися на 36,3 тисяч гривень, що частково компенсує цей негативний ефект (рис. 2.3).

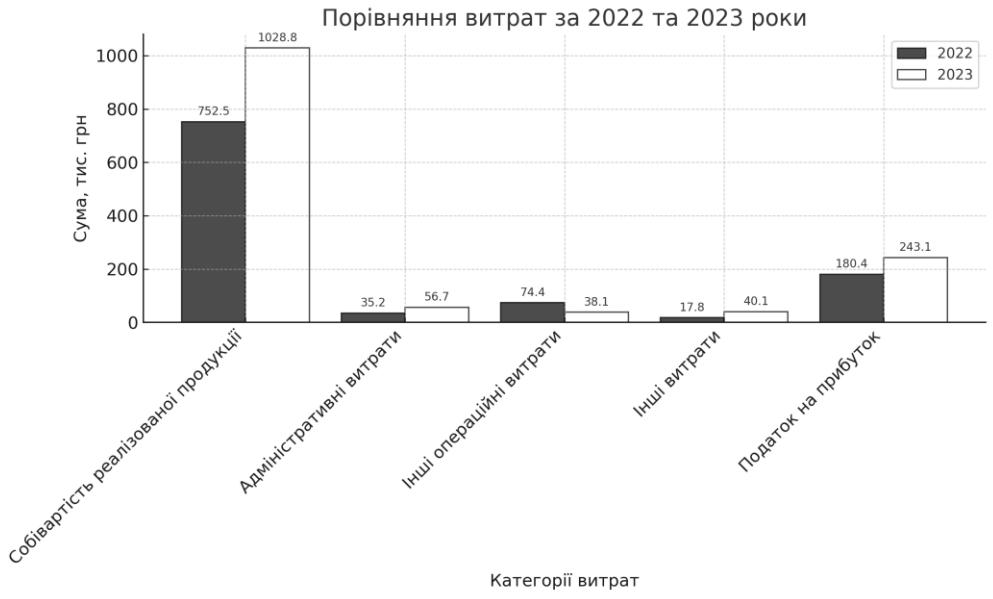

Рисунок 2.3 – Структура витрат у 2022 та 2023 роках

Збільшення суми податку на прибуток на 62,7 тисячі гривень зумовлене двома основними факторами. По-перше, збільшенням обсягів господарської діяльності підприємства протягом звітного року призвело до зростання бази оподаткування прибутку. По-друге, це свідчить про те, що компанії не вдалося

досягти максимальної ефективності в управлінні податковими платежами.

У звітному періоді всі фінансові показники діяльності підприємства продемонстрували зростання. Зокрема, валовий прибуток збільшився на 203,2 тисячі гривень. Цей позитивний результат пояснюється збільшенням кількості проведених аудиторських перевірок та підвищенням вартості наданих аудиторських послуг. Водночас, зростання кількості аудиторських перевірок призвело до збільшення питомої ваги постійних витрат та, відповідно, собівартості аудиторських послуг. Незважаючи на це, загалом такий вплив позитивно відбився на сумі валового прибутку (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Аналіз динаміки фінансових результатів ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»

Показник	Фактично		Відхилення	
	2022 р. тис. грн.	2023 р. тис. грн.	«+»,«-» тис. грн.	Темп росту, %
Валовий прибуток	554,0	757,2	203,2	+136,7
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	640,0	922,3	282,3	+134,1
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	721,7	972,5	250,8	+134,8
Фінансовий результат від звичайної діяльності, тис. грн.	541,3	729,4	188,1	+134,7
Чистий прибуток, тис. грн.	541,3	729,4	188,1	+134,7

Найбільш динамічно зростає прибуток, отриманий від основної діяльності підприємства. Однак, темпи зростання чистого прибутку є дещо нижчими порівняно з іншими фінансовими показниками, що відображено на рисунку 2.4.

ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» позиціонує себе як висококваліфікованого партнера для акціонерів та керівників малих та середніх підприємств України. Аудиторська фірма успішно пройшла систему контролю якості надання аудиторських послуг, після чого була включена до ІІІ Реєстру субєктів аудиторської діяльності, які можуть проводити обовязковий аудит.

Компанія надає широкий спектр консультаційних послуг, спрямованих на забезпечення успішного розвитку бізнесу клієнтів. Експерти компанії проводять глибокий аналіз діяльності підприємств, виявляють ключові проблеми та розробляють ефективні рішення для їх подолання.

Крім того, ТОВ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» допомагає клієнтам орієнтуватися в сучасних ринкових тенденціях, розробляти конкурентні стратегії, створювати інноваційні продукти та вдосконалювати системи управління.

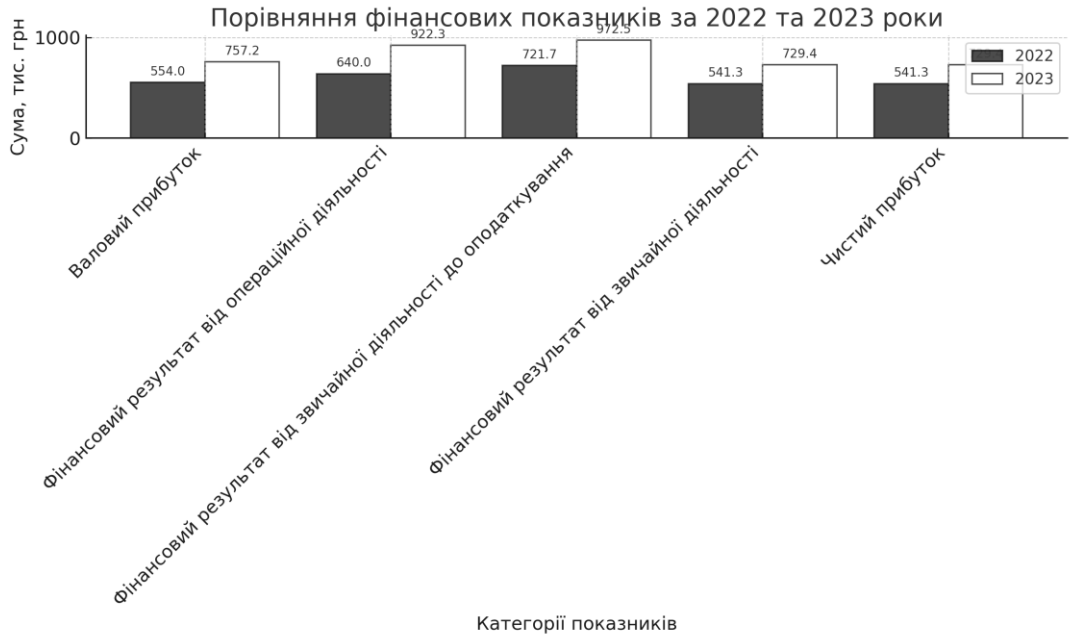

Рисунок 2.4 – Фінансові результати ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»

Вдосконалення фінансових систем та бухгалтерського обліку створює сприятливі умови для того, щоб керівництво та акціонери компаній могли суттєво покращити становище підприємства та оптимізувати фінансово-управлінські процеси.

2.2 Методика проведення аудиту фінансової звітності

Щоб забезпечити високу якість аудиту, аудитори застосовують різноманітні методи дослідження. Ці методи дозволяють детально вивчити фінансову діяльність підприємства, виявити будь-які відхилення від норм та оцінити їх важливість.

Основні групи методів, що використовуються в аудиті:

1) загальнонаукові методи: це фундаментальні методи, які застосовуються у багатьох сферах знань. Вони допомагають збирати інформацію, аналізувати її та робити висновки;

2) спеціальні методи: ці методи запозичені з інших наук, таких як статистика та економіка. Вони дозволяють проводити більш детальний аналіз конкретних аспектів діяльності підприємства;

3) методи господарського контролю: ці методи спрямовані безпосередньо на перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку та достовірності фінансової звітності.

Завдяки комплексному застосуванню цих методів аудитори можуть:

1) оцінити відповідність фінансової звітності підприємства встановленим стандартам;

2) виявити помилки та неточності у фінансовій звітності;

3) оцінити ефективність системи внутрішнього контролю підприємства;

4) виявити потенційні ризики для фінансової стійкості підприємства.

Таким чином, правильне планування та проведення аудиту є необхідною умовою для прийняття обґрунтованих рішень інвесторами, кредиторами та іншими зацікавленими сторонами (табл. 2.5).

Аудитор, як фахівець, повинен ретельно і професійно досліджувати об'єкти аудиту, застосовуючи відповідні методи та прийоми.

Таблиця 2.5 – Методи та методичні прийоми аудиторської перевірки

Група методів	Опис методів	Приклади застосування в аудиті
Загальнонаукові методи	Базові методи дослідження, застосовувані в різних наукових галузях.	Аналіз фінансової звітності, порівняння показників за різні періоди, виявлення тенденцій, побудова гіпотез щодо причин відхилень.
		Аналіз: Розбивка складних явищ на складові частини для детального вивчення Синтез: Об'єднання окремих елементів в єдине ціле Індукція: Отримання загальних висновків на основі окремих фактів Дедукція: Рух від загального до часткового Спостереження: Безпосереднє сприйняття об'єктів і явищ.
Спеціальні методи	Методи, адаптовані з інших наукових дисциплін для потреб аудиту.	Вивчення організаційної структури підприємства, оцінка ефективності системи внутрішнього контролю, аналіз поведінки персоналу.
		Соціологічні методи: Опитування, анкетування для збору інформації про думки та почуття співробітників Статистичні методи: Обробка великих обсягів даних, побудова статистичних моделей Структурно-функціональний аналіз: Дослідження взаємозв'язків між різними елементами системи.
Методи господарського контролю	Специфічні прийоми, використовувані для перевірки правильності ведення обліку та достовірності фінансової звітності.	Перевірка первинних документів, узгодження залишків за рахунками, аналіз банківських виписок.
		Формальна перевірка: Перевірка відповідності документів встановленим формам і вимогам Арифметична перевірка: Перевірка арифметичних розрахунків Нормативно-правова перевірка: Перевірка відповідності господарських операцій чинному законодавству Експертне дослідження: Залучення незалежних експертів для оцінки певних аспектів діяльності підприємства.

У випадку виявлення шахрайств або помилок, аудитор зобов'язаний детально описати суть порушення, вказавши, які саме закони або інші

нормативні акти було порушено.

Окрім того, аудитор повинен отримати пояснення від осіб, причетних до порушень, зазначивши їх посади, прізвища та імена, а також з'ясувати, чи було надано дозвіл на вчинення таких дій. Крім того, аудитор описує, як саме були допущені помилки або шахрайство, які причини цьому сприяли, а також оцінює завдані збитки та інші негативні наслідки.

Оскільки аудиторська фірма «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» має значний досвід на ринку, можна узагальнити, що аудитори компанії поділяють помилки на два основні типи:

1) ненавмисні помилки: виникають внаслідок недостатньої кваліфікації працівників бухгалтерії, їхньої неуважності, поспішності тощо;

2) навмисні помилки (шахрайство): виникають внаслідок дій або бездіяльності працівників бухгалтерії з метою досягнення певної мети. Ця мета може бути корисливою (наприклад, отримання премії) або спрямована на покращення фінансових показників компанії (наприклад, для отримання кредиту).

Важливо зазначити, що аудитор не має права давати юридичну оцінку виявленим помилкам. Тобто, аудитор не може стверджувати, що помилка була навмисною або вчинена з корисливих мотивів. Завдання аудитора полягає в тому, щоб виявити факти порушень та зафіксувати їх у аудиторському звіті.

Аби полегшити роботу своїх аудиторів та забезпечити високу якість аудиторських послуг, керівництво аудиторської фірми розробило спеціальні методичні рекомендації. У цих рекомендаціях детально описано, де саме можуть виникати помилки під час складання фінансової звітності. Зокрема, помилки можуть бути допущені при оформленні первинних документів, веденні облікових регістрів, складанні бухгалтерської звітності, заповненні податкових декларацій та при роботі з системними документами.

Таким чином, аудиторська фірма створила внутрішній документ, який

систематизує весь досвід аудиторів і містить перелік можливих помилок, що можуть бути виявлені під час аудиту. Цей документ є важливою частиною системи контролю якості і допомагає аудиторам ефективніше проводити перевірки (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Класифікація помилок за змістом

Категорія документів	Тип помилки	Приклади помилок
Первинні документи та облікові регістри	Формальні	Порушення встановленої форми документа, відсутність обов'язкових реквізитів, неправильне заповнення.
	Арифметичні	Неправильні підрахунки, помилки в обчисленнях.
	Порушення порядку відображення операцій	Відображення операцій без підтверджуючих документів, відображення недійсної операції.
	Помилки в розрахунках	Застосування неправильних формул, використання неправильних вихідних даних.
	Відсутність необхідних регістрів	Відсутність обов'язкових облікових регістрів (наприклад, книги продажів, касової книги).
Податкові декларації	Несвоєчасна сплата податків	Затримка або несплата податків, неправильне нарахування податків.
	Необґрунтоване застосування пільг	Використання податкових пільг, які не передбачені законодавством.
Системні документи	Відсутність необхідних документів	Відсутність договорів, облікової політики, результатів інвентаризації.
	Несвоєчасне оновлення документів	Затримка з проведенням інвентаризації, зміною облікової політики.
	Невідповідність законодавству	Невідповідність облікової політики, договорів вимогам чинного законодавства.

Помилки в бухгалтерському обліку – це не лише проблема поточного періоду, але й потенційна загроза для майбутнього фінансового стану підприємства. Наприклад, відсутність детального аналітичного обліку може не відразу позначитися на фінансовій звітності, проте в подальшому створить значні труднощі при складанні звітів.

Саме тому аудит відіграє ключову роль у забезпеченні достовірності

фінансової інформації. Аудитори, збираючи достатню кількість достовірних доказів, допомагають виявити не тільки помилки в обліку, а й ознаки можливого шахрайства. При цьому важливо розуміти, що не всі докази мають однакову вагу. Їхня достовірність залежить від джерела та характеру.

Іншими словами, помилки в обліку можуть мати відстрочені наслідки і підривати довіру до фінансової звітності. Аудит є незалежною процедурою, метою якої є забезпечення того, що фінансова звітність відображає реальний фінансовий стан підприємства.

Аудитори ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» дотримуються певних правил достовірності доказів (рисунок 2.5).

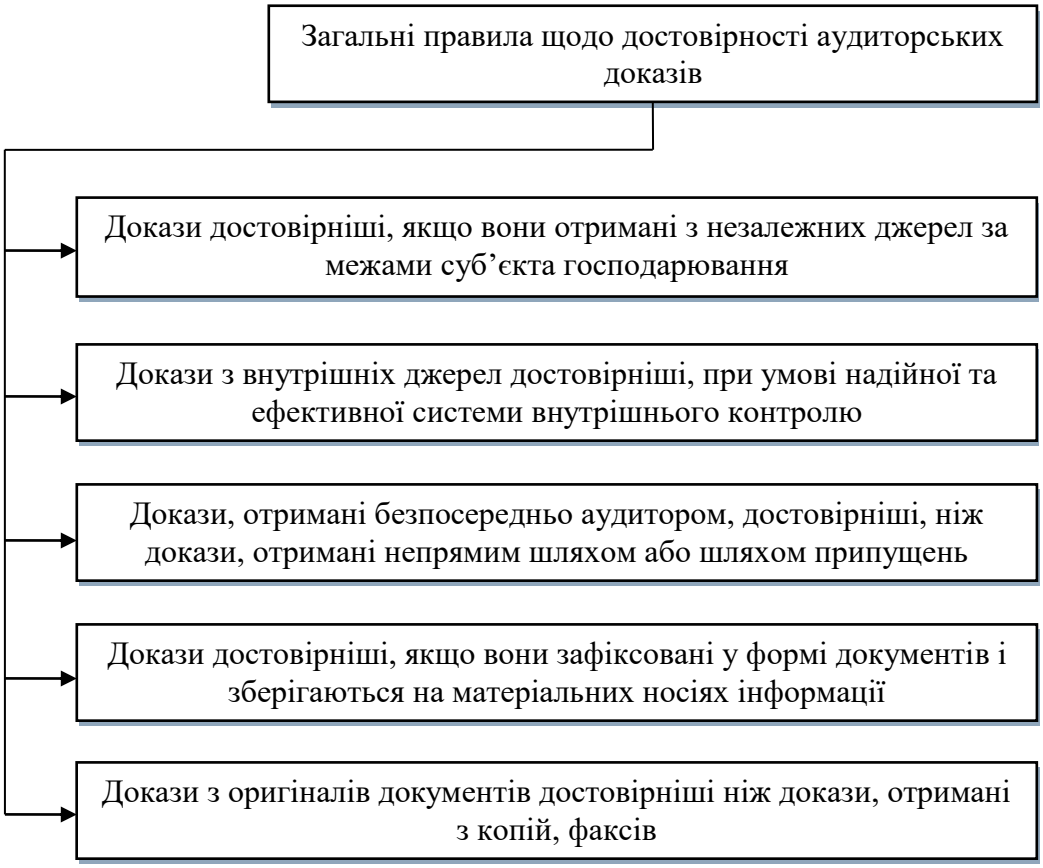

Рисунок 2.5 – Загальні правила щодо достовірності аудиторських доказів

Для того, щоб сформувати свою професійну думку щодо достовірності фінансової звітності, аудиторам не обов’язково перевіряти абсолютно всі документи та дані компанії. Зазвичай, достатньо провести вибіркову перевірку, тобто перевірити лише певну частину інформації. Такий підхід дозволяє значно зекономити час і ресурси, при цьому забезпечуючи достатню впевненість у достовірності фінансової звітності.

Крім того, аудитори не прагнуть отримати абсолютно точну і вичерпну інформацію, оскільки це практично неможливо.

Аудитори постійно направляють свою роботу на отримання переконливих доказів (ті які відповідають характеристикам достатності та відповідності), які підтверджують їхню думку про те, що фінансова звітність складена правильно. Для цього аудитори використовують свої професійні знання та досвід, а також застосовують принцип професійного скептицизму, тобто не довіряють на слово нікому, а перевіряють все самостійно.

Під час аудиту фінансової звітності аудитори зобов’язані переконатися, що вся інформація, яка міститься у фінансовій звітності, відповідає прийнятій концептуальній основі її складання (стандартам бухгалтерського обліку, наприклад, НП(С)БО або МСФЗ). Для цього вони використовують так звані твердження, які описує МСА 315.

Твердження – це конкретні ствердження керівництва компанії щодо інформації, що міститься у фінансовій звітності. Наприклад, керівництво субєкта господарювання стверджує, що всі операції відображені у звітності повністю і правильно, що всі активи компанії оцінені за справедливою вартістю тощо. Аудитори перевіряють ці твердження, щоб переконатися, що вони відповідають дійсності (рис. 2.6).

Аудитори під час проведення перевірки ретельно документують усі процедури та отримані докази. Ці документи є підтвердженням того, що аудиторська фірма виконала свою роботу належним чином і не виявила

суттєвих помилок або шахрайства у фінансовій звітності підприємства.

Однак, навіть при дотриманні всіх професійних стандартів, існує ризик, що деякі серйозні викривлення можуть залишитися непоміченими.

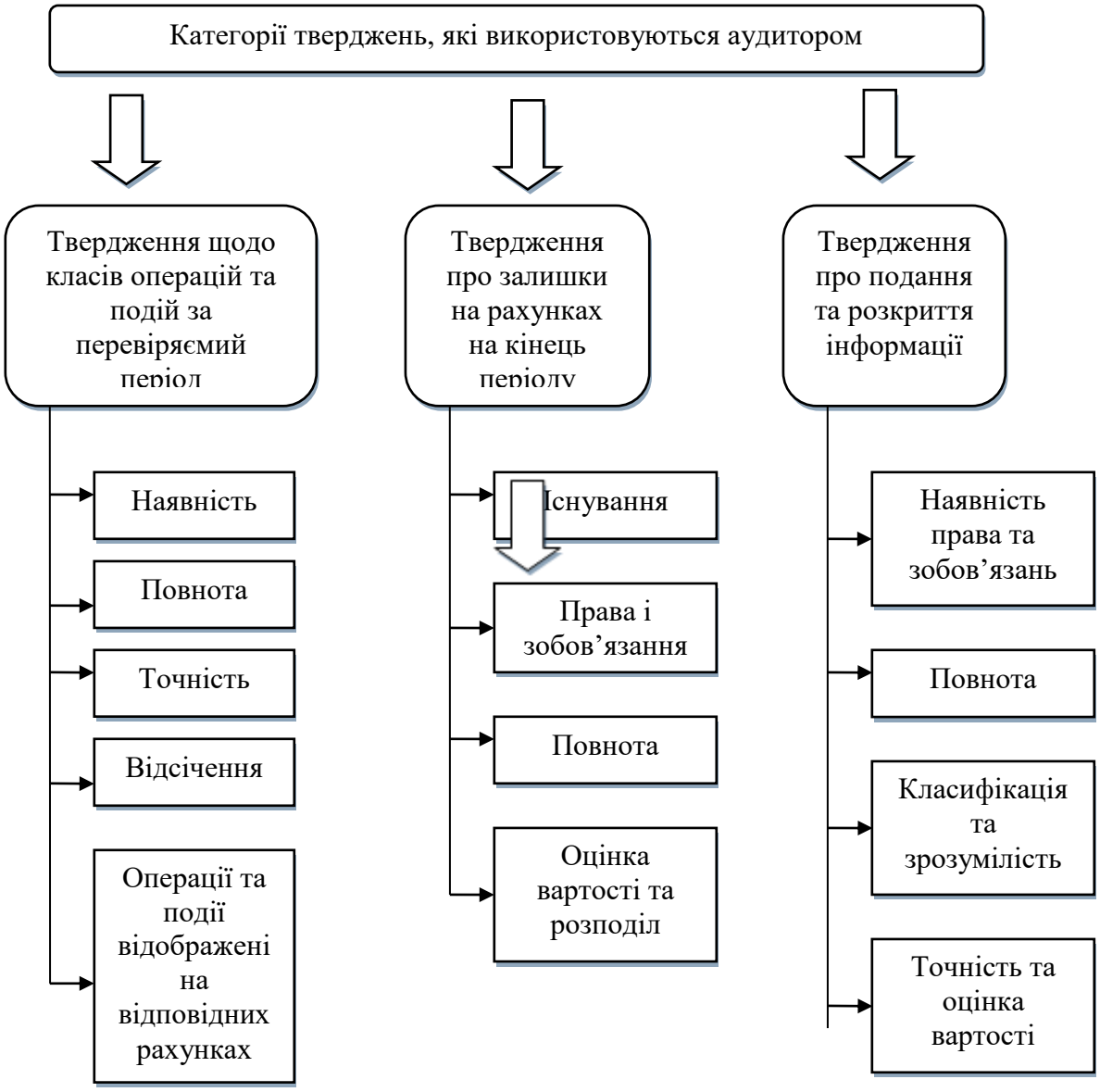

Рисунок 2.6 – Категорії тверджень, які використовуються аудитором

Для мінімізації цього ризику аудитори застосовують спеціальні процедури, спрямовані на виявлення можливого шахрайства. Ці процедури детально описані в методичних рекомендаціях з аудиту.

Таблиця 2.7 – Види шахрайства та аудиторські процедури

Вид шахрайства	Аудиторські процедури
1. Незаконне присвоювання або розтрата активів	
Крадіжка активів	Фізична інвентаризація, аналіз продажів активів, звірка даних обліку, аналіз капітальних витрат.
Поліпшення майна	Фізична інвентаризація, звірка даних обліку, перевірка підтвердження капітальних витрат.
Маніпуляція документами	Звірка даних обліку, фізична інвентаризація, аналіз капітальних витрат, перевірка бухгалтерських записів.
2. Шахрайство при складанні фінансової звітності	
Виключення витрат на дослідження та розробку	Перевірка приросту основних засобів, перегляд документів на власність, аналіз тенденції отримання доходу.
Заниження сум нарахованого зносу	Перевірка розрахунку зносу, оцінка правильності вибору методів нарахування зносу.
Наявність в обліку реалізованих активів	Фізична інвентаризація, перевірка документів за операціями вибуття активів, перевірка документів про надходження грошових коштів.
3. Шахрайство при обліку заробітної плати	
Наявність фіктивних робітників	Вивчення особистих справ персоналу, відомостей видачі заробітної плати, присутність аудитора при видачі зарплати.
Виправлення сум нарахованої заробітної плати	Вивчення відомостей по нарахуванню та видачі заробітної плати, документальна перевірка.
Крадіжка грошових коштів	Інвентаризація грошових коштів, звірка банківських виписок з касовими документами.

Аудиторська фірма «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» має високі стандарти якості аудиту. Одним із ключових елементів забезпечення цієї якості є дотримання Кодексу професійної етики, який містить спеціальний розділ, присвячений виявленню помилок та шахрайств.

Доречно звернути увагу на так звані «золоті правила» виявлення ознак шахрайства. Дані правила включають такі принципи як:

– не довіряти людям лише через їхнє становище або досвід, а завжди перевіряти інформацію;

– не шукати пояснення відхилень, а намагатися самостійно з'ясувати їх

причини;

– не відкидати можливість виявлення помилок, навіть якщо це здається малоймовірним;

– відчувати особисту відповідальність за виявлення перекручень у фінансовій звітності;

– посилювати контроль у випадку виявлення потенційних проблем;

– знати типові ознаки, які можуть свідчити про наявність шахрайства.

Таким чином, під час проведення аудиту, аудитор повинен постійно оцінювати ризик того, що у фінансовій звітності підприємства можуть бути помилки або навмисні перекручення. Якщо аудитор виявляє такі відхилення, він зобов'язаний детально описати їх суть та вказати, які саме правила або норми були порушені.

2.3 Процедури виявлення шахрайства та помилок в аудиті

Під час проведення аудиту фінансової звітності в аудиторській фірмі «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» застосовується широкий спектр аудиторських процедур. Вибір конкретних процедур залежить від особливостей кожного конкретного підприємства, ефективності його системи внутрішнього контролю, вимог чинного законодавства та частоти проведення аудиту.

Кожна аудиторська процедура спрямована на ретельну перевірку окремих операцій або ділянок обліку. Це дозволяє аудиторам отримати достатні докази для формування висновку про достовірність фінансової звітності.

Ключовим документом, яким керуються аудитори ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» при виконанні своїх процедур, є МСА 330.

Відповідно до МСА 330, аудитори розробляють два основних типи

процедур:

1) процедури перевірки ефективності внутрішнього контролю: ці процедури дозволяють оцінити, наскільки ефективно працює система внутрішнього контролю підприємства. Тобто, чи є в компанії механізми, які запобігають виникненню помилок та шахрайств;

2) процедури по суті: ці процедури безпосередньо спрямовані на перевірку інформації, яка відображена у фінансовій звітності.

Вибір того, які саме процедури будуть застосовуватися, залежить від ризиків, які ідентифікував аудитор. Чим вищий ризик, тим більше процедур буде проведено.

При аналізі системи внутрішнього контролю аудитори особливу увагу приділяють трьом основним напрямам обліку: доходам, витратам та заробітній платі. Це пов'язано з тим, що саме в цих областях найчастіше виникають помилки та шахрайства.

На основі аналізу зібраної інформації вони оцінюють ці показники, використовуючи спеціальні формули 2.1 та 2.2.

$$АР = ВР \times РК \times РН \tag{2.1}$$

тоді

$$РН = \frac{АР}{(ВР \times РК)} \tag{2.2}$$

де,

АР – аудиторський ризик;

ВР – властивий ризик;

РК – ризик контролю;

РН – ризик невиявлення.

Розрахунок ризику невиявлення помилок зазначено в таблиці 2.8

Таблиця 2.8 – Розрахунок ризику невиявлення помилок

	Доходи	Витрати	Зарплата
АР - аудиторській ризик	4 %	4 %	4 %
ВР - притаманний ризик	9 %	100 %	100 %
РК - ризик контролю	50 %	35 %	15 %
РН - ризик невиявлення	?	?	?
Рішення			
РН - ризик невиявлення	0,04 / (0,09 х 0,5)	0,04 / (1 х 0,35)	0,04 / (1 х 0,15)

Коли до аудиторської фірми звертається новий клієнт з проханням провести аудит, перед фахівцями постає ряд важливих питань.

По-перше, необхідно детально вивчити бізнес клієнта, щоб визначити найбільш ризикові сфери, які потребують особливої уваги під час аудиту.

По-друге, аудитори мають оцінити, чи мають вони достатню інформацію для проведення якісного аудиту, або ж їм знадобляться додаткові дані.

Також важливо оцінити кваліфікацію своїх співробітників, які будуть залучені до цього проекту. І нарешті, необхідно вирішити, чи потрібно укладати додаткові угоди з клієнтом, які нададуть аудиторам необхідні права для проведення всебічної перевірки.

Наприклад, компанія «АГРОТРЕЙД» звернулася до аудиторської фірми з проханням провести аудит за 2023 рік. Аналізуючи інформацію про цю компанію, аудитори можуть зробити такі висновки:

1) структура власності: компанія має розподілену структуру власності, де значна частка належить нерезиденту. Це може вплинути на податкові ризики та вимоги до розкриття інформації;

2) вид діяльності: компанія займається імпортом та торгівлею продуктами харчування. Це означає, що аудиторам необхідно буде звернути особливу увагу на митне оформлення, валютні операції та якість продукції;

3) структура продажів: більша частина продажів компанії припадає на

невелику кількість клієнтів. Це може свідчити про високий рівень залежності від кількох контрагентів і потребує додаткової перевірки відносин з цими клієнтами;

4) облік: компанія використовує програмне забезпечення BAS: Бухгалтерія, що є досить поширеним рішенням на ринку. Однак, аудиторам необхідно перевірити, наскільки ефективно воно налаштоване та використовується.

З огляду на цю інформацію, аудитори можуть визначити ключові області, які потребують додаткової уваги під час аудиту. Наприклад, це можуть бути:

- перевірка правильності обчислення митних платежів;
- оцінка ризиків, пов'язаних з якістю імпортованої продукції;
- аналіз відносин з основними клієнтами;
- перевірка ефективності системи внутрішнього контролю.

Крім того, аудиторам може знадобитися додаткова інформація про компанію, наприклад, копії договорів з основними контрагентами, внутрішні документи, що регламентують облікову політику тощо.

Детальний обсяг роботи бухгалтерії представлений у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Обсяг роботи бухгалтерії ТОВ «АГРОТРЕЙД» за 2023 рік

Роки	Квартали	Кількість кореспонденцій	Роки	Квартали	Кількість кореспонденцій
2020	1	580	2022	1	4840
	2	970		2	6590
	3	1150		3	7680
	4	2700		4	9710
2021	1	2790	2023	1	11540
	2	2980		2	12200
	3	3080		3	15400
	4	3850		4	15300

Аудиторська фірма «ГАЛИЧИНА-АУДИТ», проводячи попередній аналіз фінансової звітності компанії «АГРОТРЕЙД», виявила низку факторів, які

можуть вплинути на достовірність цієї звітності. Серед таких факторів: залежність від іноземних інвестицій, концентрація продажів на невеликій кількості клієнтів та перехід на нову систему обліку.

Для проведення більш детального аналізу та складання ефективного плану аудиту, аудиторам необхідно отримати додаткову інформацію про компанію. Зокрема, їх цікавить наявність дочірніх підприємств, результати попередніх аудиторських перевірок, рівень кваліфікації бухгалтерського персоналу та ступінь автоматизації облікових процесів. Ця інформація дозволить більш точно оцінити ризики та спланувати аудиторські процедури.

Зважаючи на специфіку діяльності компанії «АГРОТРЕЙД», до складу аудиторської групи було включено фахівців, які мають досвід роботи з торговельними підприємствами та міжнародними операціями. Крім того, було прийнято рішення про розширення доступу до облікових даних компанії, що дозволить детально проаналізувати інформацію, пов'язану з переходом на нову систему обліку.

Один з важливих етапів аудиту – це визначення обсягу аудиторських процедур. Для цього аудитори використовують статистичні методи. Наприклад, для оцінки ризиків, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, аудитори визначають необхідну кількість рахунків для перевірки, щоб з певною довірою зробити висновок про загальний стан дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.10 – Аналітичні дані щодо дебіторської заборгованості ТОВ «ВОГ АГРО» станом на 31.12.2023 р.

Номер дебітора	Розмір заборгованості	Номер дебітора	Розмір заборгованості	Номер дебітора	Розмір заборгованості
1	2	3	4	5	6
01	42 357	08	15 311	15	10 504
02	3 649	09	29 825	16	15 657
03	12 821	10	2 005	17	19 328
04	6 761	11	12317	18	21 069
05	8 993	12	8 999	19	1 787

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6
06	4 106	13	4 016	20	6 592
07	16 797	14	7 932		
Всього боргів дебіторів					250 82620

Для розрахунку розміру вибірки та визначення інтервалу вибірки і обранню елементів для перевірки аудиторська фірма застосовує наступну формулу 2.3:

$$РВ = ВГС \times ФН \quad (2.3)$$

де, РВ – розмір вибірки;

ВГР – вартість генеральної сукупності;

ФН – фактор надійності.

Прийнято, що помилка допускається і фактор надійності при цьому дорівнює трьом. Тоді розмір вибірки буде складати 10,74 ((250826 х 3) / 70 000). Таким чином аудитор повинен перевірити 11 сальдо (табл. 2.11)

Таблиця 2.11 – Кількість елементів визначених для перевірки аудиторською фірмою

Номер дебітора	Сальдо	Номери	Здійснюючи вибірку з елемента 14 504 при інтервалі 22803 , розраховуються номери :
1	2	3	4
01	42 357	1 – 42 357	1) 14 505 (01)
02	3 649	42 358 – 46 006	2) 14 504 + 22 803= 37 307 (01)
03	12 821	46 007 – 58 827	3) 37 307 + 22 803 = 60 110 (04)
04	6 761	58 828 - 65 5888	4) 60 110 + 22 803 = 82 913 (07)
05	8 993	65589 – 74 581	5) 82 913 + 22 803 = 105 716 (08)
06	4 106	74 582 -78 687	6) 105 716 + 22 803 = 128 519 (09)
07	16 797	78688 -95 484	7) 128 519 + 22 803 = 151 322 (11)
08	15 311	95 485 – 11 0795	8) 151 322 + 22 803 = 174 125 (14)
09	29 825	110 796 -140 620	9) 174 125 + 22 803 = 196 928 (16)
10	2 005	140 621 – 142 625	10) 196 928 + 22 803 = 219 731 (17)

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4
11	12317	142 626 – 154 942	11) 219 731 + 22 803 = 242 534 (19)
12	8 999	154 943 -163941	
13	4 016	163 942 – 167 9577	
14	7 932	167 958- 175 889	
15	10 504	175 890 – 186 393	
16	15 657	186 394 – 202 050	
17	19 328	202 051 – 221 378	
18	21 069	221 379 – 242 447	
29	1 787	242 448 – 244 234	
20	6 592	244 235 – 250 826	

При цьому інтервал вибірки складає 22 803 (250826/11) і розраховується за наступною формулою 2.4:

$$IB = \frac{РГС}{РВ} \tag{2.4}$$

де, ІВ – інтервал вибірки;

РГС – розмір генеральної сукупності;

РВ – розмір вибірки.

При визначенні суттєвості аудитори враховують такі фактори:

1) ризик суттєвого викривлення: можливість того, що в фінансовій звітності містяться помилки, які можуть вплинути на економічні рішення користувачів цієї звітності.

2) характер заходів контролю: якість системи внутрішнього контролю підприємства впливає на рівень аудиторського ризику.

3) специфіка операцій та залишків: кожна операція або залишок на рахунку має свої особливості, які необхідно враховувати при визначенні суттєвості.

Одним з найскладніших завдань для аудиторів є визначення межі

суттєвості. Незважаючи на те, що існують МСА, які надають загальні рекомендації щодо цього питання, конкретні методики визначення суттєвості можуть відрізнятися в різних аудиторських фірмах та країнах. Це пов'язано з відсутністю єдиного, універсального підходу до визначення цього поняття.

ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» при розробці внутрішнього стандарту «Суттєвість» спиралася на міжнародну аудиторську практику. Однак, розуміючи відсутність єдиного підходу до визначення суттєвості на міжнародному рівні, фірма розробила власний підхід, який враховує специфіку українського законодавства та практики ведення бізнесу.

Визначення суттєвості є складним і відповідальним завданням, яке вимагає від аудиторів глибоких знань, досвіду та професійного судження. Відсутність єдиного, універсального підходу до визначення суттєвості підкреслює важливість професійної незалежності аудитора та його відповідальності за якість виконаної роботи (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Рівень загальної суттєвості прийнятий в міжнародній аудиторській практиці

Назва країни	Розрахункова база
США	- сукупні помилки у звітності про прибуток - від 5 до 10% прибутку від операцій до оподаткування; - оборотні активи і короткотермінові зобов'язання - від 5 до 10%; - загальна вартість майна - від 3 до 6%
Великобританія	- оборот у звіті про прибутки і збитки - від 0,5 – 1% до 2 – 4%; - прибуток до оподаткування - від 5 до 10%; - загальна сума активів - від 0,5 – 1% до 5 – 10%

Узагальнюючи міжнародний досвід ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» для визначення границі рівня суттєвості встановлено наступні критерії, при цьому визначила коефіцієнт корегування – 1.25:

– від прибутку від фінансово – господарської діяльності – 5% ;

– від виторгу – 2% ;

– від валюти балансу – 2% ;

– від власного капіталу – 10% ;

– від загальних витрат – 2%.

Процес її визначення пропонується розглянути на матеріалах пропозиції отриманої від ТОВ «ЕКОТРЕД» в листопаді 2023 року на аудит фінансової звітності.

На перевірку був наданий звіт про фінансові результати станом на 01.04.2023 р; на 01.07.2023 р. та на 01.10.2023 р. (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Звіт про фінансові результати ТОВ «ЕКОТРЕД» (тис. грн.)

Назва показника	на 01.04.2023р.	на 01.07.2023р.	на 01.10.2023р
Виручка від реалізації	54050	68900	98000
Собівартість реалізованих товарів	27140	38500	65140
Витрати на збут	3500	6800	8200
Прибуток від реалізації	23410	23600	24660
Інші операційні доходи	12700	16600	28750
Інші операційні витрати	8900	9100	15700
Прибуток від фінансово – господарської діяльності	27210	31100	37710
Інші позареалізаційні доходи	140	310	560
Інші позареалізаційні витрати	60	190	310
Прибуток звітного періоду	27 290	31 220	37 960
Податок на прибуток	906	11140	14540
Нерозподілений прибуток звітного періоду	18 248	20080	23 420

Крім того на перевірку був наданий баланс підприємства станом на 01.10.2023 р. (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Баланс ТОВ «ЕКОТРЕД» на 01.10.2023 р.

Складові балансу	Сума, тис. грн.	Складові балансу	Сума, тис. грн.
1	2	3	4
Актив		Пасив	
Основні засоби	61 100	Статутний капітал	10 000
Нематеріальні активи	15 140	Додатковий капітал	63 370
Всього необоротних активів	76 240	Нерозподілений прибуток	23 420

Продовження таблиці 2.14

1	2	3	4
Запаси	9 300	Всього власного капіталу	96 790
Дебітори та аванси	62 500	Довгострокові залучені кошти	19 700
Грошові кошти	3 700	Заборгованість працівникам	5 700
Всього оборотних засобів	75500	Заборгованість фондам соцстраху	1 720
		Заборгованість бюджету	9 800
		Заборгованість постачальникам	18 030
		Всього поточної заборгованості	54 950
Баланс	151 740	Баланс	151 740

Механізм розрахунку рівня суттєвості в ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» проводиться на підставі затвердженого внутрішнього стандарту і оформлюється у вигляді таблиці (табл. 2.15).

Таблиця 2.15 – Розрахунок рівня суттєвості при аудиті фінансової звітності ТОВ «ЕКОТРЕД» на 01.10.2023 р.

База визначення	Розрахунок	Значення, тис. грн.
від прибутку	37 710 х 5% х 1.25	2356.9
від виторгу	98 000х 2% х 1.25	2450
від валюти балансу	151 740 х 2% х 1.25	3793,5
від власного капіталу	96 790 х 10% х 1.25	12098,75
від загальних витрат	(65140 + 8 220 + 15 700 + 310) х 2% / х 1.25	2233,75

Поняття «суттєвість» в аудиті означає, що навіть невелика помилка в фінансовій звітності може мати значний вплив на економічні рішення користувачів цієї звітності, такі як інвестори, кредитори чи регуляторні органи.

Для компанії «ЕКОТРЕД» аудитори встановили поріг суттєвості на рівні 2 233,75 тис. грн. Це означає, що якщо сума виявлених помилок перевищить цей поріг, то фінансова звітність компанії буде вважатися неточною і може ввести в оману користувачів.

Для забезпечення достовірності фінансової звітності компанії «ЕКОТРЕД» аудитори застосовують комплексний підхід, який включає різноманітні методи перевірки.

Вибір конкретних методів залежить від індивідуальних особливостей кожного аудиту та включає оцінку таких факторів, як рівень ризику, ефективність системи внутрішнього контролю та специфіка діяльності компанії.

Основними групами методів аудиту є:

1) тести контролю: спрямовані на оцінку ефективності системи внутрішнього контролю компанії. Ці тести дозволяють визначити, чи існують у компанії процедури, які допомагають запобігати виникненню помилок у фінансовій звітності;

2) процедури по суті: це безпосередня перевірка інформації, яка відображена в фінансовій звітності. За допомогою цих процедур аудитори перевіряють арифметичні розрахунки, порівнюють дані обліку з первинними документами, аналізують тенденції та інші показники.

Комбінуючи ці два підходи, аудитори отримують достатні докази для формування висновку про достовірність фінансової звітності компанії «ЕКОТРЕД».

Існують різні види аудиторських процедур, кожна з яких має свої особливості та застосовується для вирішення певних завдань. Серед них:

1) перевірка документів: вивчення первинних документів (накладних, рахунків, договорів тощо), які підтверджують проведення господарських операцій.

2) спостереження: безпосередній нагляд за виконанням певних процедур, наприклад, інвентаризації.

3) запит: отримання письмових підтверджень від третіх осіб (клієнтів, постачальників) щодо інформації, яка відображена у фінансовій звітності.

4) підтвердження: аналогічно запиту, але з більшим акцентом на кількісних показниках (суми заборгованості, залишки на рахунках).

5) перерахунок: перевірка арифметичних розрахунків, проведених компанією.

6) повторне виконання: повторне виконання процедур, які були виконані співробітниками компанії.

7) аналітичні процедури: аналіз взаємозв'язків між різними показниками фінансової звітності.

ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» одним з основних методів аудиту вправаджує метод документальної перевірки документів. Аудитори вивчають як внутрішні, так і зовнішні документи, щоб переконатися в їхній достовірності та повноті. Особливу увагу приділяють документам, які мають офіційні підписи та печатки.

Ще одним важливим методом є отримання письмових підтверджень від третіх осіб. Цей метод дозволяє перевірити інформацію про дебіторську та кредиторську заборгованість, а також інші види зобов'язань (рис. 2.7).

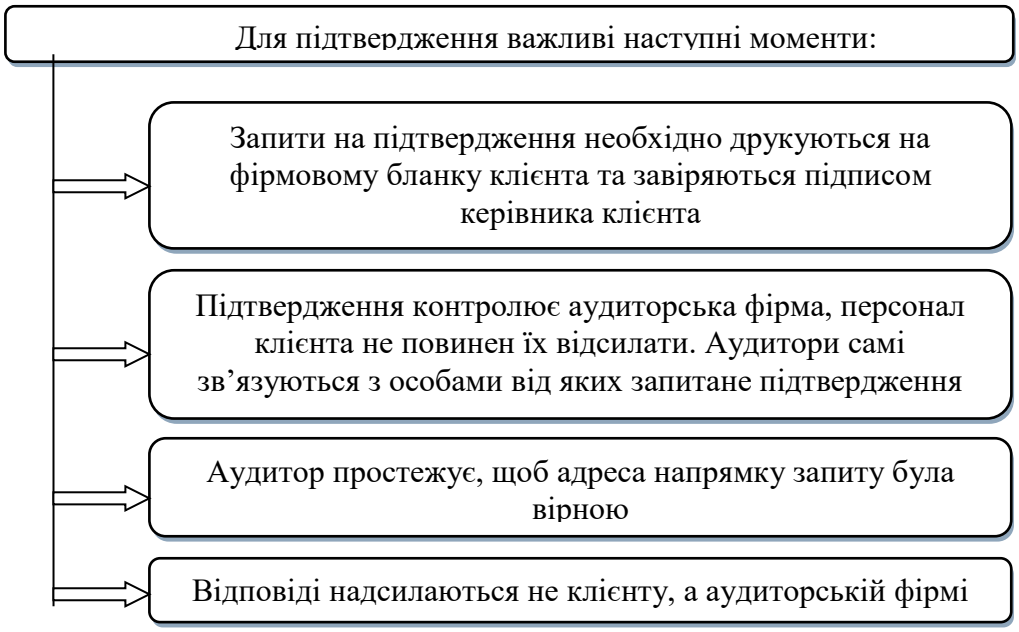

Рисунок 2.7 – Підтвердження, які використовує аудитор при здійсненні аудиту

Аудит – це детальний аналіз фінансової звітності компанії, який дозволяє

переконатися в її достовірності. Аудитори використовують різноманітні методи для виявлення можливих помилок та неточностей в облікових даних, а також для оцінки того, наскільки ефективно в компанії працює система внутрішнього контролю.

Одним з важливих елементів аудиту є перевірка розрахунків. Це означає, що аудитори перевіряють всі математичні обчислення, які виконали співробітники компанії.

Однак, робота аудитора не обмежується лише перевіркою того, чи правильно складено числа.

Аудитори також порівнюють отримані результати з іншими даними, щоб виявити будь-які невідповідності та суперечності.

Повторне виконання процедур – це ще один важливий метод аудиту. Він полягає в тому, що аудитор самостійно виконує певні обчислення або інші дії, які раніше були виконані співробітниками компанії. Це дозволяє переконатися в тому, що всі дії були виконані правильно і послідовно.

Аудитори – це незалежні експерти, які ретельно перевіряють фінансову звітність компаній. Вони не просто вірять на слово керівництву, а проводять детальний аналіз усіх даних. Мета аудиту – забезпечити, щоб фінансова звітність була максимально достовірною і відображала реальний стан справ компанії.

Один з найважливіших інструментів аудитора – це аналітичні процедури. Вони дозволяють виявити будь-які невідповідності та підозрілі ситуації в фінансових даних.

Наприклад, аудитор може порівняти прибуток компанії за різні роки або проаналізувати, як змінювалися витрати на виробництво. Це допомагає виявити тенденції та відхилення від норми.

Крім аналітичних процедур, аудитори також проводять детальний аналіз окремих елементів фінансової звітності. Наприклад, вони перевіряють, чи

правильно обліковані дебіторська та кредиторська заборгованість, доходи і витрати. Цей процес називається процедурами по суті (рис. 2.8).

Рисунок 2.8 – Процедури контролю

Одним з ключових завдань аудиту є перевірка того, чи всі господарські операції компанії відображені в бухгалтерському обліку. Для цього аудитори використовують спеціальні процедури, які допомагають виявити будь-які пропуски або помилки в обліку. Якщо такі пропуски є, то фінансова звітність компанії може бути неточною.

Існує два основних підходи до перевірки повноти обліку:

1) ручна перевірка: аудитор вручну перевіряє первинні документи (наприклад, рахунки, накладні) і порівнює їх з записами в бухгалтерській програмі. Цей метод дозволяє знайти пропущені або неправильно оформлені документи;

2) комп'ютерний аналіз: за допомогою спеціальних програм аудитор може швидко перевірити великі обсяги даних і виявити відхилення від встановлених правил.

Ефективність перевірки повноти залежить від того, наскільки добре організований облік в компанії. Чим більше процесів автоматизовано, тим легше виявити помилки.

Переваги перевірки повноти:

1) виявлення пропусків: дозволяє знайти документи, які не були відображені в обліку, і таким чином запобігти спотворенню фінансової звітності;

2) оцінка системи внутрішнього контролю: допомагає зрозуміти, наскільки добре працює система контролю в компанії і де є слабкі місця;

3) покращення обліку: результати перевірки допомагають розробити рекомендації щодо вдосконалення облікової системи.

Підсумовуючи, перевірка повноти є важливою частиною аудиту. Завдяки використанню сучасних технологій і ручного аналізу аудитори можуть забезпечити високу якість своїх послуг і підвищити довіру до фінансової звітності компанії.

Аудиторські фірми розробили та активно застосовують різноманітні процедури, спрямовані на забезпечення повноти та точності даних у фінансовій звітності підприємств. Ці процедури дозволяють виявити помилки, пов'язані з пропуском господарських операцій, неправильним обчисленням сум або несвоєчасним відображенням інформації.

Процедури контролю повноти даних спрямовані на те, щоб переконатися,

що всі господарські операції відображені в обліку. Для цього аудитори використовують такі методи:

1) нумерація документів: кожному документу присвоюється унікальний номер, що дозволяє відстежити всі операції та переконатися, що жоден документ не був пропущений;

2) перевірка сум: загальна сума за всіма документами порівнюється з контрольною сумою, що обчислюється іншим способом;

3) узгодження даних з різних джерел: порівнюються дані з різних документів та облікових регістрів для виявлення розбіжностей.

Процедури контролю точності даних дозволяють переконатися в тому, що інформація про господарські операції відображена правильно. Аудитори звертають увагу на такі аспекти:

1) правильність обчислень: перевіряється правильність арифметичних операцій та використання відповідних формул;

2) вибір правильних рахунків: перевіряється, чи були господарські операції віднесені на правильні рахунки обліку;

3) своєчасність відображення: перевіряється, чи були господарські операції відображені в обліку вчасно.

Особливості проведення процедур в залежності від способу ведення обліку:

1) ручний облік: на підприємствах з ручним обліком ризик помилок вищий, тому аудитори проводять додаткові перевірки та залучають до роботи декількох осіб;

2) автоматизований облік: на підприємствах з автоматизованим обліком аудитори використовують спеціальні програмні засоби для аналізу даних та виявлення помилок.

Процедури контролю дозволеності дозволяють переконатися в тому, що відображені в обліку господарські операції дійсно мали місце і відповідають

реальним економічним подіям.

Важливість процедур контролю полягає в забезпеченні достовірності фінансової звітності, так як процедури контролю дозволяють виявити помилки та неточності, які можуть спотворити фінансову звітність.

Процедури контролю повноти та точності даних є невід'ємною частиною аудиту. Вони дозволяють забезпечити високу якість аудиторських послуг та підвищити довіру до фінансової звітності підприємств. Завдяки постійному вдосконаленню методів аудиту та використанню сучасних технологій, аудитори здатні виявляти все більш складні помилки та забезпечувати високий рівень достовірності фінансової інформації (рис. 2.9).

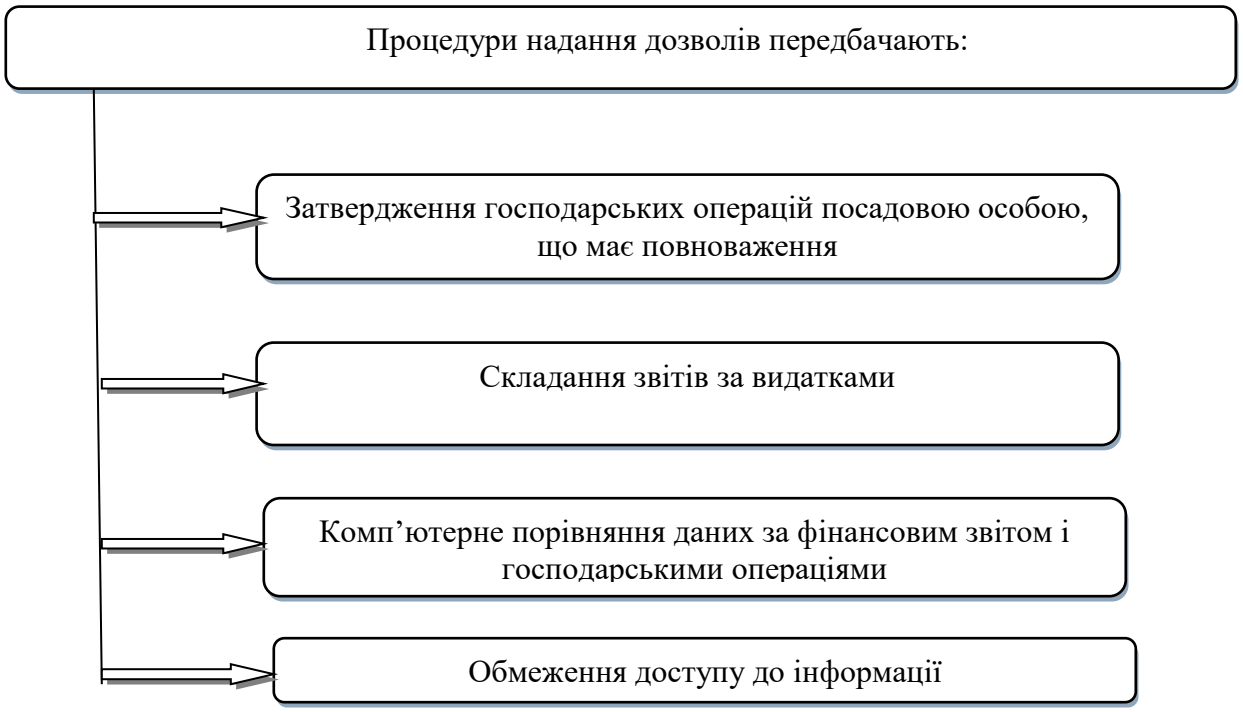

Рисунок 2.9 – Перелік процедур відображення реальних господарських операцій та економічних дій

Суть процедур контролю полягає у встановленні чітких правил та обмежень щодо доступу до активів підприємства та інформації, необхідної для

здійснення фінансових операцій. Це робиться для того, щоб запобігти шахрайству, помилкам та зловживанням з боку співробітників.

Мета системи внутрішнього контролю – забезпечити ефективну і цілеспрямовану діяльність підприємства, зберегти його майно, забезпечити якісне документування операцій та виявляти можливі помилки і обман.

Важливо розуміти, що жодна система не може повністю убезпечити підприємство від усіх ризиків, але добре розроблена система внутрішнього контролю значно знижує ймовірність виникнення проблем. Ключовими принципами контролю є розподіл обов’язків, обмеження доступу та регулярна перевірка. Аудитор, у свою чергу, оцінює ефективність системи внутрішнього контролю клієнта та виявляє потенційні ризики шахрайства або помилок.

Для цього аудитор проводить різноманітні процедури, включаючи аналіз внутрішніх документів, спостереження за роботою персоналу, запити та перевірку документів.

Виявлення шахрайства та помилок є одним з найважливіших завдань аудитора, оскільки своєчасне виявлення проблем дозволяє вжити необхідних заходів для їх усунення та запобігання повторенню в майбутньому.

Ефективна система внутрішнього контролю та якісний аудит є запорукою успішної діяльності будь-якого підприємства.

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ НА ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ»

3.1 Удосконалення системи управління бухгалтерськими ризиками при складані фінансової звітності

Аудит фінансової звітності – це ретельна перевірка всіх фінансових даних компанії, яку проводить незалежний експерт – аудитор.

Мета аудиту – підтвердити, що фінансова інформація, яку публікує компанія, є правдивою і відповідає всім вимогам закону.

Однак, незважаючи на те, що аудитори проводять детальний аналіз, вони не можуть гарантувати абсолютну точність фінансової звітності. Навіть найкращий аудит не може виявити всі можливі помилки чи шахрайство, оскільки аудитори перевіряють не кожну окрему операцію, а лише вибірку.

Аудиторський ризик – це ймовірність того, що аудитор може помилитися і вважати фінансову звітність правильною, навіть якщо в ній є серйозні проблеми. Це означає, що завжди існує певний ризик, пов'язаний з аудитом.

Питання аудиторського ризику є надзвичайно важливим у сучасному світі, оскільки він безпосередньо впливає на якість аудиторських послуг та достовірність фінансової звітності. Міжнародні стандарти аудиту регулюють це питання, вимагаючи від аудиторів ретельного аналізу та управління ризиками. Розуміння аудиторського ризику дозволяє аудиторам ефективніше планувати свою роботу, виявляти потенційні проблеми та забезпечувати високий рівень впевненості користувачів фінансової звітності.

Незважаючи на значний обсяг досліджень, присвячених різноманітним

видам ризиків, таким як податкові, інвестиційні чи виробничі, питання бухгалтерських ризиків залишається недостатньо вивченим. Бухгалтерські ризики мають багатогранний характер і їх наслідки важко передбачити. Це пов'язано з тим, що сучасне законодавство надає підприємствам певну свободу у виборі облікових методів та формуванні фінансової звітності.

Існування НП(С)БО та МСФЗ створює значну невизначеність в обліковій практиці. Ця невизначеність посилюється неоднозначністю інтерпретації окремих положень НП(С)БО та їх відмінностями від інших нормативних актів. Як наслідок, виникають різні варіанти обліку одних і тих самих операцій, що ускладнює порівняння фінансової звітності різних підприємств та підвищує ризик помилок.

Однією з основних причин виникнення проблем в бухгалтерському обліку є відсутність чітких і однозначних правил. Законодавство часто залишає простір для різного тлумачення, що ускладнює прийняття правильних рішень. Це створює ризик того, що різні компанії будуть трактувати одні й ті самі правила по-різному, що може призвести до спотворення фінансової інформації.

Крім того, компанії часто стикаються з нестачею інформації. Це може бути пов'язано з проблемами в системі обліку всередині компанії або з зовнішніми факторами, такими як зміни на ринку чи в законодавстві. Відсутність повної інформації ускладнює процес обліку і збільшує ризик помилок.

Ризики в бухгалтерському обліку можна розділити на два основних типи:

1) внутрішні ризики: пов'язані з тим, що відбувається всередині компанії. Це можуть бути проблеми з системою внутрішнього контролю, недостатня кваліфікація бухгалтерів або відсутність чіткої відповідальності за ведення обліку;

2) зовнішні ризики: пов'язані з факторами, які не залежать від компанії. Це можуть бути зміни в законодавстві, економічні кризи або вимоги різних

регуляторних органів.

Особливий вплив на бухгалтерські ризики мають відмінності між НП(С)БО та МСФЗ. Ці відмінності ускладнюють процес відображення фінансового стану підприємства з необхідною точністю та повнотою, а також створюють додаткові бар'єри для порівняння фінансової звітності різних підприємств (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Формування ризикової ситуації в бухгалтерському обліку

Бухгалтерський ризик – це комплексна проблема, що виникає через неточності в обліковому процесі, спричинені різноманітними факторами, такими як альтернативні принципи обліку, нечіткі стандарти та людський фактор. Ризик присутній на всіх етапах облікового циклу, від первинного

документування до формування фінансової звітності.

Наслідки бухгалтерських ризиків можуть бути серйозними: від спотворення фінансової інформації до значних штрафів та втрати довіри інвесторів. Порушення принципів бухгалтерського обліку є одним з основних джерел таких ризиків. Це пов'язано не тільки з технічними помилками в обліковому процесі, але й з неправильним тлумаченням облікових стандартів.

Основними причинами виникнення бухгалтерських ризиків є:

– несвоєчасне оновлення облікової політики відповідно до змін у законодавстві та стандартах;

– відставання облікової системи від змін у бізнесі;

– недостатня кваліфікація бухгалтерів, особливо при впровадженні нових інформаційних систем.

Професійне судження відіграє ключову роль у бухгалтерському обліку. Воно дозволяє бухгалтерам приймати обґрунтовані рішення в складних ситуаціях та забезпечувати достовірність фінансової інформації (рис. 3.2).

Однак, застосування професійного судження також пов'язане з ризиками, оскільки різні бухгалтери можуть тлумачити одні й ті ж стандарти по-різному. Це особливо актуально в умовах переходу на МСФЗ, коли виникає необхідність приймати рішення в умовах невизначеності.

Таким чином, бухгалтерський ризик є невід'ємною частиною облікового процесу. Для його мінімізації необхідно постійно вдосконалювати систему бухгалтерського обліку, підвищувати кваліфікацію бухгалтерів та забезпечувати чітке тлумачення облікових стандартів.

Професійне судження бухгалтера – це одночасно і благо, і прокляття.

З одного боку, воно необхідне для того, щоб бухгалтер міг приймати правильні рішення в складних ситуаціях, коли закони не дають чіткої відповіді.

З іншого боку, саме суб'єктивність цього судження може призвести до помилок. Кожен бухгалтер тлумачить закони по-своєму, і це може призвести до

того, що фінансова звітність буде неточною. А це, в свою чергу, може ввести в оману тих, хто використовує цю звітність для прийняття рішень.

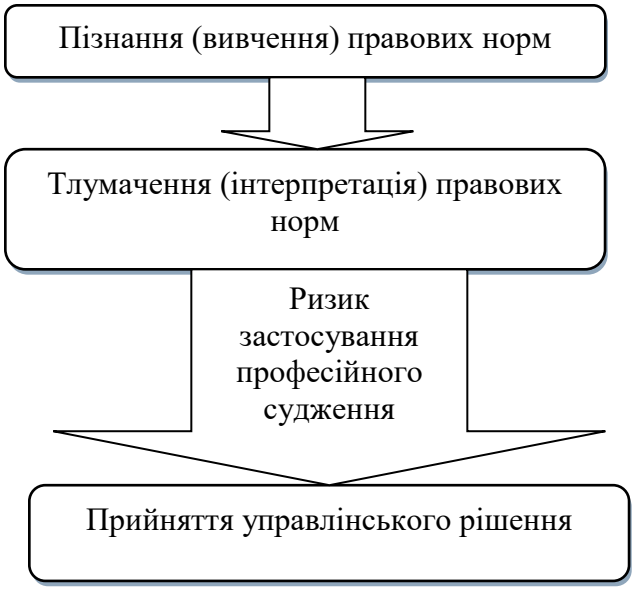

Рисунок 3.2 – Процес прийняття управлінського рішення професійним бухгалтером

Тісно пов'язаний з цим ризик, який виникає при формуванні облікової політики. Саме бухгалтер обирає, які саме методи обліку використовувати для різних операцій. Різні компанії можуть обрати різні методи, що ускладнює порівняння їхньої фінансової звітності.

Іншими словами, професійне судження бухгалтера – це необхідність, але воно також є джерелом потенційних проблем. Компаніям важливо розуміти ці ризики і вживати заходів для їх мінімізації.

Головна мета фінансової звітності – дати користувачам надійну інформацію, щоб вони могли приймати обґрунтовані рішення. Облікові принципи, як фундамент бухгалтерських стандартів, гарантують, що фінансова звітність різних компаній можна порівнювати. Проте, навіть за наявності чітких

правил, завжди існує простір для суб'єктивних рішень.

Бухгалтерські стандарти надають компаніям певну свободу у виборі облікових методів. З одного боку, це дозволяє враховувати особливості кожної компанії. З іншого боку, це може призвести до різних тлумачень і, як наслідок, до того, що фінансова звітність подібних компаній буде відрізнятися.

Особливо гостро ця проблема стоїть при переході на МСФЗ.

Різні країни мають свої особливості, і навіть при застосуванні МСФЗ можуть виникати відмінності в обліку.

Професійне судження бухгалтера – це необхідність, але воно також є джерелом ризику. Для того, щоб зменшити цей ризик, потрібно:

1) постійно вдосконалювати законодавство: чіткіші правила допоможуть зменшити кількість неоднозначних ситуацій;

2) підвищувати кваліфікацію бухгалтерів: знання нових стандартів і кращих практик допоможе бухгалтерам приймати більш обґрунтовані рішення;

3) забезпечувати прозорість: компанії повинні відкрито пояснювати, чому вони обрали ті чи інші облікові методи.

Таким чином, для того, щоб фінансова звітність була максимально достовірною, необхідно постійно працювати над удосконаленням облікових стандартів і підвищенням професійної компетентності бухгалтерів.

Значна частина бухгалтерських ризиків виникає на практиці під час застосування облікових стандартів. Це пов'язано з тим, що багато облікових принципів передбачають необхідність суб'єктивних суджень при веденні обліку та складанні звітності. Така гнучкість, хоча й необхідна для відображення різноманітності бізнес-процесів, створює умови для різних тлумачень і, як наслідок, для виникнення різних варіантів обліку одних і тих самих операцій. Наприклад, стандарт щодо основних засобів дозволяє використовувати різні методи амортизації, кожен з яких впливає на фінансові результати підприємства по-різному.

Для захисту від таких ризиків необхідно розробити ефективну систему управління ризиками. Одним із можливих інструментів є створення спеціальних резервів, призначених для покриття потенційних збитків, пов'язаних з бухгалтерськими ризиками. Наразі ні вітчизняні, ні міжнародні стандарти не передбачають створення таких резервів. Проте, враховуючи важливість управління бухгалтерськими ризиками, пропонується ввести нове поняття – «Резерви під бухгалтерські ризики (компенсаційні резерви)».

Для обліку таких резервів необхідно внести зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку, додавши новий рахунок 477 «Резерви під бухгалтерські ризики». Це дозволить відобразити інформацію про наявність і рух резервів у бухгалтерській звітності. Для більш детального аналізу пропонується вести аналітичний облік за кожним видом бухгалтерського ризику окремо.

Введення таких резервів дозволить підприємствам краще підготуватися до потенційних збитків, пов'язаних з бухгалтерськими ризиками, та забезпечить більшу прозорість фінансової звітності (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Схема бухгалтерських проводок з обліку наслідків бухгалтерських ризиків

Зміст операції	Документ	Кореспондентські рахунки	
		Дт	Кт
Нараховано компенсаційний резерв в звітному періоді	Бухгалтерська довідка	92	477
Списана сума резерву з попереднього звітного періоду	Бухгалтерська довідка	477	441

Створення резервів для покриття бухгалтерських ризиків є важливим кроком у забезпеченні фінансової стійкості підприємства. Ці кошти можуть бути використані для відшкодування збитків, що виникають внаслідок непередбачених обставин або помилок в обліку.

Ключову роль у контролі за використанням цих резервів відіграють

бухгалтери. Саме вони відповідають за перевірку правильності облікових записів, виявлення порушень та визначення причин їх виникнення.

Бухгалтерський облік тісно пов'язаний з контролем, оскільки він містить в собі механізми самоконтролю. Однак, навіть при дотриманні всіх формальних процедур, можуть виникати помилки, наприклад, при неправильній кваліфікації господарських операцій. Система внутрішнього контролю бухгалтерських ризиків є важливим інструментом для керівництва підприємства, оскільки вона дозволяє отримати точну інформацію про стан облікової системи та своєчасно вживати заходів для усунення виявлених проблем (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Компоненти СВК бухгалтерських ризиків

Процес створення та використання резервів для покриття бухгалтерських

ризиків потребує постійного контролю. Адже саме резерви мають компенсувати потенційні збитки, які можуть виникнути через ці ризики.

Внутрішній контроль системи резервування – це сукупність заходів, спрямованих на перевірку того, чи правильно формуються і використовуються резерви. Мета такого контролю – забезпечити, щоб усі рішення щодо резервів відповідали прийнятій стратегії та сприяли мінімізації ризиків. (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Взаємозв'язок етапів резервування та видів внутрішнього контролю

Етапи формування компенсаційних резервів	Види внутрішнього контролю
1. Виникнення потреби у формуванні резервів та конкретизація видів бухгалтерських ризиків	Попередній Поточний
2. Формування та використання резервів	Поточний Заключний
3. Оцінка ефективності використання резервів	Заключний

Створення та підтримка ефективної системи внутрішнього контролю в бухгалтерській службі – завдання, яке вимагає значних ресурсів і зусиль. Зважаючи на це, все частіше підприємства розглядають можливість делегування частини або всіх бухгалтерських функцій зовнішнім фахівцям.

Бухгалтерський аутсорсинг, тобто передача бухгалтерських завдань спеціалізованій компанії, дозволяє підприємству:

1) зменшити витрати: скоротити витрати на утримання бухгалтерської служби, оренду приміщень, придбання програмного забезпечення тощо;

2) звільнити внутрішні ресурси: зосередити свої зусилля на основних видах діяльності;

3) підвищити якість обліку: скористатися досвідом та експертизою професійних бухгалтерів;

4) зменшити ризики: перекласти відповідальність за ведення обліку, розрахунок податків та складання звітності на аутсорсингову компанію.

Аутсорсингові компанії, як правило, надають гарантії якості своїх послуг та несуть відповідальність за допущені помилки. Це дозволяє підприємству знизити ризики, пов'язані з неправильним веденням обліку, що може призвести до фінансових втрат, штрафів та репутаційних ризиків.

3.2 Напрями зниження ризиків фінансової звітності, як забезпечення її достовірності

У сучасному бізнесі, де обсяги інформації постійно зростають, проведення повного аудиту кожного елемента фінансової звітності стало практично неможливим. Тому аудитори застосовують вибірковий метод, який передбачає перевірку лише частини даних. Цей метод базується на статистичних принципах і дозволяє отримати достатньо доказів для формування об'єктивної оцінки достовірності всієї фінансової звітності.

Ключовим поняттям у вибірковому методі є суттєвість. Аудитор зосереджується на перевірці тих елементів фінансової звітності, які можуть суттєво вплинути на економічні рішення користувачів. Це дозволяє оптимізувати аудиторські процедури та забезпечити їх ефективність. Іншими словами, аудитор не витрачає час на детальну перевірку дрібних, незначних сум, а зосереджується на тих, які можуть спотворити загальну картину фінансового стану підприємства.

МСА прямо вказують на те, що вибірковий метод є прийнятним підходом в аудиті. Це означає, що аудитор не зобов'язаний перевіряти кожну окрему операцію або документ, а може обмежитися вибіркою. Однак, ця вибірка повинна бути ретельно спланована та виконана з дотриманням встановлених правил, щоб забезпечити отримання достатніх доказів для формування

обґрунтованого висновку.

Вибірковий метод – це ефективний інструмент, який дозволяє аудиторам проводити якісні перевірки в умовах обмежених ресурсів. Однак, важливо розуміти, що цей метод пов'язаний з певним рівнем ризику. Аудитор повинен ретельно оцінити суттєвість різних елементів фінансової звітності та розробити оптимальну стратегію вибірки, щоб мінімізувати цей ризик.

Вибірковий метод в аудиті – це ефективний інструмент, що дозволяє аудиторам оцінювати достовірність фінансової звітності за допомогою аналізу лише частини даних. Цей процес складається з кількох етапів, кожен з яких має свої особливості.

Етапи проведення вибіркового методу:

1. визначення мети аудиту та об'єкта вибірки: на цьому етапі аудитор чітко формулює, що саме він хоче перевірити і які дані будуть включені до вибірки;

2. вибір методу відбору: вибір методу залежить від цілей аудиту та характеристик даних. Існують різні методи відбору (рандомний, систематичний, стратифікований тощо), кожен з яких має свої переваги та недоліки;

3. визначення обсягу вибірки: обсяг вибірки визначається на основі багатьох факторів, таких як матеріальність, рівень впевненості аудитора та очікувана похибка вибірки;

4. відбір елементів для вибірки: відбір елементів здійснюється відповідно до обраного методу;

5. проведення аудиторських процедур: до обраних елементів застосовуються необхідні аудиторські процедури.

6. аналіз результатів та узагальнення: на основі результатів вибірки аудитор формує висновки щодо достовірності всієї сукупності даних.

Ризики у вибірковому методі

При використанні вибіркового методу існують два основних види ризиків:

1) Ризики, пов'язані з оцінкою системи внутрішнього контролю:

Ризик нижче рівня довіри: Аудитор помилково вважає систему контролю неефективною.

Ризик вище рівня довіри: Аудитор помилково вважає систему контролю ефективною, хоча насправді вона має недоліки.

2) Ризики, пов'язані з оцінкою суттєвості помилок:

Ризик невірного відхилення: Аудитор помилково вважає, що існує суттєва помилка, хоча її немає.

Ризик невірного прийняття: Аудитор помилково вважає, що суттєвої помилки немає, хоча вона є.

Вибірковий метод є потужним інструментом в арсеналі аудитора, але його застосування пов'язане з певними ризиками. Для мінімізації цих ризиків аудитор повинен ретельно планувати вибірку, використовувати відповідні методи статистичного аналізу та враховувати професійне судження.

Ризики першого роду, як правило, менш небезпечні, ніж ризики другого роду. Оскільки, якщо аудитор помилково виявить помилку, то це може призвести до додаткових процедур, але не до неправильного висновку щодо фінансової звітності в цілому. Ризики другого роду більш небезпечні, оскільки вони можуть призвести до того, що суттєві помилки залишаться невиявленими і аудитор висловить невірну думку про фінансову звітність.

Розмір вибірки має прямий вплив на ризик вибірки. Чим більша вибірка, тим менший ризик, оскільки більший обсяг даних дозволяє зробити більш точні висновки.

Допустима помилка – це максимальний рівень помилки, який аудитор готовий прийняти. Чим менша допустима помилка, тим більший обсяг вибірки необхідно перевірити, оскільки аудитор повинен бути більш впевненим у тому, що не пропустить суттєві помилки.

Очікувана помилка – це оцінка аудитора щодо того, який рівень помилок

він очікує знайти в генеральній сукупності. Ця оцінка впливає на визначення обсягу вибірки. Чим вищий рівень очікуваної помилки, тим більший обсяг вибірки необхідно перевірити.

Всі ці фактори – розмір вибірки, допустима помилка та очікувана помилка – взаємопов'язані і впливають на рівень ризику вибірки. Аудитор повинен ретельно оцінити всі ці фактори при плануванні аудиту для того, щоб забезпечити достатню впевненість у достовірності фінансової звітності.

Згідно з міжнародними стандартами аудиту, вибірка, яку використовує аудитор для оцінки достовірності фінансової звітності, повинна бути репрезентативною. Це означає, що кожен елемент, який може бути включений до вибірки, має однакову можливість бути обраним. Існує два основних підходи до розуміння репрезентативності:

1) вибірка має бути випадковою: кожен елемент має рівні шанси потрапити до вибірки;

2) вибірка має відображати характеристики генеральної сукупності: вибірка повинна мати ті ж властивості, що й сукупність в цілому.

Після проведення вибіркового дослідження аудитор повинен виконати кілька важливих кроків:

1) оцінка виявлених відхилень: аудитор повинен визначити, чи є виявлені відхилення помилками, та проаналізувати їх характер (умисні чи ненавмисні, систематичні чи випадкові). Також необхідно встановити причини виникнення помилок та їхній потенційний вплив на подальший аудит;

2) розповсюдження результатів на генеральну сукупність: на основі результатів вибірки аудитор робить висновки щодо всієї сукупності даних. При цьому враховуються як кількісні, так і якісні характеристики виявлених помилок;

3) переоцінка ризику вибірки: якщо виявлений рівень помилок перевищує допустимий, аудитор повинен переглянути свою оцінку ризику та,

можливо, збільшити обсяг вибірки або застосувати додаткові аудиторські процедури.

Існує багато різних підходів до визначення обсягу вибірки. Вибір конкретного методу залежить від таких факторів, як:

1) рівень впевненості аудитора: чим вищий рівень впевненості, тим більший обсяг вибірки.

2) загальна вартість генеральної сукупності: для великих сукупностей, як правило, потрібні більші вибірки.

3) допустима і очікувана сума помилок: чим менша допустима помилка і чим більша очікувана помилка, тим більший обсяг вибірки.

4) рівень ризику вибірки: чим вищий рівень ризику, тим більший обсяг вибірки.

5) характеристика генеральної сукупності: наприклад, якщо очікується, що в генеральній сукупності буде багато помилок, то обсяг вибірки буде більшим, ніж якщо очікується, що помилок буде мало.

Вибір методу визначення обсягу вибірки є важливим рішенням, оскільки від нього залежить якість аудиторської роботи та достовірність висновків.

У першому випадку обсяг вибірки (ОВ) визначається шляхом множення коефіцієнта надійності (ЧН) на загальну суму генеральної сукупності (ГС) і ділення на допустиму суму помилок (ДСП), або (формула 3.1).

$$ОВ = \frac{ГС \times ЧН}{ДСП} \qquad (3.1)$$

де, ОВ – обсяг вибірки

ЧН – коефіцієнта надійності

ГС – загальна сума генеральної сукупності;

ДПС – допустима сума помилок.

Обсяг генеральної сукупності оцінюється за балансовою вартістю на дату складання фінансової звітності. Значення чинника надійності залежно від рівня надійності приведені нижче (табл. 3.3):

Таблиця 3.3 – Рівень надійності

Рівень надійності, %	80,0	90,0	95,0	97,5	99,0	99,5
Ризик (1 – рівень надійності)	20,0	10,0	5,0	2,5	1,0	0,5
Фактор надійності	1,61	2,31	3,0	3,69	4,61	5,3

Наприклад, припустимо, що генеральна сукупність має балансову вартість 4,0 млн. грн. Аудитор хоче бути на 95% упевнений, що виявить помилки в генеральній сукупності, якщо вони перевищують 100 тис. грн.

Підставляючи значення чинників у формулу (3.1), отримаємо об'єм вибірки:

$$ОВ = \frac{4000000 \times 3{,}0}{100000} = 120,$$

тобто необхідний об'єм вибірки складає 120 елементів.

У випадку, коли є підстави очікувати наявність помилок, аудитор, окрім уже згаданих факторів, повинен також оцінити очікувану суму викривлення (ОСВ) і скористатися формулою 3.2.

$$ОВ = \frac{ГС \times ЧН}{ДСП - ОСВ} \times (1 + \frac{ОСВ}{ДСП - ОСВ}) \qquad (3.2)$$

Чинник надійності визначається вище. Проте для рівнів надійності 97,5% і вище рекомендується використовувати наступні значення (табл. 3.4):

Таблиця 3.4 – Рекомендовані значення рівнів надійності

Рівень надійності	Фактор надійності
97,5	3,84
99,0	5,43
99,5	6,63

Припустимо, в попередньому прикладі аудитор чекає, що спотворення в сукупності досягне 10 тис. грн. В цьому випадку:

$$ОВ = \frac{4000000 \div \times 3,0}{100000 - 10000} \times (1 + \frac{10000}{100000 - 10000)}) = 148,$$

тобто об'єм вибірки зросте до 148 елементів.

Метод визначення обсягу вибірки, заснований на оцінці ризику вибірки, очікуваного та допустимого рівня відхилень, був розроблений американським дослідником Р. Монтгомері [73]. Суть підходу полягає в тому, що для розрахунку обсягу вибірки аудитор повинен врахувати низку ключових критеріїв:

– рівень надійності (100% мінус ризик вибірки);

– очікувана помилка (% генеральній сукупності);

– допустима помилка (% генеральній сукупності).

Далі, об'єм вибірки визначається із застосуванням таблиці, складеної для відповідного рівня надійності.

Розрахунок об'єму вибірки для рівня надійності 95% здійснюється виходячи з даних таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Розрахунок об’єму вибірки для рівня надійності 95%

Очікувана помилка, %	Допустима помилка, %											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	12	14
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0	300	150	100	75	60	50	45	40	35	30	25	20
0,50	*	320	160	120	95	80	70	60	55	50	45	35
1,0	*	*	260	160	95	80	70	60	55	50	40	35
2,0	*	*	*	300	190	130	90	80	70	5	40	35

Продовження таблиці 3.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
3,0	*	*	*	*	370	200	130	95	85	65	55	35
4,0	*	*	*	*	*	430	230	150	100	90	65	45
5,0	*	*	*	*	*	*	480	240	160	120	75	55
6,0	*	*	*	*	*	*	*	*	270	180	100	65
7,0	*	*	*	*	*	*	*	*	*	300	130	85
8,0	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	200	100

Наприклад, аудитор визначає допустимий рівень помилки як 7% від загальної суми генеральної сукупності, а очікуваний рівень помилки – 2%.

При цьому він задає рівень надійності 95%, тобто хоче бути впевненим на 95%, що фактична помилка в генеральній сукупності не перевищить встановлений допустимий рівень.

На основі цих даних, обсяг вибірки визначається за таблицею: значення на перетині відповідного рядка та стовпця становитиме 90 елементів.

Варто зазначити, що обсяг генеральної сукупності у цьому методі не впливає на розмір вибірки.

Однак, якщо в цьому є необхідність, можна скоригувати обчислений обсяг вибірки з урахуванням обсягу генеральної сукупності, використовуючи формулу 3.3.

$$OB_2 = \frac{OB_1}{1+\frac{OB_1}{ГС}} \qquad (3.3)$$

де, ОВ, $ОВ_2$ – обсяг вибірки відповідно до і після обліку впливу чинника об'єму генеральної сукупності;

ГС– об'єм генеральної сукупності.

Відповідно до формули (3.3), можна зробити висновок, що цей фактор дає змогу коригувати обсяг вибірки у випадках, коли вибірка охоплює понад 10%

елементів генеральної сукупності.

Метод визначення кількості елементів вибірки, що мають сальдо, використовується для обчислення обсягу вибірки з елементів генеральної сукупності, які формують сальдо бухгалтерського рахунку у перевіреній фінансовій звітності.

Передбачається, що елементи з найбільшою вартістю та «ключові» елементи були виділені в окрему групу і підлягають суцільній перевірці.

Згідно з цим методом, кількість елементів, що мають бути включені до вибірки, визначається за спеціальною формулою 3.4.

$$ОВ = \frac{(ГС - ЕН - ЕК) \times КП}{РСС \times 0{,}75} \qquad (3.4)$$

де, ОВ – об'єм вибірки;

ГС – об'єм генеральної сукупності у вартісному виразі;

ЕН – сума елементів найбільшої вартості;

ЕК – сума «ключових» елементів;

КП – коефіцієнт перевірки;

РС – рівень суттєвості.

Розмір вибірки, яку аудитор перевіряє, безпосередньо залежить від того, наскільки високий ризик помилок він бачить у фінансовій звітності компанії. Цей ризик складається з кількох компонентів:

– внутрішній ризик: пов'язаний з особливостями діяльності компанії та притаманними їй ризиками. Наприклад, компанії, які працюють у сфері високих технологій, можуть мати більший внутрішній ризик, ніж компанії, що займаються традиційною торгівлею;

– ризик системи контролю: показує, наскільки ефективно працює система

внутрішнього контролю компанії. Якщо система контролю слабка, то ймовірність помилок у фінансовій звітності зростає;

– ризик невиявлення: це ймовірність того, що аудитор не помітить помилки, навіть якщо вони є. Цей ризик залежить від розміру вибірки і не враховується безпосередньо при його розрахунку.

Крім цих трьох основних ризиків, аудитори також враховують так звані «перехресні процедури». Це означає, що аудитори не тільки перевіряють окремі документи, але й аналізують їх у взаємозв'язку один з одним. Такий підхід дозволяє виявити невідповідності і підвищити якість аудиту.

Щоб знизити ризик помилок в аудиті, аудитори перевіряють інформацію з різних джерел. Наприклад, якщо дані про закупівлі збігаються з даними про товари на складі та оплатами, то це збільшує довіру до точності інформації.

Для оцінки рівня ризику використовується шкала: високий, середній, низький. Ця оцінка дуже важлива, оскільки від неї залежить, наскільки ретельно аудитор буде перевіряти інформацію. Чим вищий ризик, тим більше документів аудитор перевірить.

На основі оцінки ризику аудитор складає план роботи, який включає:

1) визначення кількості документів для перевірки: чим вищий ризик, тим більше документів потрібно перевірити;

2) вибір методів відбору документів: аудитор вирішує, які саме документи він буде перевіряти;

3) проведення перевірки: аудитор перевіряє документи і порівнює їх з іншими даними;

4) аналіз результатів: аудитор аналізує результати перевірки і робить висновок про те, чи є в фінансовій звітності суттєві помилки.

Оцінка ризику – це не статична величина, а скоріше процес. Вона може змінюватися в процесі аудиту, якщо аудитор отримає нову інформацію.

Комплексна оцінка всіх видів ризику, включаючи ризик, пов'язаний з

перевіркою взаємозв'язку різних документів, дозволяє скласти ефективний план аудиту і забезпечити достовірність фінансової звітності.

Важливо розуміти, що можливі різні комбінації рівнів ризику. Наприклад, внутрішній ризик може бути високим, а ризик системи контролю – низьким. Кожна така комбінація вимагає свого підходу до аудиту (табл. 3.6)

Таблиця 3.6 – Значення коефіцієнта перевірки залежно від рівнів складових частин аудиторського ризику (для методу визначення числа елементів вибірки, що мають сальдо)

Ступінь ризику			Коефіцієнт перевірки	Ступінь ризику			Коефіцієнт перевірки
невід'ємний	контролю	пересічний		невід'ємний	контролю	пересічний	
В	В	В	2,31	С	С	Н	0,66
В	В	С	1,9	С	Н	В	0,66
В	В	Н	1,39	С	Н	С	0,66
В	С	В	1,9	С	Н	Н	0,66
В	С	С	1,61	Н	В	В	1,61
В	С	Н	1,05	Н	В	С	1,2
В	Н	В	0,92	Н	В	Н	0,71
В	Н	С	0,66	Н	С	В	1,05
В	Н	Н	0,66	Н	С	С	0,71
С	В	В	1,9	Н	С	Н	0,66
С	В	С	1,61	Н	Н	В	0,66
С	В	Н	1,05	Н	Н	С	0,66
С	С	В	1,39	Н	Н	Н	0,66
С	С	С	1,2				

Використовуючи алгоритм формули (3.4) необхідно пам'ятати наступне:

– якщо в результаті розрахунку обсяг вибірки становить менше ніж 10 елементів, це вважається математично недоцільним для проведення аудиторського дослідження. Тоді формула (3.4) приймає вигляд:

$$ОВ = КП \times 10 \quad (3.5)$$

тобто об'єм вибірки розраховується як твір коефіцієнта перевірки на число 10;

– у випадку, якщо кількість елементів вибірки перевищує 40-50, рекомендується обмежити її до 35 елементів, тоді формула (3.5) пишеться як:

$$ОВ = КП \times 35,$$

тобто об'єм вибірки буде рівний твору коефіцієнта перевірки на 35.

Застосуємо запропонований підхід до конкретного прикладу. Для перевірки сукупності, де:

– генеральна сукупність (ГС) = 105822 тис. грн.

– елементи найбільшої вартості і «ключові» елементи (ЕН + ЕК) = 10554 тис. грн.

– рівень суттєвості (РС) = 6000 тис. грн.

– оцінка ризиків сальдо рахунку: невід'ємний (внутрішньогосподарчий) ризик – середній; ризик засобів контролю – низький; ризик, пов'язаний з пересічними процедурами – середній.

Згідно з оцінками ризиків та даними сукупності, коефіцієнт перевірки (КП) можна розрахувати як 0,66.

Це означає, що для перевірки вибірки слід застосувати коефіцієнт 0,66 для розрахунку об'єму вибірки та подальшої перевірки бухгалтерських даних. (дивись таблицю 3.6).

Далі визначуваний об'єм вибірки:

$$ОВ = \frac{(105822 - 10554) \times 0,66}{6000 \times 0,75},$$

тобто на додаток до елементів найбільшої вартості і «ключових» елементів слід відібрати 14 елементів представницької вибірки.

Одним із ефективних методів підвищення ефективності аудиту є стратифікація. Цей метод полягає в поділі всієї сукупності даних, які підлягають аудиту, на менші, більш однорідні групи, або страти. Кожна страта складається з елементів, які мають схожі характеристики.

Такий підхід дозволяє значно покращити результати вибіркового методу з кількох причин. По-перше, варіативність даних всередині кожної страти, як правило, менша, ніж у загальній сукупності. Це означає, що для отримання достовірних висновків достатньо перевірити меншу кількість елементів у кожній страті. По-друге, стратифікація дозволяє зосередити увагу аудитора на найбільш важливих елементах.

Часто для стратифікації використовується критерій сумової оцінки. Це означає, що елементи поділяються на групи залежно від їхньої вартості. Найбільш цінні елементи, як правило, перевіряються повністю, оскільки навіть невелика помилка в них може мати суттєвий вплив на фінансову звітність.

Правило 90-10 є одним із прикладів застосування стратифікації. Воно передбачає, що для отримання достовірних висновків про фінансову звітність достатньо перевірити 10% документів за сумою. Це пояснюється тим, що найчастіше 10% документів з найбільшою сумою становлять значну частину загальної суми всіх документів. Тому, детально перевіривши ці документи, аудитор може зробити висновки про достовірність всієї фінансової звітності.

Стратифікація може здійснюватися не лише за кількісними, але й за якісними ознаками. Наприклад, при аудиті основних засобів їх можна розділити на групи за видами (будівлі, обладнання, транспорт тощо). Такий підхід дозволяє врахувати специфіку обліку кожного виду активів.

Стратифікація є потужним інструментом, який дозволяє підвищити ефективність аудиту. Застосування цього методу дозволяє аудиторам отримати

більш точні результати при менших витратах часу та ресурсів.

Стратифікація у процесі аудиту є потужним інструментом, який дозволяє підвищити ефективність та точність перевірки. Поєднання кількісних та якісних критеріїв при поділі сукупності на страти дозволяє врахувати різноманітність факторів, які впливають на ризик виникнення помилок.

Наприклад, при аудиті основних засобів великих підприємств доцільно виділяти будівлі та споруди в окрему страту, оскільки вони зазвичай мають найбільшу вартість і вимагають більш детальної перевірки.

Міжнародні аудиторські фірми рекомендують виділяти наступні страти для суцільної перевірки:

1) найбільш крупні елементи: це елементи з найбільшою вартістю, оскільки навіть незначні помилки в них можуть суттєво вплинути на фінансову звітність;

2) ключові елементи: це елементи, в яких, на думку аудитора, найбільш імовірні помилки або спотворення.

Важливість достовірної фінансової звітності для ефективного функціонування ринку та прийняття обґрунтованих економічних рішень є беззаперечною. Аудит є незалежною процедурою, яка дозволяє забезпечити достовірність фінансової інформації.

Правильний вибір аудиторської вибірки є одним з ключових елементів ефективного аудиту. Вибірка дозволяє аудитору отримати достатні докази для формування висновку щодо всієї сукупності даних.

Стратегія аудиту визначається на основі оцінки ризиків. Одним з основних ризиків є ризик викривлення фінансової звітності. Стратифікація дозволяє зменшити цей ризик, оскільки дозволяє зосередити увагу аудитора на найбільш важливих елементах.

3.3 Розробка внутрішніх стандартів аудиту щодо виявлення помилок та шахрайства

В Україні, де аудит активно розвивається, створення внутрішніх стандартів аудиту є надзвичайно важливим. Ці стандарти відіграють ключову роль у регулюванні роботи аудиторських фірм. Як показує світовий досвід, використання таких стандартів – це необхідність для того, щоб аудиторська фірма була успішною.

Внутрішні стандарти допомагають:

1) покращити управління: зробити роботу аудиторської фірми більш організованою та ефективною;
2) підвищити якість аудиту: забезпечити, щоб всі аудитори працювали за єдиними правилами і досягали високих результатів;
3) зменшити ризики: знизити ймовірність перекучень;
4) посилити довіру: як серед клієнтів, так і серед співробітників фірми.

Дотримання етичних норм і принципів аудиту – це основа високої якості аудиторських послуг. Коли клієнти впевнені в професіоналізмі аудиторів, вони готові довіряти результатам аудиту.

Створення, впровадження та постійне оновлення внутрішніх стандартів аудиту є критично важливим для будь-якої аудиторської фірми. Ці стандарти – це детальні правила, які визначають, як саме проводитимуться всі аудиторські перевірки в компанії. Дотримання цих стандартів гарантує, що всі аудитори працюють за єдиними принципами і що якість їхньої роботи відповідає найвищим міжнародним стандартам.

Внутрішні стандарти повинні бути адаптовані до специфіки роботи конкретної аудиторської фірми. Вони мають чітко описувати кожен етап аудиту: від планування до складання звіту незалежеого аудитора. Зокрема,

стандарти повинні регулювати:

1) процедури перевірки: як саме аудитори збирають докази та аналізують інформацію;

2) оцінку систем обліку та контролю: як оцінюється ефективність систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю клієнта;

3) документування: як оформляються результати аудиту;

4) взаємодію з клієнтами: як будуються відносини з клієнтами і які послуги їм надаються;

5) вимоги до співробітників: які знання та навички повинні мати аудитори, щоб виконувати свою роботу якісно.

Дотримання внутрішніх стандартів сприяє:

1) підвищенню якості аудиту: завдяки використанню сучасних методів і технологій;

2) збільшенню ефективності роботи: за рахунок чіткого розподілу обов'язків і уніфікації процедур;

3) зміцненню репутації фірми: завдяки високій якості послуг і дотриманню етичних норм.

Таким чином, внутрішні стандарти аудиту є важливим інструментом для забезпечення високої якості аудиторських послуг і підвищення конкурентоспроможності аудиторської фірми на ринку.

Розробка та застосування внутрішніх стандартів допомагає значно полегшити процес збирання необхідних аудиторських доказів, зменшити час, витрачений на перевірку, і знизити аудиторський ризик. Це в свою чергу підвищує якість виконуваних робіт і робить організацію аудиту більш сучасною та раціональною.

Внутрішні стандарти є детальнішим відображенням національних і міжнародних стандартів. Вони конкретизують загальноприйняті вимоги, перетворюючи їх на чіткі методики і інструкції для співробітників аудиторської

фірми. Водночас важливо, щоб ці стандарти не регламентували повністю діяльність аудиторів, оскільки це може призвести до механічного виконання процесу, позбавленого професійного аналізу та інтерпретації.

Значення внутрішніх стандартів полягає в тому, що вони:

– сприяють дотриманню чинного законодавства, МСА і Кодексу професійної етики аудитора;

– удосконалюють організацію та процес надання аудиторських послуг;

– сприяють зменшенню трудомісткості аудиторських робіт;

– забезпечують високу якість аудиторських перевірок;

– створюють імідж аудиторській фірмі.

Впровадження внутрішніх стандартів аудиту дає керівникам змогу на кожному етапі перевірки ефективно контролювати її якість, своєчасно приймати управлінські рішення та впевнено підписувати аудиторський висновок.

Внутрішні стандарти аудиту повинні відповідати низці загальних вимог, що забезпечать їх ефективність, практичну значущість та взаємодію з іншими нормативними актами:

– доцільність – під час розробки стандартів необхідно враховувати їхню практичну значущість і актуальність. Важливо, щоб стандарти не лише відповідали потребам фірми, а й були адаптовані до змінюваних умов ринку та змін в законодавстві. Крім того, важливо, щоб стандарти були пріоритетними, тобто забезпечували своєчасне вирішення найбільш важливих і критичних для аудиту питань;

– спадкоємність і несуперечність – стандарти мають бути побудовані таким чином, щоб не виникало суперечностей між різними положеннями. Вони повинні бути узгоджені з іншими внутрішніми стандартами фірми, а також із зовнішніми нормативними актами і міжнародними стандартами. Це дозволить забезпечити цілісність аудиторського процесу та уніфікованість підходів до виконання різних процедур;

– повнота і деталізація – внутрішні стандарти повинні комплексно охоплювати всі суттєві питання, що виникають у процесі аудиту. Вони повинні детально розглядати кожен аспект перевірки: від оцінки системи внутрішнього контролю до збору та документування доказів. Повна деталізація забезпечить аудиторам чітке розуміння процесу та дозволить уникнути непорозумінь і помилок у роботі;

– єдність термінологічної бази – внутрішні стандарти мають забезпечити узгоджене трактування термінів і понять у всіх документах. Усі співробітники фірми повинні використовувати єдину термінологію, що забезпечить зрозумілість і однозначність у процесі аудиторської перевірки. Визначення термінів має бути чітким і відповідати стандартам, що застосовуються в галузі;

– логічна стрункість – стандарти мають бути чіткими, логічно структурованими та зрозумілими. Викладення норм і правил повинно бути ясним і послідовним, щоб не виникали труднощі у їхньому розумінні та застосуванні. Логічна стрункість дозволяє аудиторам швидко орієнтуватися в стандарті, а також забезпечує належне виконання аудиторських процедур без плутанини чи непорозумінь.

Таким чином, внутрішні стандарти аудиту, що відповідають цим вимогам, сприятимуть підвищенню якості аудиторських перевірок, ефективності роботи та зниженню ризиків помилок. Доцільно базувати розробку структури внутрішніх стандартів аудиту на принципах міжнародних стандартів і основних етапах аудиторської перевірки. Кожен етап включає кілька підетапів і вимагає певних робочих документів для забезпечення ефективності і чіткої організації процесу (рисунок 3.4).

Один з основних міжнародних стандартів аудиту – МСА 240, який є надзвичайно важливим для зацікавлених користувачів фінансової звітності, оскільки допомагає боротися з недостовірним відображенням інформації.

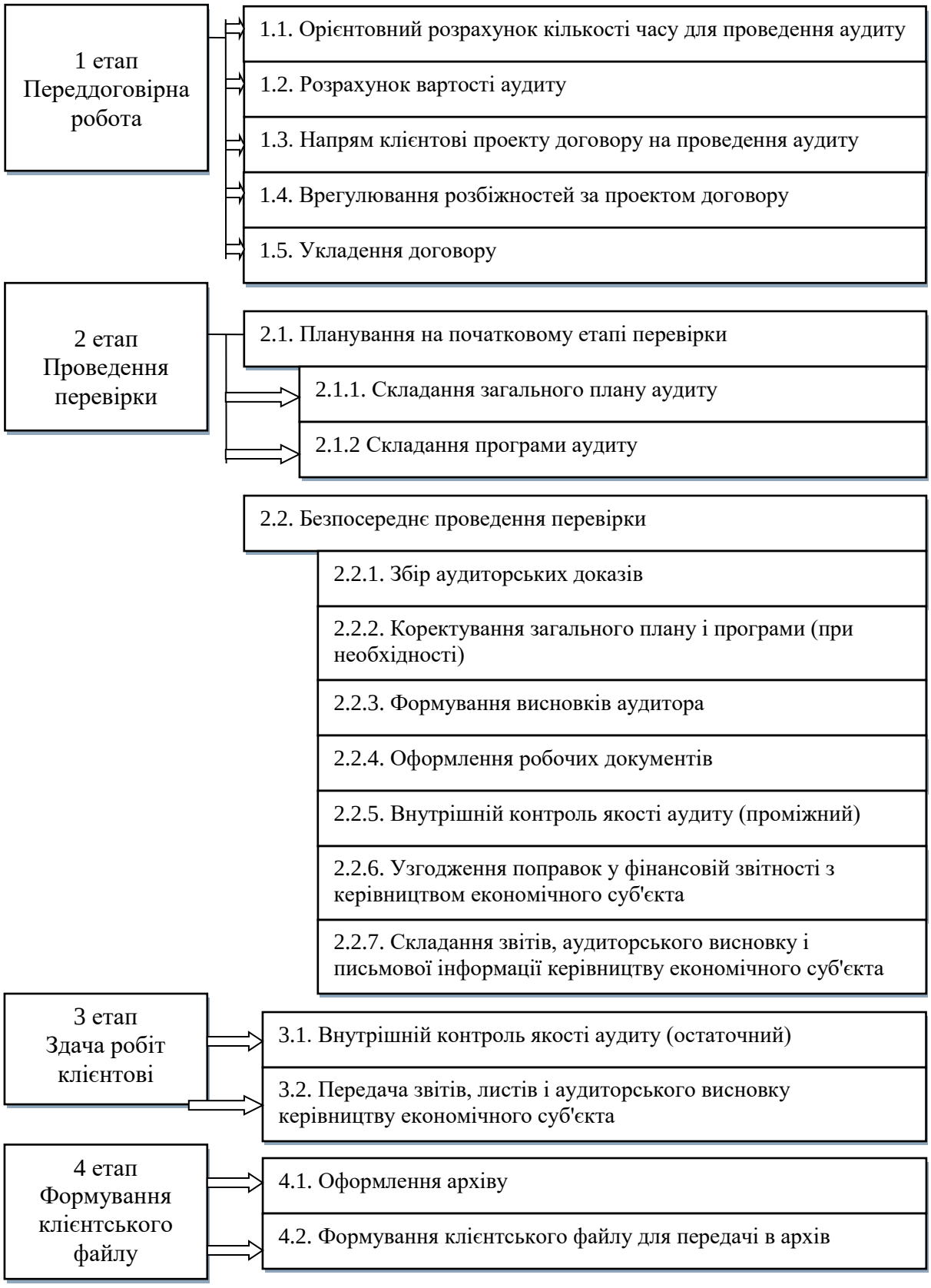

Рисунок 3.4 – Етапи проведення аудиту

Вимоги цього стандарту виражені через дієслово «зобов'язаний» (shall), на відміну від раніше використовуваного «повинен» (must).

З огляду на практичний досвід ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ», ми рекомендуємо впровадити внутрішні стандарти, дотримуючись принципів МСА 240.

Даний внутрішній стандарт необхідно використовувати на віх етапах здійснення аудиту фінансової звітності. Послідовність викладання змісту стандарту наведена нами на рисунку 3.5.

Ми пропонуємо визначити наступні основні положення стандарту:

а) процедури для забезпечення виявлення суттєвих викривлень, спричинених шахрайством. Аудитор має застосовувати спеціальні процедури для забезпечення розумного очікування виявлення суттєвих викривлень, які можуть бути результатом шахрайства. Перелік процедур залежатиме від оцінки: ризику шахрайства – оцінка ймовірності того, що шахрайство може мати місце і залишитися невиявленим в процесі перевірки; типу шахрайства – аналіз ймовірності того, що певний тип шахрайства може призвести до суттєвого викривлення фінансової звітності та ефективності різних аудиторських процедур у його виявленні;

б) оцінка внутрішнього ризику та контрольного середовища. При плануванні аудиту необхідно оцінити внутрішній ризик і контрольне середовище організації, що дозволить правильно спланувати процедури. Важливо отримати інформацію від керівництва щодо будь-яких випадків шахрайства, що могли мати місце в звітному періоді або після його закінчення;

в) оцінка результатів проведених тестів і професійний скептицизм. Аудитор не повинен автоматично припускати, що керівництво є нечесним, але й не повинен беззаперечно довіряти його чесності.

Робота аудитора повинна ґрунтуватися на професійному скептицизмі. Аудитор може виявити ознаки, які вказують на можливість шахрайства.

Рисунок 3.5 – Послідовність викладання змісту внутрішнього стандарту

Одним із ключових аспектів аудиту є виявлення ознак шахрайства. До таких ознак належать: низька якість бухгалтерських записів, відсутність необхідних елементів внутрішнього контролю, нелогічне пояснення фінансових

показників, необґрунтовані платежі, операції з офшорними компаніями, ігнорування юридичних рекомендацій.

При виявленні ознак шахрайства аудитор має вжити низку дій. По-перше, необхідно переглянути інші аспекти аудиту, оцінити ризики та перевірити достовірність інформації, наданої керівництвом. По-друге, слід оцінити, як виявлені факти відображені у фінансовій звітності та за необхідності внести коригування. По-третє, аудитор зобов'язаний проінформувати керівництво про свої підозри.

У складних випадках рекомендується проконсультуватись з юристом. Якщо керівництво не вживає заходів, аудитор може розглянути можливість припинення аудиту. Також необхідно оцінити, як виявлене шахрайство вплине на аудиторський висновок.

Важливим аспектом є дотримання конфіденційності. Однак у деяких випадках аудитор може бути зобов'язаний розкрити інформацію про шахрайство.

Для зниження ризику шахрайства аудитор може запропонувати додаткові послуги, як-от перевірка системи внутрішнього контролю.

Впровадження внутрішнього стандарту, присвяченого виявленню та запобіганню шахрайству, є важливим кроком для підвищення якості аудиту та забезпечення достовірності фінансової звітності.

Використання стандарту дозволяє систематизувати процес виявлення та реагування на ознаки шахрайства, що підвищує ефективність аудиту та знижує ризики для бізнесу.

ВИСНОВКИ

У сучасних ринкових умовах підприємства, фінансові установи та інші організації укладають договори на використання майна, грошових коштів, здійснення комерційних операцій та інвестицій. Довіра між сторонами цих угод повинна підтверджуватись можливістю для всіх учасників отримувати та використовувати фінансову інформацію. Достовірність цієї інформації забезпечується незалежним аудитором.

Аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою надання незалежної думки аудитора щодо їх достовірності в усіх суттєвих аспектах, а також відповідності вимогам законодавства України, стандартів бухгалтерського обліку чи інших внутрішніх положень підприємства, згідно з вимогами користувачів. Власники, особливо колективні власники – акціонери, пайовики, а також кредитори, не мають можливості самостійно перевірити, чи законні та правильно відображені в звітності численні операції підприємства, оскільки часто не мають доступу до облікових записів і необхідного досвіду, тому вони потребують послуг аудиторів.

У процесі роботи бухгалтер може зробити помилки, які завжди потрібно виправляти. Невиправлені помилки можуть призвести до невідповідності бухгалтерського обліку, що, в свою чергу, спричиняє помилки в прийнятті управлінських рішень, недоплату податків та накладення штрафів.

Під час перевірки фінансової інформації, правильності ведення бухгалтерського обліку та складання бухгалтерської і податкової звітності аудитори повинні виявити будь-які порушення в даних бухгалтерії та неправильному складанні звітних форм. Основними причинами викривлень є як свідомі, так і несвідомі дії посадових осіб, відповідальних за підготовку даних

про діяльність організації та обробку цієї інформації. Свідомі дії можуть призводити до обману держави, тоді як несвідомі зазвичай пов'язані з недбалим ставленням до виконання службових обов'язків при підготовці інформації, що і призводить до виникнення викривлень, які в теорії і на практиці називаються помилками.

Помилка – це ненавмисне спотворення інформації у фінансовій звітності, яке може включати як пропуск важливих сум, так і недостатнє розкриття даних.

Шахрайство – це умисні дії однієї або кількох осіб з числа управлінського або вищого керівництва, співробітників або зовнішніх осіб, які використовують обман для отримання незаконних або нечесних переваг.

Аудитор не є суддею, тому він не має можливості прямо встановити факт шахрайства чи крадіжки, або оцінити професіоналізм колег чи управлінського персоналу клієнта. Однак він може виявити суттєві відхилення або невідповідності в діяльності клієнта (або його персоналу) від вимог законодавства, внутрішніх норм чи очікувань власників. Під час планування та проведення аудиту аудитор повинен прагнути мінімізувати аудиторський ризик до прийнятного рівня, що забезпечить виявлення всіх суттєвих викривлень у фінансовій звітності.

Аудит сучасних підприємств неможливий без використання вибіркового спостереження, оскільки обсяги інформації, що перевіряється, і складові статей фінансової звітності є значними, і не можна здійснити їх перевірку суцільним методом за обмежений час перевірки.

Економічно недоцільно і фізично неможливо перевірити всю документацію на 100% в складній господарській системі: перерахувати всі підсумки, провести численні зустрічні перевірки по кожному документу тощо. Це і є суть перевірки економічного суб'єкта за допомогою вибіркового спостереження. Такий підхід, з використанням математичних методів, дозволяє забезпечити достатню доказову базу для аудиторської перевірки та її

результатів.

У процесі розвитку аудиту важливою є проблема створення внутрішньофірмових стандартів, які виконують значну роль у нормативному регулюванні аудиторської діяльності. Завдання цих стандартів полягають у досягненні основних цілей, таких як виявлення відповідності або невідповідності фінансово-господарської діяльності вимогам законодавства, міжнародних стандартів, внутрішніх регламентів, планів, програм і інших документів, а також у підвищенні ефективності роботи і прозорості системи управління.

Внутрішні стандарти повинні враховувати специфіку діяльності аудиторської фірми і визначати процедури перевірки, оцінки бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, збору аудиторських доказів, їх документування, а також політику взаємин з клієнтами, права та обов'язки співробітників фірми, вимоги до їхньої освіти та кваліфікації. Розробка і впровадження таких стандартів спрощує процес збору необхідних доказів, зменшує час перевірки, знижує аудиторський ризик, що в кінцевому підсумку підвищує якість роботи та робить технологію аудиту більш ефективною та раціональною.

Під час написання магістерської роботи нами було досліджено проблеми теоретичного обґрунтування та практику виявлення помилок та шахрайства в аудиторській практиці, за результатами якого внесено пропозиції щодо удосконалення методики його проведення, зокрема:

– уточнено сутність економічної категорії «шахрайство»;

– узагальнено причини виникнення бухгалтерського ризику; визначено компоненти системи внутрішнього контролю бухгалтерських ризиків та взаємозв’язок етапів резервування і видів внутрішнього контролю; запропоновано схему бухгалтерських проводок з обліку наслідків бухгалтерських ризиків;

– визначено фактори які впливають на визначення рівня суттєвості;

– запропоновано методичні підходи та прийоми щодо запобігання появи помилок та шахрайства та компенсаційні міри, для зниження наслідків моральної і майнової відповідальності аудиторів; удосконалено підходи до зниження відповідальності аудитора та формування ризикової ситуації в бухгалтерському обліку;

– надано рекомендації щодо застосування алгоритму аудиторських процедур та методів аудиторської вибірки при аудиті фінансової звітності з метою недопущення пропуску помилок та шахрайства;

– розроблено внутрішній стандарт аудиторської фірми. «Шахрайство та помилки: процедури виявлення та ризик невиявлення».

Практичне значення одержаних результатів під час написання магістерської роботи полягає в тому, що рекомендації автора щодо удосконалення організаційно – методичних аспектів виявлення помилок та шахрайства в аудиті схвалені керівництвом ТОВ АФ «ГАЛИЧИНА-АУДИТ» та впроваджено в діяльність аудиторської фірми.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 2001. № 25-26. Ст. 131.

3. Коржанський М. Й. Теорія кваліфікації злочинів : підручник. Київ : Атіка, 2014. 528 с.

4. Михайленко П. П. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 480 с.

5. Смаглюк О. В. Запобігання шахрайству у фінансово-кредитній сфері : монографія. Харків : Право, 2017. 356 с.

6. Сопко В. В. Фінансовий контроль: теорія, методологія, практика : підручник. Київ : КНТЕУ, 2015. 412 с.

7. Бардаш С. В. Облік і контроль у сфері запобігання економічним злочинам : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 295 с.

8. Петрик О. А. Кримінально-правова характеристика шахрайства : монографія. Одеса : Юридична література, 2019. 320 с.

9. Єлісовенко Ю. П. Соціальні аспекти протидії економічній злочинності : монографія. Київ : Науковий світ, 2013. 280 с.

10. Малюга Н. М. Економічні злочини: причини, наслідки, запобігання : монографія. Житомир: Полісся, 2015. 360 с.

11. Бутинець Ф. Ф. Теорія і практика обліку та аудиту: монографія. Житомир : ЖДТУ, 2012. 450 с.

12. Петренко Н. І. Правове регулювання протидії шахрайству в Україні : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 300 с.

13. Міністерство внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/ (дата звернення: 15.11.2014).

14. Усач Б. Ф. Фінансовий облік і звітність підприємств : підручник. Київ : Вид-во «Наукова думка», 2015. 312 с.

15. Лесько О. Й., Черниш А. В. Методи аналізу фінансової звітності підприємства. URL : https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35344/105159.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення : 01.08.2024).

16. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року, частина I. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8E_%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96__%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%83_2020_%D1%871.pdf (дата звернення : 01.11.2024).

17. Аренс А., Лоббек Дж. Аудит фінансової звітності : підручник. Київ : Видавництво «Юридична література», 2017. 375 с.

18. Робертсон Дж. Фінансовий обман: аудит і боротьба з шахрайством : монографія. Лондон : Wiley, 2015. 340 с.

19. Усач Б. Ф. Аудит : навч. посіб. Київ : Знання, 2004. 232 с.

20. Гончарук Я. А., Рудницький В. С. Аудит : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 443 с.

21. Дорош Н. І. Деякі аспекти управління якістю аудиту. *Вісник податкової служби України*. 2000. 30, С. 48–51.

22. Петрик О. А. Оцінка суттєвості помилок, виявленних у процесі аудиторської перевірки. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. №10, с. 59-62.

23. Білуха М. Т. Форми фінансово-господарського контролю (ревізія, аудит, судово-бухгалтерська експертиза). *Бухгалтерський облік і аудит*. 1995. № 7. С. 12–14.

24. Бондар В. П. Порядок розрахунку аудиторського ризику. *Формування*

ринкових відносин в Україні. 2008. № 10 (89), С. 11-14.

25. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення : 23.10.2024).

26. Дмитренко І. М. Оцінка суттєвості помилок в аудиторській практиці: методичний аспект. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2003.№7. С.59-62.

27. Кириленко О. В. Оцінка ризиків шахрайства в процесі аудиту: Теоретичні основи та практичні підходи : монографя. Одеса : Астропринт, 2019. 256 с.

28. Шевчук В. І. Внутрішній аудит та оцінка ризиків : практ. посіб. Львів : Укрінформ, 2018. 210 с.

29. Іванов В. І. Аудит фінансової звітності: Основи методики та практичні аспекти : підручник. Київ : Наукова думка, 2020. 320 с.

30. Петренко С. М. Методи оцінки ризику при виробленні стратегії аудиту. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2001. № 10. С. 49-52.

31. Гавриленко І. І. Оцінка ризиків при проведенні аудиту фінансової звітності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Економічні науки*, 2018. № 858. С. 45-52.

32. Бабенко Л. С. Ризики шахрайства та їх оцінка в аудиторській практиці. *Аудит і фінансовий аналіз*, 2017. № 1. С. 24-30.

33. Мельник Ю. О. Оцінка та управління ризиками в аудиторській практиці: теоретичні аспекти. *Фінансовий ринок України*, 2019. № 4. С. 12-19.

34. Коваленко О. М. Аудит та оцінка ризиків шахрайства: сучасні підходи. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*, 2020. Т. 42. с. 89–95.

35. Гриньова І. І. Оцінка ризиків шахрайства в системах управління фінансами підприємств. *Бізнес Інформ*, 2018. № 5. С. 35–40.

36. Литвинова О. А. Використання інформаційних технологій для оцінки

ризиків шахрайства в аудиторській діяльності. *Аудит і фінансовий аналіз*, 2019. № 2. С. 58-63.

37. Шевченко Н. В. Особливості проведення аудиту для виявлення шахрайства на підприємствах. *Економіка і регіон*, 2020. № 3. С. 74-80.

38. Кривенко І. І. Ризики в аудиторській діяльності: шляхи їх мінімізації. *Аудитор*, 2017. № 6. С. 22-27.

39. Борисенко Т. М. Оцінка ризиків шахрайства в аудиторських перевірках: методи та інструменти. *Економіка України*, 2019. № 1. С. 56-62.

40. Лукашенко О. І. Ризики та їх управління в процесі аудиту: сучасні підходи. *Вісник бухгалтерії*, 2020. № 4. С. 18-23.

41. Тимченко А. М. Ризики шахрайства як фактор впливу на ефективність аудиту. *Фінансовий контроль і аудит*, 2020. № 2. С. 42-48.

42. Савченко Н. В. Особливості оцінки ризиків при виконанні аудиту малих та середніх підприємств. *Аудит і фінансовий аналіз*, 2018. № 3. С. 50-55.

43. Шмідт, О. А. Виявлення та оцінка ризиків шахрайства в аудиторських перевірках. *Бухгалтерія і фінанси*, 2019. № 11. С. 20-26.

44. Іванова Л. І. Практичні аспекти застосування процедур оцінки ризиків в аудиторській практиці. *Журнал аудиту та фінансів*, 2021. № 2. с. 12–17.

45. Яценко Л. С. Оцінка ризиків у сфері аудиту: методи та стратегії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»,* 2021. № 899. С. 101-108.

46. Калюга Є.В. Фінансово-господарській контроль у системі управління : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2002. 360 с.

47. Каменська Т.О. Ризики в аудиті та їх оцінка. *Статистика України*. 2015, № 2. С. 43-45.

48. Семенова К. Д. Ризики діяльності промислових підприємств: інтегральне оцінювання : монографія. Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. 234 с.

49. Цал–Цалко Ю. С., Мельник Т.Ю., Мороз Ю.Ю. Облік, статистика,

аналіз та аудит в системі контролювання фінансових результатів підприємства : монографія. Житомир : Рута, 2016. 291 с.

50. Вакров В. М. Концепція аудиторського ризику та його значення в аудиторській діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка».* Ужгород, 2006. №19. С. 212-219.

51. Загородній А. Г., Вознюк Г.Л., Партин Г.О. Облік і аудит : термінологічний словник. Львів : Центр Європи, 2012. 671 с.

52. Корніюк О. Фінансова звітність за міжнародними стандартами. *Бухгалтерія*. Київ, 2014. № 24. С. 9–10.

53. Олійник О. О. Аудит : навч. посіб. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 179 с.

54. Пилипенко І.І., Редько О.Ю. Стандарти аудиту та етики : навч. посіб. Київ : ДП Інформаційно – аналітичне агентство, 2013. 277 с.

55. Семчук І. В. Звітність підприємств як джерело інформації для користувачів. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз* : міжн. зб. наук. пр. Житомир, 2014. Вип. 1(7). С. 174-185.

56. Тимошенко Я. В., Пушкарь І. В. Система управління бухгалтерськими ризиками: окремі аспекти удосконалення при складанні фінансової звітності. *Обліково–аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства*. Запоріжжя, 2020. Вип. 5. С. 58-71.

57. Хомин П. Я. Облікове забезпечення звітності про фінансові результати має бути методологічно обґрунтованим. *Бухгалтерський облік і аудит*. Київ, 2011. № 6. С. 9-15.

58. Ільіна С. Б. Основи аудиту: навч. посіб. Київ : Кондор, 2009. 378 с.

59. Штефанич Д. Управління підприємницьким ризиком : підручник. Тернопіль : Економічна думка, 1999. 225 с.

60. Демченко А. В. Оцінка ризиків шахрайства в аудиторських перевірках: інструменти та методи. *Аудит і фінансовий аналіз*, 2018. № 5. С. 50-56.

61. Зінченко І. М. Ризики шахрайства при аудиті фінансової звітності: теоретичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*, 2019. Т. 43. С. 99-104.

62. Білан І. В. Оцінка ризиків фінансового шахрайства: міжнародний досвід. *Бізнес Інформ*, 2020. № 7. С. 40-45.

63. Мороз С. В. Оцінка ризиків в аудиторських перевірках: підходи та методи. *Аудит і фінансовий аналіз*, 2018. № 4. С. 33-38.

64. Петренко О. А. Ризики шахрайства при проведенні аудиту малих підприємств. *Бухгалтерський облік і аудит*, 2017. № 12. С. 26-30.

65. Шевченко Н. В. Ризики в процесі аудиту фінансової звітності: методи аналізу і оцінки. *Фінансовий контроль і аудит*, 2020. № 3. С. 50-55.

66. Іванова Л. О. Методика оцінки ризиків шахрайства при аудиті фінансової звітності. *Журнал аудиту та фінансів*, 2019. № 6. С. 18-23.

67. Качур Т. В. Ризики шахрайства та їх управління в аудиторській діяльності. *Аудит і фінансовий аналіз*, 2018. № 2. С. 34-40.

68. Савченко М. О. Оцінка та мінімізація ризиків у процесі аудиту. *Аудитор*, 2017. № 3. С. 15-20.

69. Тимченко О. В. Ризики шахрайства у фінансовій звітності: сучасні підходи до оцінки. *Економіка і регіон*, 2019. № 1. С. 67-72.

70. Семенова М. І. Оцінка ризиків та їх вплив на результативність аудиту фінансової звітності. *Вісник бухгалтерії*, 2020. № 7. С. 32-37.

71. Krzywda Danuta. Modele rachunkowości i ich wpływ na informacje sprawozdawcze. Zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bochni. 2005. № 3. p. 55-71.

72. Mueller G. G. Accounting an International Perspective. Illinois : IRWIN, Homewood, 1987. pp. 7-75.

73. Mongiello M. International Financial Reporting. Ventus Publishing ApS, 2009. 53 p.

74. Bhansali N. Strategic data warehousing: achieving alignment with business. London : Taylor and Francis Group, 2010. 200 p.

75. Girard J.P. Building Organizational Memories: Will You Know What You Knew? New York : IGI Global, 2009. 350 p.

Таблиця А.1 – Характеристика аудиторських ризиків відповідно до видів

Категорія ризику	Вид ризику	Коротка характеристика	Деталізація
1	2	3	4
Ризики господарських відносин з клієнтами	Ризики втрати клієнтів	Можливість припинення співпраці з клієнтом з різних причин.	Включає ризики зниження платоспроможного попиту на аудит, неплатоспроможності клієнта.
	Ризики зниження рівня платоспроможного попиту на аудит	Зменшення кількості замовлень на аудит через економічні чи інші фактори.	Може бути пов'язано з загальною економічною ситуацією, конкуренцією на ринку аудиторських послуг тощо.
	Ризик неплатоспроможності клієнтів	Неотримання оплати за надані аудиторські послуги.	Може бути пов'язано з фінансовими труднощами клієнта або його незадоволенням якістю послуг.
Ризики конкурентного середовища	Ризики кон’юнктурної зміни ринку аудиторських послуг	Зміни на ринку аудиторських послуг, пов'язані з появою нових конкурентів або зміною попиту.	Може призвести до посилення конкуренції та зниження цін на аудиторські послуги.
	Ризик недобросовісної конкуренції	Дії конкурентів, що порушують правила fair play на ринку.	Може включати недобросовісну рекламу, заниження цін, розповсюдження недостовірної інформації про конкурентів.
Ризики законодавчої сфери	Ризик нестабільності законодавства у сфері підприємницької діяльності	Зміни в законодавстві, що можуть вплинути на діяльність аудиторських фірм.	Може призвести до додаткових витрат на адаптацію до нових вимог, зміни в обсязі та складності аудиторських процедур.
	Ризик нестабільності нормативно-законодавчої бази аудиту	Зміни в нормативних актах, що регулюють діяльність аудиторів.	Може призвести до зміни вимог до проведення аудиту, необхідності перегляду методик та процедур.
Аудиторський ризик		Ризик того, що аудитор зробить неправильний висновок щодо фінансової звітності.	Розподіляється на властивий ризик, ризик контролю та ризик невиявлення.

Продовження таблиці А.1

Властивий ризик		Ризик, пов'язаний з особливостями діяльності клієнта.	Включає ризики, пов'язані з характером бізнесу, його складності, сферою діяльності тощо.
Ризик контролю		Ризик того, що система внутрішнього контролю клієнта не виявить помилок у фінансовій звітності.	Включає ризики, пов'язані з ефективністю системи внутрішнього контролю, компетентністю персоналу, адекватністю процедур контролю.
Ризик невиявлення		Ризик того, що аудиторські процедури не виявлять помилки у фінансовій звітності.	Залежить від вибору аудиторських процедур, їх ефективності та обсягу.
Ризики при наданні супутніх аудиторських послуг	Консультаційний ризик	Ризик надання неправильних консультацій клієнту.	Може призвести до фінансових втрат для клієнта або погіршення його репутації.
	Експертний ризик	Ризик помилкової оцінки об'єкта експертизи.	Може призвести до неправильних управлінських рішень клієнта.
	Інші ризики	Ризики, пов'язані з наданням інших видів аудиторських послуг.	Можуть включати ризики, пов'язані з якістю виконання роботи, дотриманням конфіденційності тощо.
Додатковий аудиторський ризик при використанні клієнтом комп'ютерної інформаційної системи (КІС)	Ризики, пов'язані з технічними аспектами	Ризики, пов'язані з обладнанням, програмним забезпеченням та фізичним захистом інформації.	Можуть призвести до втрати даних, порушення роботи системи, несанкціонованого доступу.
	Ризики, пов'язані з програмними аспектами	Ризики, пов'язані з програмним забезпеченням, його налаштуванням та використанням.	Можуть призвести до помилок у обробці даних, некоректного відображення інформації.
	Ризики, пов'язані з інформаційними аспектами	Ризики, пов'язані з доступом до інформації, її захистом та цілісністю.	Можуть призвести до несанкціонованого доступу до інформації, її втрати або спотворення.

Продовження таблиці А.1

	Ризики, пов'язані з організацією обліку і контролю при використанні КІС	Ризики, пов'язані з організацією роботи з КІС, розподілом обов'язків, контролем доступу.	Можуть призвести до помилок в обліку, неточностей у фінансовій звітності.
	Ризики, пов'язані з кваліфікацією та досвідченістю аудитора, який працює з КІС	Ризики, пов'язані з недостатньою кваліфікацією аудитора для роботи з КІС.	Можуть призвести до неправильної оцінки ризиків, пов'язаних з використанням КІС, та некоректного проведення аудиторських процедур.